

Makara György

A KVANTUM NYELVTANULÁS FELFEDEZÉSE

Ez a mű szerzői jogi oltalom alatt áll.

Minden jog fenntartva.

Szerkesztő: Borsovszky Éva

Illusztráció: Sárközy Endre grafikusművész †
korábbi műveinek újrafelhasználása

Tipográfia: OOK-Press Kft.

Makara György

A KVANTUM NYELVTANULÁS FELFEDEZÉSE

avagy

QLL – Quantum Language Learning

Copyright: Makara György
Relaxa Kft. Budapest
2016

A *kvantum* (quantum) - latin eredetű szó.
Eredeti jelentése: amennyiért, amennyivel.
Ma a „mennysiség”, az „egység” értelemben használjuk.

A *beszédkvantumok* a beszéd lépésegységei, gondolati részegységei. Beszédünk ugyanis tagolódik, és amikor beszélünk, figyelmünket egy-egy gondolati egység megformálása és kimondása leköti. Annyira, hogy közben képtelenek vagyunk a mondanivalónk további részének fogalmazásával foglalkozni. A kvantum határát elérve - a beszédszünetben - kell a repertoárunkból a következő beszédkvantumot kiválasztanunk, majd kimondását elindítanunk. Mások beszédét is beszédkvantumonként, gondolati egységenként ragadjuk meg, értjük meg.

Anyanyelvükön is, idegen nyelven is!

Ennek a természetes folyamatnak felfedezésére és számos más fejlesztési eredményre épül a QLL nyelvtanítási-nyelvtanulási rendszerünk.

Kvantumfizikai jelenségekkel nincs dolga a kvantum nyelvtanulásnak.

Lányomnak,
Makara Dorkának.

Tizennégy éves korában
elsőként ő próbálta ki
az új nyelvtanulási módszerünk
és a tudásmegszilárdulás
kombinált alkalmazását.

Ezzel útjára indult a „Nyelvtanulás a megértés VillámFényében” módszer.
Két évtized múlva ebből jött létre a Kvantum Nyelvtanulás, a QLL.

TARTALOMJEGYZÉK

PROLÓG	11	
BEMUTATKOZÁS	14	
NYITÁNY – avagy magánvélemény a nyelvtanítás problémáiról	19	
ELSŐ TÉTEL		
<i>A találmányokhoz vezető hét Heurékáról és a felfedezésről</i>	27	
Az 1. HEURÉKA – a megértésről	29	
A 2. HEURÉKA – a forrányomos tanító feldolgozás.....	32	
A 3. HEURÉKA – a tudásmegszilárdulás a nyelvtanulásban.....	35	
A 4. HEURÉKA – sokszoros tudás-újramegyszilárdulás: a rekonszolidáció	37	
Az 5. HEURÉKA – az óriáscsoportos nyelvtanítás	38	
A 6. HEURÉKA – a nyelvhelyes beszéd a „szabályok” ismerete nélkül	42	
A 7. HEURÉKA – a beszédkvantum felfedezése és kihasználása a nyelvoktatásban	46	
Az ismertető fogadtatásáról	51	
Végül egy esetleírás	54	
INTERMEZZO 1 – Az első TALÁLÓS KÉRDÉS parafrázis		56
Egy elmélkedés	58	
MÁSODIK TÉTEL		
<i>Az új hivatásomról, a vállalkozásom finanszírozásáról, kezdetéről, történetéről</i>	59	
A fejlesztések finanszírozásáról	61	
A nyelvoktatási vállalkozás kezdeteiről – az első hét év és a folytatás	61	
Ugyan mi köze lehet izmaink lazaságának a nyelvtanuláshoz?	64	
Átvett tananyagainkról, javításukról, tananyagfejlesztéseinkről	65	
Az új tananyagaink fejlesztéséről	67	
Szövegváltozatok, szövegfeldolgozások	68	
A „Kérdés-Felelet játék” bevezetése	69	
Relaxációs nyelviskolák születése, burjánzása és kihalása	72	
A VillámMódszer indulása – A megértés a kulcs	74	
Egy kudarc és tanulsága. Az első elképesztő siker	76	
Az ötlet kipróbálása	78	
Hogyan ellenőrizzük, hogy valóban ért-e németül?	79	
Mennyi új információt képes az elme így megszilárdítani?	81	

Növeljük a tétet!– Működik-e a napi 4 órás idegennyelvi fürdő?	81
Persze, nem sikerül minden	82
Hajdú Zsuzsa kéthetes némettanulása	83
Saját sajtóval próbálkozom. Sikereket hoz – többnyire	85
A többlépcsős tanulási modell, avagy: a soksoros tudásmegszilárdulás alkalmazása – azaz a 4. Heuréka	87
A „beszéltető-ügyesítő” feldolgozás születése plusz egy kéthetes nyelvtanulás egy földközi-tengeri haóúton (1998)	90
A hajóút ötlete	91
A VillámNyelviskola születése (1998), és kezdeti évei	94
Pár szó a külföldi piacokról és német üzleti partneremről	96
INTERMEZZO 2 – A második TALÁLÓS KÉRDÉS parafrázis	97
HARMADIK TÉTEL	
Az üzlet libikókáiról	99
TV-reklámfilm is készült	100
Újra a televízióban bizonyítok	101
A digitális Villám-tananyag a nyelviskoláinknak (2002)	103
A VillámExpressz feltalálása, a karmesteri pálca csodatétele	106
Hol van itt a nyelvi rehabilitáció? A VilámExpressz tréningek folytatásáról	108
A herecsényi kísérleti tanfolyam avagy az 5. Heuréka megvalósítása (2002)	111
Még egy adalék a heterogén összetételű csoportok nyelvtanításához	115
A sikeren kívül mi más kell egy új megoldás elterjesztéséhez?	117
Előadásokkal, könyvvel, kopogtatunk a tudomány és a szakma ajtaján	118
Kerüljük ki az intézményes nyelvtanítást	123
A szövegkönyvről	125
A megvalósítás	126
A végjáték	128
Az akcentusmegmaradás tapasztalati törvényéről	130
Az idegen nyelvi beszéd megértéséről és meg nem értéséről	131
Az egyéni beszéltetés és a csoportos nyelvtanítás összeegyeztetéséről	135
Számvetés – előre- és visszatekintés	137
A fejlesztésről és jövőjéről	139
Az új brand – a QLL Quantum Language Learning	141
A lehetőség adott, csak élni kellene vele	142

FINÁLÉ

A harmadik TALÁLÓS KÉRDÉS parafrázis	143
EPILÓGUS avagy Happy End helyett – Az utolsó szó jogán	145
ÉS még valami	146

FÜGGELÉKEK

Függelék 1. – Hajdú Zsuzsa naplója	151
Függelék 2. – Uzsálné Pécsi Rita: Nyelvi fürdő – Szabályozható hőfokkal Mentor Magazin 2009/4. számába írt cikk javított utánközlése	156
Függelék 3. – Óbert Orsolya: Tapasztalataim a VillámAngol Tangó tananyaggal és módszerrel az általános iskolai nyelvtanításban	162
Függelék 4. – Haluska Gabriella: Öt tanévnyi angoltanítás egy általános iskola felső tagozatán	165
Függelék 5. – A „TALÁLÓS KÉRDÉS PARAFRÁZISAINAK” ihletője: Dr. Denis Waitley: Your Greatest Helper, Your Heaviest Burden, Who Am I? (February 24, 2010)	169

Mottók

A felfedezés attól felfedezés,
mert ellentétben áll az összes közismert tudással.

Szentágothai János

A tudás illúziója magabiztossá tesz.

Stephen Hawking

_____ · _____

A radikálisan új nézetek többnyire úgy győznek,
hogy a régi nézetek képviselői kihalnak...

Thomas Kuhn

És egy indoklás is hozzá:

... Nem a gondolkodás hibája miatt.
Sokkal inkább azért, mert erős érzelmi horgonyokkal,
olykor vakhittel kötődünk
megtanult, általunk is hirdetett, tanított, vélt igazságokhoz.

Makai Mihály

PROLÓG

Csak abból szereztünk nyelvismeretet, amit megértettünk. Gyerekként nem nyelvet vagy nyelveket, és nem is beszélni tanultunk. Nyelvismeretekre tettünk szert. Kiismertük magunkat a körülöttünk beszélt nyelvekben, és magunk is megpróbálkoztunk a használatukkal. Felfedezők és kísérletezők voltunk, és vagyunk is. Az idő múlásával ez a képességünk inkább javul, mint romlik.

Ugyan hogy lehetséges az, hogy idegen nyelvek megismerésére nem tudja a nyelvoktató ipar kihasználni ezt a természetes képességünket? Hogy lehet, hogy a világ kínlódik az iskolai és a későbbi idegennyelv-oktatással? Hogy lehet, hogy akik az anyanyelvüket gond nélkül elsajátították, azok közül oly sokan nem boldogulnak az idegen nyelvekkel? Mi az oka? Mi a titka?

Négy válasz körül csoportosulnak a vélemények:

1. Bizonyos kritikus életkor¹ elérésekor elveszítjük a természetes nyelvvelsajátító képességünket – hirdetik e tudományos nézet követői mintegy 50 esztendeje.
2. A nyelvek megtanulásához – előbbivel összefüggésben – iskolás- és felnőttkorban sok munka, szorgalom, kitartás, motiváció és valamiféle nyelvtelhetség, nyelvérzék szükséges.
3. Az előbbi két nézet megalapozatlan.
A tényleges probléma csak az, hogy a nyelvoktatás világszerte tévúton jár. Akik az intézményes nyelvtanítási módszerekkel mégis sikeresek, azok nem a módszereknek köszönhetően, hanem annak ellenére járnak sikerrel.
4. Ezért – legalább 150 éve már – az intézményes nyelvtanítás reformerei és önjelölt messiások hirdetik, hogy megtalálták a titok nyitját, a gyógyírt, vagyis a megoldást.

¹ Az embriológiából és az etológiából Eric Lenneberg (1967) hozta a nyelvtanulással összefüggésbe a kritikus életkort. Eszerint bizonyos agyi szerveződések viszonylag későn bontakoznak ki, és kibontakozásuk meghatározott időben lezárul. Így a feltevés szerint létezik egy biológiai előprogramozottság, a kritikus periódus, melynek lezárulásáig a nyelvvelsajátítás gyorsan és erőfeszítés nélkül megy végbe. Utána már nem. Ezt a felfogást sokan osztották. Többek között a generatív nyelvtani mozgalom, mely a velünk születő képességről és valamiféle nyelvtani gén létezéséről érvelt. (Tévesen.)

Egy véletlen folytán e könyv szerzője is az új felfogást és új megoldást kínálók közé keveredett. Nem érte be a rész-eredményekkel. Azzal például, hogy az általa propagált relaxációs nyelvtanulás megkönnyítette a szótanulást. Kiderült ugyanis, hogy nem ezen múlik a nyelvismeret. A nyelvismeret-szerzés problémáinak megoldásához a szerző saját megoldási gyakorlatot és hozzá egy átfogó elméletet alakított ki. Ennek során három lényegi dolgot kellett kitalálnia és a gyakorlatban megvalósítania:

1. Egy háromelemes „Kolumbusz tojása”² ötletcsomagot, mely biztosította, hogy a nyelvtanulók *csak* oly módon találkozzanak új, idegen nyelvi szövegekkel, hogy *azonnal értsék is azokat*. Így a szövegek jelentése és hangzása emlékeztetessé válik. Ez gyökerében oldotta meg a nyelvtanulás alaproblémáját.
2. Egy másik felismeréssel kioldotta azt a gordiuszi csomót, amit *a nyelvtani szabályok tanításával* az intézményes nyelvtanításra kötöttek. Felfedezte, hogy a természetes, *élő beszéd tagolása kvantumos jellegű*.
3. Ezzel új megközelítést és utat talált a folyékonybeszéd-készség módszeres kialakításához.

Emlékeztetőül:

A gordiuszi csomó annak metaforája, ha valaki egy látszólag megoldhatatlan problémát váratlan húzással egy csapásra megold. A legenda szerint egy Gordiasz nevű parasztembert a szekérére szálló sas égi jele alapján a papok Phrügia királyának választották. Gordiasz fia a szekér jármát egy tekervényes, somfaháncsból font csomóval illesztette a rúdhoz úgy, hogy a kötél végeit a csomó belsejében elrejtette. A legenda szerint aki ki tudja bontani a csomót, az lesz Ázsia ura.

Az egyik, nekem jobban tetsző legendaváltozat szerint Nagy Sándor rájött arra, hogy a jármot és a rudat nem a csomó, hanem a szeg tartja össze. Kihúzta a szeget, és vágás nélkül szétbontotta a csomót. A másik, erőszakosabb változat szerint egy kardcsapással vágta szét a csomót.

² *Emlékeztetőül:* a legenda szerint Cristoforo Colombo, vagyis Kolumbusz Kristóf egy provokációra fogadást ajánlott, hogy nem tudja senki az asztaltársaságában a csúcsára állítani a főtt tojást, ahogy ő, pusztán kézzel, minden támaszték nélkül. A sikertelen próbálkozások után Kolumbusz hozzáütötte a tojást csúcsával az asztalhoz. Az ütéstől kissé behorpadt a tojás, és így már megállt a csúcsán.

Az elmélet persze lényegtelen. Bármelyik lehet közülük akár helyes, akár téves. A belőlük született gyakorlat eredményeként a nyelvtanulók többsége a gyakorlatban

- jól érti,
- jó kiejtéssel artikulálja a célnyelvet, és
- a folyékony beszédéhez szükséges repertoárelemekre is szert tehet, illetve tesz.

Mindezt szándékos tanulás, magolás és szabálytudatosítás nélkül érik el. Ez pedig a nyelvtanulásnak, magyarázatainak, a továbbfejlesztésének az itt leírtakat meghaladó, új távlati lehetőségét – egy paradigmaváltás³ is – magában hordozza.

³ A Thomas Kuhn-féle tudományos paradigma (1984) a tudományfilozófia fogalma. Valamely tudományterületnek egy szűkebb tudományos közösség tagjai által általánosan elfogadott gondolkodások, vélekedések, értékek és módszerek alapjai, ezek összegzései tartoznak bele. A tudományos tanok egy része hiedelem. Forradalmi erjedéssel jár, amikor a hiedelmek és a tapasztalatok egymással összeegyeztethetetlenek. Ez gyakran a hiedelmek akár átfogó megváltoztatására vezet, és bekövetkezik a tudományban a forradalom: azaz a „paradigmaváltás”.

BEMUTATKOZÁS

Felfedezés nincs felfedezni való és felfedező nélkül. Könyv nincs szerző, gondolat nincs gondolkozó nélkül. Ezért a könyvborító mögül a szerző előrelép és illendően bemutatkozik:

A Budapesti Műszaki Egyetemen szereztem gépészmérnök-diplomát bő fél évszázaddal ezelőtt, 1963-ban. Szakmai életem első negyedszázadában gépészmérnökként dolgoztam – oktatóként, kutatóként, fejlesztőként, feltalálóként. Egyetemi oktatóként kezdtem a Gépészmérnöki Kar Épületgépészeti Tanszékén felnőtt életem.

Az ipari megbízások kapcsán kitanultam szakmám életközeli részeit is. Egyetemi munkáimmal a tudományos világ publikáció- és disszertáció-központú értékrendjét is magamévá tettem. Megszereztem a mai PhD-nek megfelelő kandidátusi fokozatot. Mohó kíváncsisággal figyeltem a valóságot, ami szakmámban – a fűtés- és klímatechnika területén is – gyakran szembekerült az elméletekkel. Első mérnökélményeim egyike meghatározó volt.

Egy szivattyús melegvíz-fűtésnek az alsó szinten volt egy radiátora, amelyikben semerre, vagy épp visszafelé áramlott a fűtővíz. A többi jól működött. Kivitelezési hibára vagy dugulásra gyanakodtunk, de mindkettő alaptalan volt. Így az akkori tudásunk szerint érthetetlen, megmagyarázhatatlan volt a rendellenes működés.

Évek kellettek az elméleti háttér kidolgozására és a gyakorlati probléma megoldására. Pedig csak zárni kellett a rakoncátlan radiátor feletti radiátorok szelepein⁴, hogy mindenhol rendeződjön a fűtővíz-áramlás.

Szerencsém volt. Azóta, amikor érthetetlen folyamatokra bukkanok, hasonló szenvedéllyel keresem az okait. Ez történt a nyelvtanítás esetében is. Itt lassabban jutottam el a szelepek zárásához hasonlóan egyszerű, megnyugtató gyakorlati megoldásig.

⁴ Az ok: a távolabbi radiátorok bekötéseinek kis áramlási ellenállása, mely „rövidre zárta” az áramlást. Miattuk a pangó vízű radiátorunkra a szivattyú emelőmagasságából csekély nyomáskülönbség jutott. Ezzel olykor egyensúlyt tartott, olykor ellene is dolgozott a vízlehelésből származó gravitációs nyomás. (Ezzel a jelenséggel az 1960-70-es években még nem gondoltak.)

Szakmai életem második negyedszázadában foglalkozom nyelvhasználattal. Könyvtárnyi szakirodalma ellenére több körülötte a hiedelem, mint a valódi tudás. Csak egy példa: a szakkönyvek még mindig emlegetik azt, hogy az agy „beszéd-központja” a bal féltekében lévő Wernicke-területen van. Ennek közelében, a Brocka-területen található a „beszéértés központja”.

Ahogy Móricka az agyi központokat és azoknak a testen való uralkodását elképzei – gondolom, és csendesen mosolygok. Gyakori „tudományos szenzáció”, amikor az agyban újabb „beszédközpontot” is kimutatnak. Úgy olvasom, hogy mára 100-nál több helyről mutatták ki, hogy az a szótalálás által aktivizált terület.

Csak hogy egyes neurológusok véleménye szerint nincsenek „központok”. Hálózatok megkerülhetetlen csomópontjai azok, melyek a képalkotó eljárásokban aktív területeknek látszanak. Az agyi lokalizációs elképzelések⁵ hozzáértők szerint – és szerintem is – haszontalan tévutak.

Mérnök koromban a hagyománytörő elképzeléseimet laboratóriumban vagy a valóságban ellenőriztem, és ezt teszem ma is. A töprengés – változtatás – kipróbálás – töprengés ciklusaiban örömet lelem. Aztán jöhet a szakirodalom. A képzelet szabadságába és az egyéni problémamegoldásba beleszerettem. Megismerésmániás lettem.

MINDEN A GYEREKKORON MÚLOTT?

Talán igen.

Az önálló gondolkodás, a vélelmezett feltalálás, felfedezés, majd a megvalósítás izgalmas útjaira sajátos kisiskolás éveim vezettek. Ötödik elemista koromban, tizenegy évesen tanultam meg olvasni. Kihagytam az első négy elemi tananyagá-

⁵ Szirmai Imre „ARS NEUROLOGIAE” (2014) könyve szerint már vagy százötven éve (!), 1877-ben Brown-Séguard azt állította, hogy „... bizonyos centrumoknak látszó sejtcsoportok, amelyeket centrumoknak neveznek, hatalmas hálózat részei, és az idegrendszerben szétszórva nagy területekkel állnak rostösszeköttetésben”.

Magam is hálózatomléti szemlélettel tekintek a beszélő és a beszédet értő ember testére, agyára. Arra felfigyelünk, amikor az izom- és ideghálózataink egyes szakaszai, részei ismerős vagy éppen szokatlan módon működnek. Az élmények hasonlóságai így öltönek testet – (lásd: „embodiment” a zenében, beszédünkben és beszédmegértésünkben, a nyelvben. Így kaphatnak nevet a kollektíva hasonló élményei, fogalmai).

ból mindazt, amit könyvekből kellett volna megtanulnom. Nem voltam, ma sem vagyok képes szövegeket könnyen megjegyezni, és iskolás módra felidézni. Nem tudom mások gondolatait konzerválni, majd a konzerveket felszólításra előkapni és kibontani. Ellensúlyozására megtanultam a lényeget keresni, a folyamatokat a magam módján értelmezni, és az egyéni puding-recept ötleteimet óvatosan kipróbálni.

Áldás és átok a megjegyzett szóbeli ismeret. A felidéző emlékezet is és hiánya is az. Mentés attól, hogy a gondolkodás nélkül megjegyzett hiedelmeket ötlettelenül, automatikusan alkalmazzuk.

A második világháború után iskolaéretlenül kerültem egy francia egyházi iskola⁶ első osztályába. Kínlódtam a szorzótábla rigmusaival, a finommozgás-koordinálással, a betűk és minden más rajzolásával. Képtelen voltam átlátni, hogy mit várnak tőlem az olvasókönyv betűinek silabizálásakor.

Mielőtt rájöhettem volna, a tavaszi félév közben „felhizlалásra” Belgiumba kerültem. Az Actio Catholica gyermeksegítő vonatával egy flamandul beszélő parasztcsalád tanyáján éltem 9 hónapot. Itt ért a kulturális sokk. Valamennyire megtanultam flamandul. Elmúlt a nyár, jött az ősz, és beírtak a közeli falu francia nyelvű iskolájának második osztályába. Tudták ugyanis, hogy Magyarországon elsőbe már jártam. Mivel franciául egy kukkot sem értettem, délelőttönként csendben elüldögéltem.

Száműzetésem elteltével karácsonykor hazakerültem. Mindenki megrökönyödésére elfelejtettem magyarul. Értettem a hozzám beszélőket, de képtelen voltam magyarul megszólalni. Keserves egy állapot. Ha ez felejtés, akkor felejtésből jeles voltam.

Három héten át némaságban éltem, és itthon is csak üldögéltem tovább az iskolapadban. Természetesen a második osztály második félévét folytattam, hiszen odakint „jártam iskolába”. Ám az egyházi iskolákat államosították, és újabb iskolaváltás jött. Senkinek sem tűnt fel, hogy az első két osztály tananyagait kihagytam. Így a következő két tanévét is. Aztán újabb iskolaváltás várt rám.

⁶ Campania

Ötödik elemista koromban csoda történt. Ördög tudja, hogyan, de magamtól megtanultam olvasni, és végighabzsoltam *Dumas: A három testőr* című könyvét, többször is. Vajon akik korábban tanígtattak olvasni, miért is nem tudtak ennek nyitjára, lényegére rávezetni? Spongyát rá!

A megértést igénylő tantárgyak is megnyíltak előttem. Általuk autonóm gondolkozóvá lettem. Innentől a diplomáig, az oktatói-kutatói munkáig már sablonos a történetem. Megjegyezni s felidézni ugyan nem, csak megérteni tudtam, amit tudtam. Az órákon nem jegyzeteltem, csak figyeltem. Feleltetéskor, feladatok megoldásakor könnyű volt átgondolnom a dolgokat, és ez többnyire elégnek bizonyult. Egyetemistaként, később egyetemi oktatóként, kutató-fejlesztő mérnökként is. Úgy tűnik, hogy későn érő típus lehetek – minden tekintetben.

Egyébként most, hogy a közelmúltban aranydiplomás gépészmérnökségemről kaphattam volna – ha kértem volna⁷ – oklevelet, érdekes a kihagyott tanokra visszatekintennem. A fél évszázaddal ezelőtti tudományos világkép elemeinek nagy része szétmorzsolódott. Érvénytelenné vált ócskaságok tölténék ki emlékezetem zömét, ha a megjegyzésükből próbáltam volna megélni.

Mindig felvillanyozott, amikor – akár a szokásostól eltérő irányban – spekuláltam és szimatot fogtam. Ez és buldogtermészetem gyakran hasznosítható eredményhez vezetett. Az egyetemi kutatás – oktatás – ipari megbízás és publikációs-disszertációs nyolc évem után további tizenhat évet termékfejlesztőként a gyártóiparban is eltöltöttem. Alkalmazkodtam az új, ismeretlen közeghez. Itt nem publikációt, hanem eladható, használható gyártmányt kellett produkálni. Fejlesztetni, gyártani és piacra vinni a terméket.

A huszonegyedik bejelentett, elfogadott, néhány megvalósított találmányomnál felhagytam a szabadalmaztatgatással. A hátvédharc, a szkeptikusoknak való bizonygatás helyett több energiát fordíthattam a hogyan továbbra.

Érett mérnökkoromban, a magyarországi rendszerváltás idején eljött a függetlenség, a vállalkozás lehetősége. Induláskor társaimmal kisszövetkezeti formában tevékenykedtünk. Egyéb innovációs ügyem mellett belekevertem magam egy sza-

⁷ 1963-ban szereztem a BME-n a diplomámat. 50 év múltán aranydiplomát kapnak az azt kérők. Nem kértem, mert „... akkor is adjon, ha nem kérem!”

badalmaztatott, német nyelvtanulási módszer magyarországi meghonosításába is. Mire észrevettem, a feladat pályaelhagyóvá tett. Ez a vállalkozásom túlnőtte a szövetkezet kereteit. Kiváltam. Német társammal vegyesvállalatot alapítottunk, amit saját felelősséggel vezettem tovább.

Egy évtized múlva mérnök barátom „tudásmérnöknek”, egy grafikusművész barátom „misszionáriusnak” titulált. Egyik titulus sem volt ellenemre. A nyelvoktató szakma védelmezőitől jó ideig a kontár, a dilettáns, a sarlatán és szinonimái csokrárt kaptam – vissza-visszatérően. Bántott, de nem törődtem vele. A munka élvezete, a nyelvtanulók sikere érdekelt.

NYITÁNY

– AVAGY MAGÁNVÉLEMÉNY A NYELVTANÍTÁS PROBLÉMÁIRÓL

Kortársunk temetésén ballagtunk egymás mellett, amikor kollégám, András megkérdezte, miért hagytam el a pályát. Miért nyelvtanítással foglalkozom, amikor feltaláló mérnökként sikeres voltam.

– Nekem is furcsa – feleltem. – A véletlenül múltott, és beleragadtam. De tudod-e, milyen kihívás kitalálni egy olyan nyelvtanítási módszert, amellyel izgalmas felfedezés egy nyelv kiismerése? És amivel szinte mindenki sikeres?

– *Még én is? Ebben a korban is?* – kérdezte épp nyugdíjba vonult kollégám. – *Életem kudarca, hogy képtelen voltam németül megtanulni. Nincs nyelvérzékem!*

– Még hogy ne lenne? – kezdtem a nótámra. – És hogyhogy ebben a korban? Gyermeki ésszel megtanultál magyarul. Akkor nyelvzseni voltál. Azóta milliószor jobb képességekkel és tapasztalattal rendelkezel.

A nyelv elsajátítása pedig egy tapasztalati tevékenység, és nagyon egyszerű dolog. Mondjuk olyan, mint egy éttermi asztal megterítése. *Ha már az anyanyelved asztalát meg tudod teríteni, akkor egy japán étterem asztalával is boldogulsz.* Persze, más elemekkel, más szokások szerint, más elrendezésben. De ettől még a feladat ugyanaz. Ehhez sem kell valami misztikus terítési érzék. Eltanulhatod a fortélyait, begyakorolhatod és beletanulhatsz.

– *Ha a nyelv is ilyen egyszerű volna!*

– Egyszerű az, lenyűgözően egyszerű. Hiszen a még tanulatlan kisgyerek is boldogul vele. Nem múlik ez sem szorgalmon, sem memórián, sem különleges intelligencián.

– *Akkor min múlik?*

– Csak a beszéd érzékelésén és megértésén múlik minden. Azon, hogy *a beszéd által benned keltett élmény* összekapcsolódjon a vele járó *gondolattal*. Bővebben? Inkább ne kérdezd, mert napokig fogok róla beszélni.

– *Próbáld meg rövidebben, ha kérhetlek.*

– Legyen! *Testi élményt kelt* benned egy gyümölcs íze, zamata, vagy egy virág illata is. Épp úgy, ahogy *mások éneke, beszéde is*. Tudod, itt az élmény szót nem a hétköznapi értelmében használom. Nem az esemény emlékét minősítem vele. Egy, az idegi és izomhálózatunkban lejátszódó folyamat ez, amit mindenki a saját testének érzékeléseként él meg. Erre, a belső megélés élményére gondolj!

A beszédélmények testi vonatkozásairól valószínűleg nem hallottál még, pedig fontosak. Összefüggenek a tükröidegsejt-rendszereink⁸ működésével, a beszéddel szinkroniát mutató spontán, akaratlan mozgásokkal⁹, a velük járó izomtónus-változások élményeivel, és még a fonológiai hurok¹⁰ működésével is.

Mindegyik nagyon érdekes, a szemléletünket átformáló jelenség. Olyan, amiről nem tudunk. Működési folyamait azonban a testünkben megéljük. Ha az élmé-

⁸ A tükröneuronokról kimutatták, hogy a majmok idegrendszerében olyan jellegzetes sejtcsoportok vannak, amelyek akkor is aktívak, amikor az állat saját maga valamilyen szándékos cselekvést végez, s akkor is, amikor egy másik állatnál lát hasonló cselekvést, mozdulatot. A saját és a látott mozdulathoz tehát közös idegrendszeri területek izgalma kapcsolódik. (Lásd Rizzolatti és Craighero 2004; Marton 2001; 2003.) Viselkedéses alapon szerzett tapasztalataink ezzel a felfedezéssel közvetlen idegsejt-biológiai alapot kaptak. A beszéd és a testbeszéd megértése, illetve produkálása nyilván hasonlít ehhez – az idegi működések szintjén.

⁹ „Speech and body motion synchrony of the speaker-hearer In The perception of language” (1971), pp. 150-184 by William S. Condon, W. D. Osgton. A szerzők már 1963-ban gyorsított filmfelvétellel bizonyították, hogy 4 órával a megszületése után az újszülött testmozgása az anyai beszédet 40 msec időeltolódással pontosan követi. Számtalan további kutatás igazolta ennek a biológiai adottságunknak a beszédmegértésben betöltött, kiemelkedően fontos szerepét.

¹⁰ A fonológiai hurok segíti, hogy magunkban utólag ismételgessük az egy-másfél másodpercen belül hallott vagy elképzelt hangzást. (Működése a férjek mentőöve. Amikor rájuk szólnak, hogy „Szívem, te nem is figyelsz rám!” – felocsúdnak, és mondják – „Dehogynem! Azt kérdezted, hogy ...”) A fonológiai hurok élettani működését a tudomány hagyományosan tárolószerűnek tekintik és a munkamemória egyik komponensének, a rövid távú verbális/auditív munkamemóriának tartják. Két alkotórésze osztható: a fonológiai tár és az artikulációs hurok. (Magam szívesebben nevezem az érzékelt hangjelenség felidézhető emlékét hangcsóvának, mint munkamemória-tartalomnak, és az egész folyamatot az élettani hálózatok időben eltolódó utóműködésének, visszacsatolásának tekintem.)

nyükhöz valamilyen *képzeleti tartalom*, *aktuális jelentés* is kapcsolódik, az vele együtt emlékezetes lesz.

Ennyi tehát a lényeg egészen röviden. Az élmény *ismétlődő részletei* kiválnak, elkülönülnek. Emlékeik megszilárdulásából, felhalmozódásukból egy összefüggő nyelvismeret alakul ki. Vagyis az anatómiánkon, a testünkön, a biológiai működéseinken és az elménken, a figyelmünkön, az intelligenciánk természetes működésén múlik minden. Ezeket nevezem együtt a *testi élményeknek és hozzájuk kapcsolódó képzeleti tartalmaknak*. Elég rövid volt?

– *Az, de tömény is! Eddigi tanáraitam folyton a szavakon meg a nyelvtanon lovgoltak, és emlékeim szerint az agyunk működésében keresték a nyelvtudás nyitját. Te meg csupa testi folyamatokról beszélsz?*

– Igen. Amire utalsz, az a ptolemaioszi, jelközpontú nyelvfelfogás, majd hozzá még az input-output elmélet volt.

– *Ptolemaioszi geocentrikus világképről hallottam már ezt-azt, de mi a csoda az a ptolemaioszi nyelvfelfogás?*

– A látszatok nyelvészete. Egy naiv álmovilág. Valami, aminek semmi köze nincs az élethez, az emberi beszédhez, a beszélő személyekhez, a helyzethez, amelyben elhangzik a beszéd. Nincs köze a kiejtéshez, a hangsúlyhoz, a hanghordozáshoz, és nincs köze magához a beszédmegértési tevékenységhez sem. Így egy unalmas, statikus, leegyszerűsített, több ezer éves szemlélet ez. Folytassam?

Egy életidegen, önmagában legfeljebb logikus gondolkodási keret. Középpontjában állnak a jelek, melyek látszólag egymáshoz és a világ dolgaihoz kapcsolódnak. Arra a látszatra építettek, mintha a beszédünkben egy „kettős szerkesztettségű jelrendszert” használnánk. Mármost a szavak jelrendszerét, amelyek a világban lévő dolgokat jelölik, és a grammatikáét. Ezek meg a jelölt dolgok viszonyait mutatják.

– *Ez szerinted nem így van? Miért?*

– Több okból. Egyrészt a jelek nem a valóság dolgait, hanem a kollektív képzeletünket jelölik. Másrészt ennek a felfogásnak semmi köze nincs az eleven emberhez. Nincs köze tevékenységeinkhez, cselekvéseinkhez, megnyilatkozásainkhoz. Nincs köze a beszédértésünkhöz, gondolatainkhoz és megnyilvánulásainkhoz.

Ugyanígy a szándékainkhoz és egymás szándékainak megértéséhez, magához a kommunikációnkhoz, a beszédünkhöz sincs. Hiányzik belőle a gondolkodásunk, a figyelmünk, az emlékezetünk, az élményvilágunk, a viselkedésünk, a szokásrendszerünk. Hiányoznak belőle a megérzéseink, nyílt és rejtett szándékaink. Hiányoznak a másoknak tulajdonított szándékok, és a legfontosabb: hiányzik belőle a testiségünk, a megélt, komplex testi élményünk.

Olyasmi szemlélet nyilvánul meg benne, mintha testünk automatikusan érzékelő és végrehajtó lenne. Kiszolgáltatná a felette uralkodó, eltestetlenített agyat. Az agy pedig a nyelv használatához rejtélyes módon ismeri és tudattalanul alkalmazza a grammatika által rendszerbe foglalt szabályhalmazt.

– *Akkor jól kihagytak belőle bennünket, annyi szent!*

– Nem ok nélkül. Amivel nem boldogul a tudomány, azt kikerüli, vagy, hogy boldoguljon vele, leegyszerűsíti. A klasszikus nyelvtudomány megkülönbözteti egymástól a beszédet, a nyelvet és a nyelvezetet. A nyelvet a jelek, a jelöltek, a jelölők statikus viszonyaiban vizsgálja. A beszéddel érdemben csak újabban foglalkoznak, leginkább az informatikai üzletág, a gépi beszédtechnológia fejlesztése kapcsán.

– *Fantasztikusak ezek a gépi beszédleíró, beszélő és fordítóprogramok. Párat láttam már.*

– De ne gondold, hogy ez a klasszikus nyelvtudomány alkalmazásának eredménye. A legjobb fordítóprogramok emberi fordítások hatalmas adatbázisának statisztikai módszerű kezelését kombinálják a szótárak és a grammatika használatával. A produktumuk pedig így is eléggé tökéletlen. Közvetett bizonyíték tehát: ha a semmit nem felejtő, tökéletesen működő gépek is csak ennyire képesek, hogyan lehetne ilyesmire alapozni az emberi nyelvtanítást, nyelvtanulást, nyelvhasználatot. Ez abszurdítás. Ennek következményei vannak a begyemben.

A tévút eredete, persze, világos. Ami jó volt a latin-görög holt nyelvek álló célpontjához: az írott szövegek elemzéséhez, azt a mozgó célpontú beszélt nyelvek tanítására használják. Ezeket is könyvekből és a ptolemaioszi nyelvészet szemléletében tanítják. Kár. A grammatika jó kiegészítés lehet a felsőfokú nyelvismeretekhez, a fordító- és tolmácsképzéshez, de miért kellene élő nyelveket kezdőknek ily módon tanítani? Isten ments!

– *Márpedig világszerte ezt teszik. Az egész világon botor módon tanítják a nyelveket szerinted?*

– Elég illetlenség, tudom, mégis ezt gondolom. És értem is, hogy miért. Azt is, hogy akik ezt teszik, azok meggyőződésükből teszik.

Nem igazolja a tévutat, hogy sokan járnak rajta. Persze, könnyebb mindenben a többiek sokaságához igazodni. A sikerek a tévút ellenére szorgalomból vagy rendkívüli adottságokból fakadnak. Csak azt tartanám megfelelőnek, ha az emberek tömegesen, sikeresen, élvezetesen tanulnák meg az idegen nyelveket legalább egy használható szinten.

– *Jó magasra tetted a mércét!*

– Igen, de magamnak is. Sőt, feljebb is teszem a lécet. Csökkenteni kell az idő- és energiaráfordítást is. De nem lehet sikeresen megreformálni a nyelvoktatást alapvető változtatások nélkül. A jelenlegi gyökereiből – a szótanításból, a nyelvtan tanításából, a nyelvkönyvből tanításból, a magoltató, a kikérdezés hagyományából – kell kiforgatni. A tapasztalati élmény-nyelvtanulásunk alkalmas erre.

– *És ehhez azzal a fura maszkkal kell alfába lemenni?*

– *Jaj!* – belerázkódtam. – *Ettől soha nem szabadulok?*

András az egykori relaxációs maszkunkra, módszerünkre utalt. Nos, alva tanulással sosem foglalkoztunk. Relaxációssal igen, de azzal is csak a kezdetekben. Megkönnyítette a szavak és a szövegek megjegyzését. Használtuk, amíg magam is hittem, hogy ezek megjegyzése kell a nyelvek megtanulásához. De kiderült, hogy nem kell.

Hét év után sutba dobtam a szótanulással együtt az egész relaxálást is a módszerünkből. Egy új korszakunk kezdődött, és új nevet kapott a módszer is. Csak ahhoz már gyáva voltam, hogy ezzel egy időben megváltoztassam vállalkozásom bereklámozott nevét is. Az meg továbbra is a már megtagadott relaxációra utal.

– *És látod, én meg még mindig erről a maszkról kérdezgettelek! A név megtartása nem látszik bölcs döntésnek.*

– Igaz. A gyávaság nem is a bölcsesség szinonimája. De a továbblépésünk az érdekes. A helyébe lépő élménytanulási módszer a felvillanásszerű aha-élményei miatt a „Nyelvtanulás a megértés VillámFényében” nevet kapta tőlem.

– *Hűha, de hosszú név!*

– Egyik barátom kisegített: legyen csak VillámMódszer, VillámAngol, VillámNémet a neve. Persze, azonnal ellene szóltam: „Ezt félreértik majd. A villám gyorsaságára gondolnak, nem a fényére.” Mire ő felhúzta vállát, széttárta karját, és annyit felelt: „Na és?”

– *Igaza volt neki is, neked is. És akkor nem is gyors a módszered?*

– Kezdetben nagyon gyors. És az elemi nyelvismeretszerzésben szinte mindenkinél beválik. Ez az alapfokú, és sokaknál a középfokú nyelvtudás. A csúcsra pedig mindenkinek önállóan kell feljutnia. Rajtad múlik, hogy a hegy lábától el sem indulsz, vagy hogy a Gellérthegynék vagy a Mount Everestnek indulsz neki.

– *Jó marketing szöveg, bár nem amerikai stílusú. Szóval akkor nincs relaxálás, és a végeredmény sem villámgyors. Gondolod, hogy szerencsés ez így?*

– Készülök a cég és a módszer átnevezésére. QLL – „Quantum Language Learning”, vagyis Kvantum nyelvtanulás az új brand.

– *Csak nem valami kvantumfizikai dolgot kevertél bele a nyelvtanulásba?*

– Nem. A kvantum szó csak egységet jelent. A beszéd pedig cselekvés. Amíg az egyik cselekvési egységet be nem fejezzük, nem tudunk a következőre gondolni. Ahogy az asztalnál mondjuk levest mersz egy tányérba, vagy bort töltesz egy pohárba, arra figyelsz, amit csinálsz, és nem arra, hogy mivel folytatod majd. Mondanivalódat is beszédegységek láncolatával fejtet ki – magyarul is, idegen nyelven is. A beszédkvantum tehát egy ilyen, természetes beszédegység.

– *Ilyen egyszerű dolog volna a beszéd?*

– Az, ha már kész repertoárelemeid vannak hozzá. Egyébként képtelenek vagyunk hosszabb mondatokat egyben áttekinteni. Még elismételni sem tudunk egy 9-10 szótagúnál hosszabb mondatot. Ezért főszereplője a nyelvhasználatnak a fi-

gyelem. Tagoljuk, részekre bontjuk a mondanivalónkat, és rutinszerű eljárásokkal alakítjuk az építőelemeit, kifejezéseit. Erre lehet a ptolemaioszi alapokból kiforgatott nyelvoktatást alapozni.

– Hű, de messzire jutottál! És gondold, hogy ezzel tényleg kiforgatod az alapjaiból a nyelvtanítást?

– Maradéktalanul, mivelhogy sikeresen megvalósítottam. Nálunk nem maradt meg a hagyományos nyelvtanítás illúzióiból, eljárásaiból semmi.

– Emelem kalapom, ha engem is sikerre visztek. Mit kellene ehhez tennem?

– Először anyanyelvi minták alapján a beszéd értő megfigyelésére és artikulálására tanítunk meg. Ahhoz hasonló ez a folyamat, mint amit a kisgyerekek élnek át. Csak te már szerencsésen ismered a világot, ők meg akkor ismerkednek vele. Te hozzájuk képest előnyben vagy. Rendelkezel már egy nyelv ismeretével, és az anyanyelved fogalmaihoz kapcsolódott fogalmi gondolkozással, gondolkozásmóddal. Beszélisz is a kialakult fonetikai bázissal.

A másik nyelvhez más hangkészlet, másfajta hasonlóságok alapján csoportosított dolgok, fogalmak és más gondolkozásmód tartoznak. Ezeket felnőtt fejjel könnyen felismered – legkönnyebben a tapasztalataidból. Ehhez kapsz egy bőséges idegennyelvi fürdőt, hogy valami minimális nyelvismerettel rendelkez. Aztán bővítsd ezt, és kezdj vele a nyelv további részleteivel is ismerkedni. Felgyorsítjuk számodra a másik nyelv felfedezésének folyamatát.

– Jól hangzik.

– Viszont nem tanulsz szavakat, nem tanulsz nyelvtant, amíg egy induló nyelv ismeretre szert nem teszel. A szavak különben is egészen más csoportokat jelölnek az egyik és a másik nyelvben. Ha pedig az anyanyelvünk nyelvtanáról mit sem tudva tanultunk meg egykor beszélni, akkor miért kellene ilyesmi a másik nyelvhez? Ugyan!

– Eddig remek. De mit kell akkor ehhez nekem megtanulnom?

– Semmit.

– *Na, az sikerülni fog!*

– A többi sem bonyolultabb. Legfeljebb az, hogy türelmesen kivárd és kövesd a természetes sorrendet. Előbb a nyelvismeret, és csak ennek birtokában válhatsz aktív nyelvhasználóvá. És csak fokozatosan, egészen rövid megnyilatkozásokból kiindulva.

– *Annyira kecsegtető, hogy a végén még beugrom neked.*

– Rajta! Akkor számíthatok rád a bemutatóóránkon? Jössz a némettanfolyamunkra? Vagy inkább önállóan tanulsz meg németül?

– *Önállóan? Ne viccelj, még tanárral sem mentem semmire! Mire jutnék magamban?*

– Arra, amire a hozzád hasonlók közül már oly sokan előtted. De aludj rá egyetkettőt, és pár nap múlva hívj fel!

– *Ennyire bizonyos vagy benne? Mi tesz ilyen magabiztossá?*

– Harmincévnyi töprengés, kísérletezés és bizonytalankodás.

ELSŐ TÉTEL

A TALÁLmányOKHOZ Vezető hét HEURÉKÁRÓL ÉS A FELFEDEZÉSRŐL

EGY BESZÉLGETÉS AZ ELTE¹¹ NYELVÉSZHALLGATÓIVAL

Nemrég – 2014 őszén – meghívott előadóként egy másfél órás ismertetőt tartattam a nyelvtanításról, -tanulásról fiatal nyelvészhallgatóknak az ELTE-n. Jelen volt csoportvezető adjunktusuk is. Meghökken tettem a hallgatókat is, tanárokat is. Amikor zárásként átadtam a szót nekik, hosszú csönd következett. Az egyik lány végül megszólalt: „Ez döbbenet”. A mellette ülő is elismerőleg mondta: „Összeavarodva, felkavartnak érzem magam.” De miért is?

Kellett előtte a másfél órás együtt gondolkodás a nyelvről, az elméről, a beszédmegértés testi vonatkozásairól, az alvás közben bekövetkező tudásmegszilárdulásról, és így tovább.

Megmutattam azt a hét lényeges felismerést – a hét Heurékát –, amivel egy emberöltőnyi idő alatt alapjaiban és részleteiben megváltoztattuk a nyelvtanulási szokásokat – teljesen.

Az elvek tisztázása mellé kellett egy gyakorlati bemutató is. Kellett, hogy érzékelhető, elképzelhető legyen az új alappillérekre helyezett, ma már jól működő nyelvtanulási módszerünk. Pontosabban, hogy belelássanak a fő összefüggéseibe és néhány részletébe. Megláthatták, hogy így valóban nem kemény munka, nem önsanyargatás, hanem élvezetes időtöltés a nyelvtanulás.

Emlékeztetőül:

A heuréka – görög szó.

Jelentése: megtaláltam.

Arkhimédész fürdés közben fedezte fel a felhajtóerőt, amikor azt kellett tisztázni, hogy tiszta aranyból van-e az uralkodó koronája. Rájött, hogy ha vízbe mártja a koronát, akkor a víz szintje annyival emelkedik, amennyi a korona térfogata. A legenda szerint ekkor örömeiben Arkhimédész meztelenül kiugrott a kádból, és úgy rohant végig az utcán, miközben azt kiáltozta, hogy „Heuréka!”.

Ez metaforája lett a hirtelen jövő megérzésnek, az amúgy magától értetődő, rejtett összefüggések felismerésének.

¹¹ Eötvös Loránd Tudományegyetem

Hogy miért? Azért, mert semmit nem kell a nyelvtanulónak szándékosan megjegyeznie. Nem kell szavakat tanulnia, nem esik szó nyelvtani szabályokról, és mégis minden lecke minden mondatát azonnal megértik. A helyes kiejtésüket – artikulálásukat – az anyanyelvi kiejtés mintáját követve azonnal ki is próbálják. Később be is gyakorolják. Még később már rekonstruálják is e mondatok százait, ezreit – szóban, írásban. Mintákat kapnak arra is, hogy módosított tartalmakhoz, jelentésekhez hogyan igazíthatják a mondatok formáját.

Ez tehát egy természetes, egymásra épülő, áttekinthető folyamat. Eredményeként hamar kialakul a megnyilatkozás egészére vonatkozó globális beszédmegértés képessége. A leckék szövegétől függetlenné váló, globális beszéd-értés ez. Az, ami megelőzi az idegen nyelvi beszédet. Ezerszer könnyebb ugyanis valamit érteni, mint jól csinálni, megcsinálni.

Az önálló beszédképesség tehát, ahogy az életben is, nálunk is lassabban, fokozatosan alakul ki. Azzal együtt, hogy a felnőtt embernek ehhez összemérhetetlenül kevesebb időre van szüksége, mint amennyi a gyermeki beszédfejlődéshez szükséges.

Nálunk elvárások, követelmények, tanulói stresszek nélkül alakul a nyelvismeret. Kivárjuk, amíg a készségek beérnek. Persze, nem tétlenkedve várjuk, hogy egyszerre csak előbukkanjon és rendelkezésre álljon a tanuló beszédéhez szükséges repertoár. A helyes, rövid válaszok gyűjteményéből a tanulók kiválaszthatják maguknak azokat, amelyeket aznap használni akarnak. Kérdéseink láncolatára pedig ki-ki a pillanatnyi kedve szerint ezekből felel.

Az ELTE-bemutatón a többség számára új nyelv – az olasz – egy nyelvleckéjén megmutattam a módszer lényegi elemeit. Csoda-e, ha ennyi újdonság láttán, hallatán, a végén megdöbbenésükről szóltak?

A könyv olvasói számára ugyanezt nem lehet nyújtani.

Helyette érzékeltetni próbálom azt a hét lényegi felismerést – a hét Heurékát –, ami módszerünkben megtestesül.

A BESZÉDSZÁNDÉK MEGÉRTETÉSÉNEK „KOLUMBUSZ TOJÁSA-EGYSZERŰSÉGŰ” MEGOLDÁSA

Amilyen nehéz feladat a legendás kolumbuszi kemény tojást stabilan a csúcán megállítani, ugyanannyira megoldhatatlannak tűnő, de végül ép-
pességgel egyszerű a természetes nyelvtanulás kulcsmozzanatát felismerni. Vegyük ehhez észre, hogy a *megértéssel, megérte-
téssel* bajlódik mindenki, aki idegen nyelv tanításával vagy éppen tanulásával foglalkozik.

A megértés elősegítésére hozták létre a szótárakat, a nyelv-
tani leírásokat, a különféle tanszövegeket, a nyelvkönyveket
vagy éppen az audiovizuális taneszközöket, a képes szótárakat, a
filmeket, a szoftvereket, az interaktív és egyéb módszereket. Ezért
fordították le a nyelvtanárok szóról szóra, mondatról mondatra az idegen nyelvű
mondatokat, és magyarázták rajtuk keresztül a nyelvtani összefüggéseket. Ezernyi
próbálkozás, hogy támaszokkal ugyan, de megálljon a csúcán a kemény tojás.
Vagyis hogy az emberek *nyelvtudás nélkül megértsék* az idegen nyelvi beszédet,
szöveget. Erre kerestem magam is valami célszerű megoldást, és szerencsémre si-
kerrel jártam.

Az 1. HEURÉKA – A MEGÉRTÉSRŐL

Feltűnt, hogy a nyelvlecke mondatait viszonylag hosszú, természetes szünetek
tagolják. Vajon ezekben a szünetekben a hangfelvételeinken el tudnánk-e hadarni
a következő rész jelentését magyarul? Azonnal kipróbáltam. Többnyire lehetett, de
olykor több idő kellett volna rá.

Végül egy huszárvágással kivágtam magamat a problémából: a következő idegen
nyelvi mondat elé helyeztem el a mondat didaktikai fordítását¹² a hangfelvételen.
Bevált. Varázslatos útra találtam, és sejtelmem sem volt róla, hogy hová vezet.

¹² A didaktikai fordítás – ha kell, akár a magyarosság rovására – rávilágít a célnyelvi mondat
közel szó szerinti jelentésére is.

Mi ebben az új, és mi ebben a varázslat? – kérdezhetik, és csak utána jön az, hogy na, és hová vezet.

A nyelvtanárok régen is lefordították a tananyag mondatait. Nos, *csak a sorrend* az új! És az idegen nyelvi mondat elhangzásakor így bekövetkező folyamat pedig maga a varázslat, amely egy új korszak kezdetéhez vezet.

Nem utólag, hanem előre tudja minden nyelvtanuló, hogy miről szól majd az idegen nyelven elhangzó mondat. Az életben is gyakran előre sejtjük, hogy mit gondol a másik, mit akar és fog éppen kimondani.

Most ezzel a megcserélt sorrenddel a nyelvtanulóinknak is megadjuk, biztosítjuk ugyanezt az ismeretet – nem csak sejtést – minden új mondatunknál. Rendszerré tettük tehát, hogy *azonnal mindenki globálisan értsen minden mondatot*¹³. Már akkor hozzákapcsolódnak a beszéd érzékelt elemei a jelentésük képzetéhez, amikor a *legelső alkalommal találkozik vele a tanuló!* Innentől kezdve pedig így, együtt válnak számára ismerőssé.

Csak utólag, sokkal később értettem meg, hogy mennyire fontos itt ez a láthatatlan, varázslatos következményű mozzanat. Az, hogy az *anyanyelvi mondat hangzását (!)* az idegen nyelvi mondat kitörli a munkamemóriánkból. Ám *az értelmét, a jelentését, a képzetét* nem. Az tehát az elménkben visszamarad. Így az idegen nyelvi beszéd hangzása által keltett élmény (!) azonnal, automatikusan összekapcsolódik a már ismert képzetrel. Egybeforr, és lényeges, kölcsönössé váló viszony keletkezik köztük. Az idegen nyelvi beszéd hangzása által keltett élmény és a jelentés képzele között. A kölcsönös viszony az első alkalommal nyilván még gyenge. Az élmény ismétlődései nyomán megerősödik, pontosabbá, precízebbé válik.

A varázslatosság pedig az, hogy

1. már az első találkozás élményéből is mindenki ráérez a számára új, vagy korábbról már ismerős élményrészekre. Az ismeretlenek az ismertektől így elválnak. Elkülönülnek.
2. Az ismeretlen részek jelentését többnyire kizárásos alapon könnyű beazonosítani. Ha nem, akkor is tanulunk belőle: „belső problémaeltárunk” részévé tesszük.

¹³ Az egész megértése több mint a részenkénti értelmezés.

Ennyiben tehát hasonlít a folyamat a természetes kommunikáció élményeihez. Ott többnyire *sejti* a hallgató – pl. a testbeszédből, mimikából, hanghordozásból stb. –, hogy mit is akarhat a megszólaló mondani. Itt, az így megismert tananyag esetén sokkal nagyobb valószínűséggel jól értjük, és nem értjük félre a szóban forgó megnyilatkozást.

Anyanyelvünkön *félmondatokból, fél-szavakból* is többnyire értjük egymást.

Szerintem az anyanyelv elsajátításában is az élmények hasonlóságán alapuló megértés és a beszédélmény összekapcsolódása a kulcsmozzanat. A megértésben pedig a szituáció és a metakommunikáció, a hanghordozás, a testbeszéd és az ismétlődések nyújtanak több-kevesebb támpontot a gyerekeknek. Sok félreértéssel, meg nem értéssel, persze.

Mi pontosabb, egyértelműbb eszközzel találtunk. Azzal, hogy az anyanyelvi fordításunkat előrebocsátottuk, a tanulók közül mindenki érti, *függetlenül attól, hogy ki mit ismert már korábbról. Függetlenül attól is, hogy ki milyen induló szinten érkezett, hogy ki melyik leckéből mit jegyzett meg és mit hagyott ki a korábbiakban.* Teljesen érdektelen tehát, hogy ki mit nem értett volna meg az anyanyelvi támasz nélkül, ha így mindenki mindent megértett.

A találmány

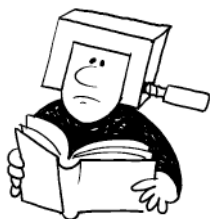
lényegi – nem teljes körű – jellemzője, hogy valamilyen kitűzött célra újszerű és megvalósítható megoldást nyújtson.

A feltaláló a találmány megalkotója.

Szabadalmi oltalmat lehet nyerni meghatározott feltételek között a találmányokra, amennyiben az erre irányuló kérelem benyújtása előtt a találmány nem került nyilvánosságra, és bárki által megismerhetővé. (Újdonságrontás nem történt.)

A felfedezés ezzel szemben a természetre, az élővilágra vonatkozó új ismeret felismerése, amelyet a felfedező megfogalmazott, és ezzel más számára is – elsőként – megismerhetővé tette.

A felfedezést közvetlenül nem lehet alkalmazni, és rá vagyoni értékű jogot nem lehet keletkeztetni.

Lám, nem kell itt a nyelvtanulónak sem szavakat, sem bármilyen nyelvtani szerkezeteket előzetesen ismernie. Akár a nyelvkönyvsorozatunk második kötetének 8-dik leckéje is rögtön érthető így. Annak is, aki történetesen éppen ezzel a leckével kezdené a nyelv tanulását.

A megismert, megélt beszédélmény részeit a szöveggörnyezetbe illő jelentésével együtt a nyelvtanulók beazonosítják, és látható örömmel, ki-ki a maga módján fedezi fel a számára ismeretlen eljárásokat, kifejezésbeli fordulatokat. Miként a gyermeki nyelvtanulásban sem, itt sem jut senkinek az eszébe a szótári alakokat és a „rendes” vagy éppen a „rendhagyó” ragozási vagy képzési elemeket keresgélgni. Egyszerűen mindenki tudomásul veszi: így mondják, és ezt jelenti. Ennyi az egész, akárcsak az életben.

Véletlenül behorpasztottam a nyelvtanítás kolumbuszi kemény tojását, és az megállt a csúcán.

Üzemszerű alkalmazásához már csak el kellett készíteni tananyagaink didaktikai fordításainak hangfelvételeit. Egy kis rafinériával ki kellett azt is találni, hogy az így érthetővé tett szöveget hangfelvételeinken miként találjuk tanulóinknak, hogy emlékezetes legyen. Ha lehet, annyira, hogy elég legyen csak egyetlenegyszer, a mondatok első előfordulásakor az anyanyelvi fordításhoz folyamodni. Mert könnyű valamit egyszer megérteni, megértetni. Hogyan érzük el, hogy mire legközelebb találkozunk vele, addigra se felejtsek el, akkor is megértsék, felismerjék. Nos, egy szerencsés megérzésemnek köszönhetően ez is sikerült.

A 2. HEURÉKA – A FORRÓNYOMOS TANÍTÓ FELDOLGOZÁS

A „forrónyom módszert” alkalmaztuk.

A legközelebbi találkozást, illetve találkozásokat a hangzás első átéléséhez közelítvő tettük. Nyilvánvaló volt, hogy egy hosszú szövegből kevés marad meg, még ha egyenként mondatról mondatra mindent érthetővé tettünk is. Ezért a hosszú mondatokat részekre bontottuk, majd egyben is megmutattuk. A hosszabb szövegekkel ugyanazt tettük: 3-5 mondatos egységekre, blokkokra bontottuk. Az ilyen rövid, néhány mondatos szövegblokk tartalmát, jelentését még nem felejtjük el, ha a blokkocská végén azonnal megismételjük, de már csak a célnyelven.

És láss csodát!

Így a fordítás nélkül is *mindenki számára* érthetők voltak a rövid blokk megismétlődő mondatai az első visszajátszáskor. Sőt, másodszori visszajátszásukban is,

amikor két-három blokk szövegét is egybefűztük, és egybefüggően megmutattuk. És ez így folytatódott tovább is.

Mire egy 25-30 mondatos lecke 7-8 blokkjainak ilyen ciklusainak végére értünk, és egybefüggően megmutattuk célnyelven *a teljes szöveget*, bizony az egész leckét végig értették. Pedig a magyar fordítás egyetlenegyszer hangzott csak el. Jó lenne itt megállni, és azonnal egy példán meghallgattatni, érzékeltetni az olvasóval – csakhogy a könyv műfaja ezt nem engedi¹⁴.

A lényeg tehát: így bővítettük a lecke hangfeldolgozását szövegblokkokkal, blokkcsoportokkal és visszatéréseikkel, amíg csak a lecke teljes szövegének feldolgozásával nem végeztünk. Akkor az egész leckét már csak a célnyelven, egybefüggően is végighallgattuk. Szinte kivétel nélkül ezt is mindenki értette. *Nem kellett hozzá semmit sem szándékosan megjegyezni, biflázva megtanulni, emlékezetből felidézni.*

Csodálatos. Szinte hihetetlen, hogy újra és újra így történik.

Ez a jó út. Ezen kell haladni!

Értelmezésem szerint a beszéd *hangzása által keltett testi élményszorozat* volt a ráismerés kulcsa. Ebből a testünk felismerte az élményhez már korábban kapcsolódott körülményeket és magát a jelentést. Nem szavanként értelmezzük, hanem közvetlenül a célnyelven értjük meg.

Működött azoknál is, akik bármi miatt, mondjuk, éppen a 8-dik lecke ún. tanító hangfeldolgozását hallgatták meg életükben először. Elegendő volt a célnyelvi mondatok magyar – lengyelek számára nyilván a lengyel – jelentését *egyetlenegyszer megmutatni, majd a szöveget apró részenként, blokkonként ismét és ismét meghallgattatni.*

A hangfeldolgozásban az ismétlődések hangzása alapján újra és újra ráismertek a történet mondataira. Ez pedig azonnal képzeletükbe idézte a történet megfelelő részét, a mondat jelentését. Épülni kezdett a nyelvismeretük. Mindenfajta „tanulás”, biflázás, magolás és nyelvtani magyarázat nélkül.

¹⁴ Az internet sem segít. A könyv maradandóbb, mint a netes szolgáltatás.

HEURÉKA!

A megelőlegezett anyanyelvi jelentéssel és a blokkosítással, a blokkonkénti ismétlésekkel ölünkbe hullott a nyelvtanításban egyedülálló felismerés, a második HEURÉKA is! Ez a kettő lett nyelvtanító technológiánk két főpillére. A siker pedig annak köszönhető, hogy a beszéd *hangzása által keltett élmény, izom- és ideghálózati folyamat szinte feledhetetlenül összekapcsolódott a jelentés képzetével*. Így a máskor hallott beszéd hangzásélményében az ismerős részletekről közvetlenül eszünkbe jut a korábbról megismert jelentésük.

Ez a feltevésem összhangban van a modern megismerés tudományokban csak angolul emlegetett *embodiment*¹⁵ vagy *embodied cognition* nézetrendszerével. A beszédmegértés kutatásában fedezik fel a fontos szerepét. A későbbiekben ezért még szó esik róla.

De akár eltaláltam a magyarázatát, akár nem, egyre megy. A használhatóságot nem befolyásolja, hogy a hozzá fűzött elméleti magyarázat helyes vagy téves. Az olvasónak talán ennyiből is könnyű elképzelnie ezt az egészet, még ha a folyamat ciklusosságát nehezebb is. Legnehezebb bizonyára elhinni mindezt annak, aki legalább kicsiben a jelenséget még nem tapasztalta meg.

Talán egy CD-mellékletet kellene a könyvhöz adnunk – gondoltam itt, és elmosolyodtam ötletemen. – Ugyan! CD- vagy DVD-melléklet a szinte mindent kiszorító, tömeges internetezés korában! Egy évtized még, és már nem is lesz min lejátszani. (Pedig a saját tapasztalat fontos lenne, de ez a könyv nem termékismertető. Talán az internetes prezentációink segítenek ebben.)

Az imént bemutatott, többszörös hurkolású hangfeldolgozás láncolatát neveztem el *tanító hangfeldolgozásnak*. Beceneve: MeMo lejátszás. Az öntevékeny

¹⁵ Embodimenttel egy új tudományos irányzatot címkéznek.

Gondolata több mint 120 éve megjelent már – (Husserl, 1893, 1894). A megismerést – „embodied cognition” –, a cselekvést stb. időben lejátszódó, a testbe és a környezetbe ágyazott folyamatában szemléli. Elvégre testünknek csupán egyik szerve az agyunk.

A „disembodied mind”, vagyis az „eltestetlenített agy” felfogásban a testet az agyi parancsok motoros végrehajtójának képzelik.

A nyelv is egy „eltestetlenített” fogalom. Pedig a tanulás, a megismerés, így a nyelvi megértés is a testi tapasztalatokban gyökeredzik. A testhez kapcsolódik az emlékezés, a figyelem is, a beszéd is. Nagyrészt tudatos felügyelet nélkül, automatikusan működik. Lásd: Szokolszky Ágnes: Nyelvi megértés az „embodiment” nézőpontja szempontjából (2011)

nyelvtanulást szolgáló hanganyagainkat ennek a rendszernek megfelelően újravágtuk, újrakészítettük. Kivettük a hangfeldolgozásból a relaxációs tananyagaink zenei háttérét, hangos szótárát. A tananyagot még kiegészítettük egy egynyelvű, *ismétlő hangfeldolgozással* is. Nem sokkal később újabb kiegészítés következett, amelyik az artikuláció gyakorlására adott a nyelvtanulóknak minden mondatot követően lehetőséget, időt. A *Beszéltető-ügyesítő feldolgozás* nevet kapta. Később a beceneve Rutin lejátszás lett.

Hab a tortán – vagy még több is ennél –, hogy a leckék tanszövegeit szövegváltozatokkal és ezek hangfeldolgozásaival is többszöröztük.

Így született meg 1995-ben – kerek húsz évvel ezelőtt – a „Nyelvtanulás a megértés VillámFényében” módszer, és mondjuk, hogy 1.0-s tananyaga. E hangfeldolgozásokat kazettákon forgalmaztuk. Ez a tanári közreműködés nélkül is érthető és magától megjegyezhető idegen nyelvi tananyag elsősorban az autodidakta nyelvtanulást célozta. Meglepetésemre, örömömre ugyanez kiválóan bevált a közoktatásban az iskolai nyelvtanításban is, és a csoportos felnőtt nyelvvoktatásban is.

A nyelvismeretszerzés valósága bonyolultabb, összetettebb, mint amilyenek látszik. Azzal, ha egy-egy akadályt kiiktatunk a gyakorlatból, a remélt, tökéletes végeredményt nem érjük el. A nyughatatlan fejlesztőnek pedig semmi sem elég.

A 3. HEURÉKA: A TUDÁSMEGSZILÁRDULÁS A NYELVTANULÁSBAN

A *Science*¹⁶ című tudományos folyóiratokban közölt cikkeket, melyek az alvás során bekövetkező *emlékezet- és tudásmegszilárdulásról* – konszolidációról – szóltak, 1994-ben testvérem a figyelmembe ajánlotta. Egyetemisták labirintus-tanulási eredményeinek változását és az alvás összefüggéseit ismertették az egyikben; patkányokkal végzett, hasonló kísérletekét a másikkban.

¹⁶ A. Karni és mtsai: Dependence on REM Sleep of Overnight Improvement of a Perceptual Skill. SCIENCE . VOL. 265, 679. (1994);

Kiderült belőle számomra, hogy a kísérletek résztvevői az alvásukat megelőzően szerzett tapasztalataikat jobb eredménnyel alkalmazták a gyakorlás másnapján. Ez a titokzatos teljesítményjavulás törvényszerűen bekövetkezik, és pusztán az alvásnak köszönhető. Mérhetően – ahogy azt a tudományban mondják: szignifikánsan –, ugrásszerűen javult az egyetemisták eligazodási teljesítménye a labirintusban az alvást követően. És nem csak véletlenül. Amikor az alvás álomperiódusait megzavarták, elmaradt a teljesítményjavulás.

Nagy felfedezés ez. Anélkül érik be a tapasztalatunk, hogy kellő mennyiségű, nyugodt alváson kívül bármit is tennünk kellene érte. Csak most fedezték volna fel ezt az egészet? Úgy olvastam, voltak előzményei¹⁷ is. Mindegy!

Mindegy, hogy kik az elsők, ha ilyen remek hír! A hír számít. Ráadásul egybevág az utca emberének mindennapos tapasztalatával. Milyen jó is lenne, ha pusztán az alvás segítené hozzá a nyelvtanulókat is, hogy észrevétlenül megjegyezzék és alkalmazni tudják a korábban megélt nyelvi élményeiket, tapasztalataikat!

Hoppá! De hiszen ez nem ábránd, hanem esély! Lehetőség!

Azonnal ki kell próbálnom! Éppen elkészült a VillámNémet tananyagunk. Már az első kísérletem káprázatos, minden képzeletet felülmúló, szinte hihetetlen eredménnyel járt. Azóta – 20 éven át – ez elsőt követő többi kísérlet és üzemszerű alkalmazás is. Autodidakta nyelvtanulóink sok ezreinél is, jó néhány általános és középiskolában is, és nap mint nap a nyelviskolánkban is.

Első kísérleti alanyom – akkor 14 éves lányom – mindennap meghallgatta a VillámNémet tananyagunk soron következő, újabb leckéjének tanító hangfeldolgozását. Szigorúan csak egyetlenegyszer. Az első hét végére eljutott a tankönyvsorozatunk első kötete végére, és következett az első öt lecke ismétlő hangfeldolgozása – csak németül.

Értette.

A következő hetekben mind a hat VillámNémet kötetünk hanganyagára sor került. Izgatott kérdéseimre egyre unottabban felelte, hogy ezeknek az ismétlő ka-

¹⁷ A tudásmegszilárdulás jelenségeiről – úgy olvastam – 1882-ben, majd az 1900-as években írtak először. Szisztematikus kutatása az 1970-es években kezdődött, ám sokak számára ma is újdonság az egész. Magam a tanulásról, tudásról alkotott elképzeléseim alapvető fordulatát hozó cikkekkel 1994-ben találkoztam.

zettáiról is mindig mindent értett. Házi beszédértés vizsgáján kiderült, hogy többre is jutott. A vizsgáztatóival németül beszélgetett¹⁸.

Ez szenzáció volt. Most nem siettem vele a nyilvánosság elé. Meg kellett tudnom, hogy másokkal is így alakul-e. Ki kellett próbálnom, hogy pl. napi négy-, sőt nyolcórányi újabb és újabb nyelpleckét is befogad-e elménk. Feldolgoz-e a ráalvás, a tudásmegszilárdulás ennyi információt? Lehet-e ilyen tempóban is Villám-Tananyagainkkal igazi, használható nyelvtudásra szert tenni? És lehetett.

Idegennyelvi fürdőnek neveztem el ezt a nonstop, újabb és újabb leckét meghallgató tanulási tevékenységet.

HEURÉKA! – de még milyen!

Ez volt a harmadik. Talán a gyermeki nyelvelsajátítás eredményességének egyik – vagy immár második – nagy titka került vele a kezünkbe?

A 4. HEURÉKA

SOKSZOROS TUDÁS-ÚJRAHEGYSZILÁRDULÁS: A REKONSZOLIDÁCIÓ

Ha már lúd, legyen kövér!

A nyelvtanulás első lépcsőire – a megértésre és ennek emlékeztetéssé tételére – kihasználtuk az első három Heurékát. Ám az írásra, az olvasásra, a fordításra, az aktív beszéd tanítására és gyakoroltatására, a szöveg módosításának képességeire is szükség van. Talán ezeket sem kellene az új leckékkel együtt azonnal a nyelvtanuló nyakába zúdíttani, hogy így, egy csapásra és mindent megtanuljon a leckéből.

Remek lenne, ha ezekre is alkalmazhatnánk és rendszerszerűen kihasználhatnánk – újból és újból – a tudás- és emlékeztetmegszilárdulást. Tevékenységenként külön-külön. Ehhez egyszerűen csak halasztani kell az egyes tevékenységeket. A recept tehát: mielőtt a szóban forgó leckével valami más tevékenységre térnénk, következzen minden tevékenységre ráalvás. Sok a lecke, sokféle a tevékenység. Rendszerbe kell tehát foglalni. Egy új szemléletet be kell fogadni és alkalmas tanmenetet kell hozzá készíteni. Az eredménye borítékolható volt.

¹⁸ Lásd: Jegyzőkönyv egy nyelvvizsgáról. (80. old.)

Receptszerűen tehát: kombináljuk az idegennyelvi fürdőt a további tevékenységekkel! A korábbról megismert leckékkel folytassunk magasabb szintű szövegfeldolgozásokat. Ismét ráalvások – azaz a régi anyagok rekonszolidációi és az újabb elemek konszolidációi – következzenek. Így minden tanulási lépcső részesül a tudásmegszilárdulás és az ismételt tudásmegszilárdulás áldásaiban.

Nyilvánvaló, hogy jól működött ez a negyedik, szokatlan, ám magától értetődő HEURÉKA is. Az idegennyelvi fürdővel együtt a *többlépcsős VillámNyelvtanulásnak* ez a rendszere lett a nyelvtanítási technológiánk – mondhatjuk – 2.0 változata.

AZ 5. HEURÉKA: AZ ÓRIÁSCSOPORTOS NYELVTANÍTÁS

Egykori munkatársam¹⁹ szerint a világ leghatékonyabb nyelvtanára egy indiai nyelvoktató volt. Egymaga stadionnyi tömeget tanított kórustechnikával angolra. Ez a bogár sokáig duruzsolt a fülemben.

Amikor egy kis falu nyolcvantanolós, nyolcosztályos általános iskolájának igazgatója felkeresett a problémájával, eszembe jutott az indiai megoldás. Az iskolában három év alatt az ötödik némettanár fordult meg. Mindegyikük új tankönyvet javasolt, de a tanárok egyike sem maradt helyben. Vajon lehetne-e ebben az iskolában a VillámNémet tananyagunkkal – akár nyelvtanár hiányában is – segíteni a gyerekeken?

Lehetett. Aadtam ingyen VillámNémet tananyagot, és egy nagyon egyszerű tanácsot. A nyolcvan tanuló számára legyen minden reggel, a nulladik órában egy közös németóra. Hallgassák meg együtt az újabb, majd még újabb nyelvlecke tanító kazettáját. Kórustechnikával vegyék át az előző napi és a régebbi leckék beszélgető-ügyesítő kazettáinak anyagát. Mindenki mondjon ki minden mondatot az anyanyelvi kiejtéssel elhangzó mintamondat után! Ne legyen feleltetés, ne legyen semmiféle házi feladat! Elég, ha kedvvel és várhatóan eredményesen tanulnak németül.

Bevált. Elérzékenyültem, amikor a gyerekek írásos élménybeszámolóit olvastam. Az óriáscsoportos nyelvtanításunknak ez volt az előkísérlete.

¹⁹ Dr. Dálnoky-Fésűs András kandidátus, nyelvtanítási módszerkutató személyes közlése.

Diákkoromban is mindig irritált az iskolai nyilvános feleltetés. Gyakran járt együtt a megszégyenüléssel, a kinevetéssel. Mindegy, hogy éppen ki volt a szenvedő alanya. Felesleges időpocsékolásnak, unalmas, méltatlan eljárásnak tartottam. „És te, Pistike, mit gondolsz, hány évig tartott a harmincéves háború? És te, Jancsika? Más mit gondol róla? – és a jelentkező diákok közül válogattak. Folyton kérdezgettek és minősítgettek a tanárok, ahelyett, hogy érdekesen, élvezetesen elmondták volna, amit megérteni, tudni érdemes.

A nyelvórákról ennél is rosszabb emlékeim maradtak. Így, amikor saját nyelviskolát nyitottunk, tanári tízparancsolatban tiltottam meg a tanulók nyilvános szerepeltetését, kérdezgetését, feleltetését. A tanár tanítson, és ne kutakodjon a tanulók fejében.

De akkor mi legyen az egyéni gyakorlást igénylő tevékenységekkel? Egyszerű. Leválasztottuk a kórustechnikás tanításról és a csoport nyilvánosságáról. Egy másodnyelvtanárral külön helyiségben, négy szemközt, egymást váltva gyakorolhatják a tanulók a mondatalkotást, a beszélgetést, az olvasást, és tisztázhatják kérdéseiket. A diák kérdez, a tanár felel. Kinek-kinek a maga szintjén fejleszthető a nyelvtudása így – stresszmentesen –, miközben a többiek kórustechnikával dolgoznak a csoportban.

A csoportos tanításunkkal párhuzamosan folyó, „váltott tanulás, magántanáros” módszerünk kiiktatta a nyilvános feleltetést a nyelvtanításunkból. Mind az egyén, mind a csoport kikerült az iskola feleltetői rendszeréből. Ekkorra már számítógépre vittük a tananyagainkat. Az anyanyelvi kiejtésű mondatok írásképet projektorral kivetítettük. A tanár karmesteri pálcáját követve, kórusban elismélték a tanulók minden mondat helyes kiejtését is. A tanulók kezében is volt egy-egy karmesteri pálca. Ez az embodiment szemlélettel összhangban ösztönösen mozdult is a tanulók kezében. Ez pedig hangsúlyosabbá tette a beszéd hallgatásakor keletkező szubjektív testi élményt. Hangsúlyosabbá tette a mondatok megismétlését. A tanári gesztikuláció látványa, testi hatása életet vitt a tanulók idegennyelvi beszédébe.

Nyelviskolánkban egy külön kis teremben – kuckóban – folyt a tanárral a négy szemközt munka, a kuckóztatás. Itt, és a szünetekben tisztázhatták a tanulók az egyéni kérdéseiket. A tantermihez képest egészen más légkör volt ott. Az itteni személyes kapcsolatban egészen másként viselkedett és másként érezte magát a tanuló is, a tanár is.

Gondoljunk csak bele!

A nyelvtanulói létszám így akár több száz főre is megnövelhető. Csupán az egyéni gyakorlási alkalmakat és a másodtanárok számát kell a csoport létszámához igazítanunk, vagy mellőzni lehet az egyéni gyakorlást ebből a nyelvtanítási formából.

Fontos mellékkörülmény ebben a tanítási rendszerben, hogy *a csoport előzetes tudásszintjének nem kell egyeneműnek lennie*. Ahogy egy színházi vagy egyetemi előadásnál sem derül ki a szomszédjainkról, hogy hozzánk képest mit tudnak, a mi nyelvtanfolyamainkon sem. Akkor pedig akár teljesen heterogén összetételű csoportot is lehet eredményesen, jó légkörben, hatékonyan együtt tanítani. Mindenki azt dolgozza fel magában az elhangzó anyagból, amire neki szüksége van. Amúgy is lehetetlen, hogy egy nyelvtanuló csoport a kezdettől fogva együtt, egy szinten legyen, egy szinten haladjon. Itt pedig nem is kell. Ahogy az életben sem. A családban, a társadalomban a nyelvhasználat egyszerűen csak nyelvhasználat. Nincs kezdő és középhaladó, ilyen-olyan szintű nyelv. Az idegennyelv-tanulásban nyilván a haladóknak másra – pl. már egynyelvű, célnyelvű tanításra – van szükségük.

Érdemes belegondolni, hogy milyen remek gazdasági lehetőségek rejlenek ebben a felfogásban! Szinte elképzelhetetlen mértékben lehetne csökkenteni a közoktatásban a nyelvtanítási költségeket²⁰. A felsőoktatásban és a felnőttoktatásban is nagy lehetőségekkel járna.

Vajon össze lehet-e trombitálni ilyen kísérlethez egy több száz fős egyetemi előadót vagy egy falusi kultúrházat megtöltő, vegyes összetételű nyelvtanuló csoportot?

Hogy marketingértékű szenzáció lehessen belőle, tartson négy hétig napi 8 órán át a szuperintenzív nyelvtanulás! Készüljön róla televíziós dokumentumfilm! Most is szerencsénk volt. Kerestünk, adódott rá alkalom, és megragadtuk. Amikor összejöttek a feltételek – hazardírozva –, élesben felvállaltuk a kísérletet, és ez is remekül sikerült.

²⁰ Magyarországon 2011-ben vagy 2012-ben az alapfokú és középfokú oktatási költségek több mint egyharmadát – mintegy 220 millió Ft-ot – a nyelvtanításra költötték el.

Herencsény faluban 2002 nyarán került sor a kísérletre 45 fős létszámmal. A Duna Televízió *Egy „Becses”-kísérlet*²¹ címmel dokumentumfilmet készített a tanfolyamról. Többször vetítette, és az interneten is elérhetővé tette.

Igen! Valóban megtaláltam! – mondtam magamban, látva a kísérlet eredményét és a sikeres nyelvvizsgát is. Nem kell a nyelvtanulói csoportnak sem kis létszámúnak lennie, sem a tagjainak azonos előképzettségűnek. Egyazon tananyagból és metódusból mindenki a maga szintjén gazdagodik, és választja ki a számára tanulmányos részeket. Olcsó és hatékony megoldásra találtam.

Bizonyítékával, a dokumentumfilmmel együtt megvan az ötödik HEURÉKA.

(Tudhattam volna, hogy mint minden csoda, ez is három napig tart. Nem tudtam eredeti céljaimra kihasználni. Rosszul érintett, hogy a hazai nyelvtanításra szinte hatástalan maradt. Ennek a tapasztalatai is a saját, és néhány licencünkkel működő nyelviskolában, csoportos nyelvoktatásunkban, és szórványosan, egy-két általános és középiskolában hasznosulnak.)

²¹ Az interneten is elérhető.

A 6. HEURÉKA – A TERMÉSZETES, NYELVHELYES BESZÉD – A SZABÁLYAI ISMERETE NÉLKÜL –, AVAGY A NYELVTANÍTÁS GORDIUSZI CSOMÓJA

Sokáig a rejtélyek rejtélyének – gordiuszi csomónak – tartottam magam is annak titkát, hogy hogyan vagyunk képesek anyanyelvünk nyelvtani *szabályrendszerének* használatára *szert tenni úgy*, hogy nem vagyunk tudatában e szabályoknak.

Vagy a másik oldaláról nézve: e szikár tény ellenére micsoda képtelenség az idegen nyelveket úgy tanítani, mintha e szabályokat ismernünk kellene. Miért is kell az idegen nyelvek nyelvtani szabályait elmagyaráznunk, megtanultatnunk? Hiszen, aki meg is tanulja, és tudva tudja, ettől még – vagy éppen ennek tudatosítása miatt – képtelen használni. Azok a kevesek pedig, akik megértették, megtanulták és képesek lennének a szabályok használatának mutatványait bemutatni a beszédükben, ők is csak a mondanivalójukkal vannak elfoglalva, és már régen nem gondolnak holmi szabályok alkalmazásával.

Ma úgy látom, hogy

1. beszédünkben a szabály pusztá létének feltételezése vaskos tévedés, mely sajnos végzetes következményekkel jár. A titok nyitja az, hogy

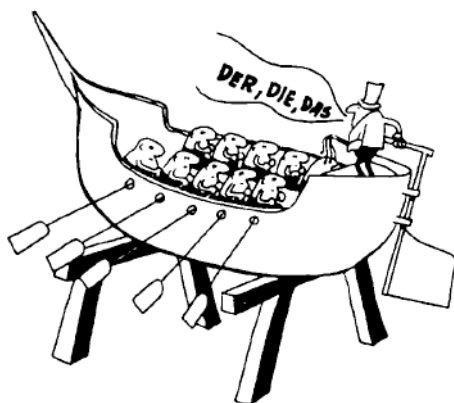
2. a nyelv használatában nincsenek szabályok, csak *szokások*²².

Ez a gondolat talán csak egy tévedés felismerése, vagyis minden, csak nem felfedezés. Ám ha ez a vélekedés helyes, akkor a nyelvhasználat képességeinek ki-

²² Csak a szakmának: többen rokonították felfogásunkat Stephen Krashen ugyancsak eretnek, de szakmabeli nézeteivel, (v.ö. a „Comprehensible Input” elmélet). Általa terjedt el nyelvészeti körökben egyébként a nyelvelsajátítás kifejezés. Sok felismerésében osztozom, de a nyelvelsajátítás és a nyelvtanítás merev elkülönítésével és megokolásával nem értek egyet. Azért nem, mert

1. Krashen szerint a nyelvelsajátításnál a tanulás motivációja játékos, felfedező és hasznos, míg a tanulásnál verejtékes munka. Módszeremből a „verejtékes munka” teljesen hiányzik.
2. Krashen szerint a nyelvelsajátító gyerek saját hibáiból tanul, a nyelvtanuló pedig kerülni akarja a hibát, és kontrolláltan tanul. Ezek sem érvényesek a mi nyelvtanítási technológiánkban.
3. Krashen szerint a nyelvelsajátítás egyszerre több szinten folyik, míg a nyelvtanulás egyszerre csak egy szinten folytatandó, folytatható. A mi nyelvtanításunk a kezdettől fogva kiterjed a grammatika szinte minden természetes szintjére.
4. Krashen szerint a nyelvelsajátítás során a gyerek arra figyel, amire kell, míg a tanítás során a tanuló irányított figyelme a tanulás akadályává válik. Módszerünk ennek élő cáfolata.
5. Szerinte a nyelvelsajátítás során a kapcsolat és a cselekvés áll a kommunikációs helyzet hangsúlyainak középpontjában, míg a nyelvtanításban a hangsúly a rendszeren van, a leíráson, a logikán, az igazságon. Ennek is az ellenkezője jellemzi módszerünket.
6. Krashen szerint a nyelvtanulásban a cél nyelv grammatikájának megismerése fontos. Szerintem nem. Elég, ha a nyelvtanítás során rámutatunk arra, hogy a cél nyelv használata mely területen és miben tér el anyanyelvi beidegződéseinktől.

alakítására egészen más eszközök kellenek, mintha a nyelv használatában szabályok alkalmazásáról lenne szó. Ez tehát nemcsak más elnevezés, hanem más tartalom,

más minőség. Világossá teszi egyfelől, hogy nemcsak felesleges, hanem káros is a beszéd során alkalmazhatatlan szabályok tanítása, tudatosítása. Másfelől világossá teszi, hogy mintaadás és korrigált mintakövetés vezet a kollektív szokások kiismeréséhez.

Úgy látom, hogy ezzel a felismeréssel kibogozhatóvá vált a gordiuszi csomó. A szabályrendszer hiedelme maga az a szeg, ami köré elődeink a

gordiuszi kötélcsomót kötötték. Húzzuk ki a szeget – a szabályrendszert – a nyelvtanításra kötött csomóból. A gordiuszi csomó így – ha nem is magától –, kioldódik. Csak változtassunk mindazon, amin kell! Mindazon? Az új megközelítéstől szinte mindenben lehet és kell is változtatni. Legnehezebb talán a nyelvtani szabályokra rágörcsösödött közfelfogás és nyelvtanári beidegződés megváltoztatása.

Szokásaink a hasonló helyzetekhez választott hasonló viselkedésként alakulnak ki.

Akár saját, korábbi viselkedésünkhöz hasonló választunk, akár mások viselkedéséhez hasonlót, egyre megy. Harmadszorra, sokadszorra már a hasonló helyzetekben választott viselkedések szokássá válnak. Megkímélnék a dolgok újragondolásától és az újbóli döntésektől. Az élőlények ösztönösen kiismerik a környezetükbe kerülők szokásait, és ezt megpróbálják saját előnyükre fordítani.

Kialakult, rögzült szokásainkat nem tudjuk könnyedén a fogasra akasztani és másra cserélni. Márpedig a nyelvváltással a teljes (anyanyelvi) szokásrendszerünket gátlás alá kell helyezni, és gondolkodásmódunkat meg kell változtatnunk.

Talán még többet is. A másik nyelvben más stratégia mentén fejtjük ki gondolatainkat. A megszokott építkezési sorrend felborul; a megszokott eszköztár hiányzik. Az idegen nyelv szokásaiból kisebb eszköztár áll rendelkezésünkre. Belőle kell rögtönözve választanunk.

Az egyetemisták megélnékültek, feszengtek, amikor ezekről beszéltem. Én meg az érdeklődés jelének tekintettem, és részletezésbe kezdtem.

Tágítsuk ki a képet az élőlény aktív viselkedésére. Számára élet-halál kérdés, hogy jól gazdálkodik a figyelmével. A korábban megfigyelthez vagy megélthez hasonló folyamatok kimenetelét magában előrevetíti. Az elindított események ismert folytatására, befejeződésére számít. Ha ez nem fenyegető, akkor elegendő hozzá egy ellenőrző figyelem, hogy a váratlanságra, a szokatlanra azonnal felfigyeljen, figyelmeztessen. Ez jellemez bennünket az ismerős terepeken, a nyelvi terepeken is. Erre kell képessé válnunk az idegen nyelvek kiismerése folyamatában is.

Ideg- és izomrendszeri *barázdákat* alakítanak ki tapasztalataink, viselkedéseink. Ezeken futtatjuk le szokásos viselkedéseink jellegzetes mintázatát. Beszélgetéseinkben, nyelvhasználatainkban is.

A szabály alkalmazása ehhez képest egészen más. A szabály egy elvont szükségszerűség, mely valamilyen törvényszerűségből fakad. Ám a nyelv használatában szó sincs szükségszerűségekről, kivételekről. A hasonló helyzetek egyikében az egyik, másikban pedig egy másik szokás barázdáiban futnak a várakozásaink, illetve a cselekvéseink.

A kivétel tehát lehet egy másik szokás maradványa, másik divat vagy divatmaradvány. Ezek többnyire a nyelvfejlődés különböző időszakaiban alakultak ki, és változékonyak. A leggyakrabban használt beszédelemek esetében azonban a régi szokások gyakran, akár napjainkig fennmaradtak, és az újakkal együtt élnek. A *nyelvi* szokások tehát képlékeny cselekvési sémák. Öntörvényűen változnak, de szándékosan nehezen változtathatók.

A gyerekek beszédében gyakran találkozunk olyan próbálkozással, amelyet „okos hibának” szoktak nevezni a szabályokban hívők. Magam ezeket nem hibának, hanem a hasonlóságok okos felismerésének tekintem. Rávilágítanak arra, hogy a hasonlóságok és a megkülönböztetni valók kiismerése kéz a kézben jár tehát, és ezt is át kell vennünk a nyelvoktatásunkban. A megkülönböztetni valókra célszerű rávilágítani, és hagyni, hogy a nyelvtanulók kiismerjék őket. Nincs rajtuk mit magyarázni, pláne nincs mit bemagoltatni. A nyelvismeretszerzés tehát egy izgalmas nyomozás, akár egy krimi. Nagyok a különbségek a nyelvek között. A *megkülönböztetni valók tekintetében is*.

Vegyünk egy analógiát! A cseresznye és a meggy megkülönböztetése nem szo-

kott problémát jelenteni, pedig igencsak hasonlít az egyik a másikra. A különbségeket nem elemezzük, nem rendszerezzük, de érezzük. Mégpedig az általuk keltett *testi élményeink alapján* különböztetjük meg őket. Ehhez hasonló lehet, ahogy a hasonló hangzású beszédrészeket is az általuk keltett testi élményeink alapján tanuljuk meg értelmezni.

A NYELVTAN TANÍTÁSÁT ELKERÜLŐ MEGOLDÁSAINK EVOLÚCIÓJA

A nyelvtannal kapcsolatos problémakör hatalmas szála a nyelvoktatás torkában. Se lenyelni, se kiköpni nem tudja. Mi is évek alatt, lépésről lépésre jutottunk a probléma megoldásához. Megérzések, kísérletek és elemző töprengések vezettek benne – bő két évtizeden át. Négy fázisban sikerült a végére jutnunk.

Először csak a tananyag egy kaptafára illő mondatait, kifejezéseit gyűjtöttük beszédes példatárba. Ez segíti az eljárások kaptafáinak kiismerését.

Második lépésben kitaláltuk a nyelvi helyben járást, hogy a mondatalkotás rendjét érzékeltesse. Kérdés-felelet játékokat, parafrázisokat, variációkat írtunk tananyagunk egy-egy kiinduló mondatához. Hasonló tartalmat mutattunk, változtatva az állítás és tagadás, a kijelentés, kérdés, óhajítás, felszólítás között. Változott az időpont, a hely, a megszólított stb. Kicsit „idióta”, de nagyon hasznos dolog ugyanarról szinte ugyanazt, csak másképp megkérdezni, megfogalmazni. Könnyen megunható annak, aki valami történetet vár, de nem annak, aki a nyelvet akarja kiismerni. Megvilágítja a nyelvi kifejezések lehetőségtárát, sokféle alakját és jelentését.

A harmadik fázisban tananyagaink főszövegének minden mondatához 3-5 transzformált mondatot írtam. Ezeket úgy alakítottuk, hogy összességükben leltárszerűen felöleljék a grammatika minden lényeges részletét. Nyelvi zsonglőrködésnek neveztem el a velük folytatott tevékenységeket.

A negyedik fázisban jöttünk rá arra, hogy miként is tudjuk az új nyelv szokásait a nyelvtanulók használatába adni. Valamit megérteni, vagy ugyanazt jól használni, csinálni is – nagy különbség. Vannak, akiknél mindkettő magától kialakul. Mások többnyire az aktív beszédben segítségre szorulnak. Ehhez is kitűnő eszköznek bizonyult a „nyelvi zsonglőrködés” aktív gyakoroltatása.

A nyelviskolánkban tilos a szokásos nyelvtani magyarázatokkal traktálni a tanulókat. Hasznosnak bizonyult azonban, amikor azokat a nyelvtani különbségeket mu-

tattuk meg példákon, amelyek csak a célnyelvben fordulnak elő, és a magyarban nem. Ez egyébként fordítva is érdekes. Így kevés példából is messzire jutottak a nyelvtanulók. Ez már a módszerünk 3.0 vagy már 4.0 változatának tekinthető. Kikerüli a nyelvtan hagyományos, explicit tanítását, mégis megvilágítja a nyelvhelyes beszédet.

Ez a megoldásunk is *bevált a gyakorlatban*.

HEURÉKA! – hatodszor.

A 7. HEURÉKA

A BESZÉDKVANTUM FELFEDEZÉSE ÉS KIHASZNÁLÁSA

A BESZÉDKÉPESSÉG FEJLESZTÉSÉBEN

Az ELTE-n tartott ismertetőmön nagyra kerekedett az ifjú egyetemisták szeme, amikor kimondtam, hogy önmegfigyelés és mások megfigyelése alapján azt állítom, hogy *nem a szó, nem a mondat a beszéd természetes egysége, hanem egy kvantumnyi rész*. Olyan önálló jelentéssel bíró kifejezés, ami a tagolt beszédünk egy-egy tagjának *kimondása folyamán az ellenőrző figyelmünket leköti*. Így ezt a beszédegységet *magunkban egybetartozóként kezeljük*, és beszédünkben egymás után fűzzük őket. *Az ilyen egységek füzereiből áll tehát össze a folyékony, tagolt beszéd*.

Ha ez így van, akkor ez egy felismerés. Ha korábban nem volt ismert, akkor felfedezés. Ha nincs így, akkor tévedés. Bármelyik is, a gyakorlat szempontjából termékeny gondolatnak bizonyult.

Ez az egység nem a szó, még kevésbé a szótári alak²³, és nem is a nyelvészetben tanított szintagma²⁴. Ha hasonlatot keresek, akkor az atomi részekhez képest a mo-

²³ Bańcerowski Janusz nyelvész elmélete szerint a beszéd kommunikációs töredékek összeillesztéseiből áll, melyeket ő „kommunikációs fragmentumoknak” nevezett el. – (Lásd: A kommunikációs fragmentumok mint a nyelvhasználat alapvető egységei – Magyar Nyelvőr – 132. évf. 4. sz.) Ezeket a nyelvhasználat folyamatában közvetlenül ismerjük meg. Szerinte ezek játszanak szerepet az anyanyelv-elsajátítás folyamatában is.

E felfogás és a szerző felfogása között a lényegi különbség, hogy a szerző kitüntetett szerepet tulajdonít a figyelemnek, míg a kommunikációs fragmentum tárgyalásában a figyelem nem kapott szerepet.

²⁴ Szintagma – azaz szó szerkezet. Két vagy több valódi szó kapcsolatából áll, ha azok „egy jelentésmezőbe tartoznak”.

lekula jut az eszembe. Ezzel a képpel élve a *beszéd egybetartozó molekuláihoz hasonlítható a kvantum, a kifejezési egység. Egy olyan és akkora beszédalakzat, közlemény-csomag, melynek kimondása során a befejezéséig vagy a kimondás megszakításáig gondolni sem tudunk a következő részletre, a folytatás tervezésére.* Olyasmi ez, mint mikor cselekvéseink során előbb le kell tennünk a kezünkben lévő tárgyat, mielőtt a következőt a rendelkezésre állók közül kiválasztjuk. Fogást keresünk rajta és megragadjuk.

Ennek a beszéddel kapcsolatos, szokatlan gondolatnak az érzékeltetésére vegyünk egy másik hasonlatot még! A beszéd – sok tekintetben – olyasmi, mint a járás. Cselekvés. Látszólag teljesen automatikus, öntudatlan cselekvés.

Mindkettővel valahonnan valahová el akarunk jutni. Célunkról már a nekiinduláskor elképzeléssel rendelkezünk. Útvonalunkról is, de ezt menet közben lépésről lépésre alakíthatjuk, módosíthatjuk. Még az elindított lépteinket is végrehajtásuk közben megnyújthatjuk, kurtíthatjuk, irányukat módosíthatjuk. A lábunk földre helyezésekor pedig továbbgördülhetünk, megtorpanhatunk, irányt választhatunk vagy változtathatunk. Egy lépéssel akár éppen vissza is léphetünk.

A tagolt beszédünkben, a beszédkvantumok kimondása során az egyes beszédegységek – kvantumok – lezárása utáni pillanatokban *villanásnyi idő alatt* választunk a bennünk felmerülő folytatásokról. Elvetésükről vagy alkalmazásukról, elindításukról és menet közbeni módosításukról. Vagy rátalálunk arra, aminek kimondását engedélyezzük magunknak, vagy tovább keresgélünk ötleteink között.

Időt kell ehhez nyernünk²⁵. Tétovázunk, ő-zünk, önmagunkat ismételjük, töltelék kifejezéseket használunk, és így tovább. Amint rálelünk, és engedélyezzük is kimondását magunknak, belekezdünk a következő beszédkvantum kimondásába. Ha időt vesztettünk, akkor gyakran csapongó, felgyorsított tempóban²⁶ mondjuk ki az aktuális beszédkvantumot. Ha menet közben meggondoljuk magunkat, elharapjuk a szavunkat. Többnyire későn és hiába. Félszavakból is megértjük egymást. Aki képes cselekvése ilyen pillanataiban megosztott figyelemmel önmagát megfigyelni, az könnyen fülön csípheti ezeket a fázisokat, eseményeket.

²⁵ Elakadások néven foglalkozik ezzel a jelenséggel a pszicholingvisztika akkor, amikor az alapjelenség a megszokottnál hosszabb ideig tart.

²⁶ Zenei szakkifejezéssel élve ez egy rubato.

Beszédünknek ezt a közlemény-csomagját úgy másfél évtizeddel ezelőtt *természetes beszédegységnek, beszédkvantumnak* neveztem el²⁷. Kedves nyelvész ismerősöm véleménye szerint attól volt szerencsés a névválasztás, mert ezt még nem foglalták le másra a nyelvészetben. Akkori publikációmmal letettem mellé a foglalommat.

Érdekes, hogy mintegy 10 éven át hordtam magamban ezt a gondolatot. Nem találtam arra rá, hogy miként is lehetne, kellene ezt a nyelvtanításban hasznosítani. Talán azért, mert a beszédkvantum a pszichológiának egy teljesen ingoványos területére vezet. A figyelem az, amit mindenki ismer, de amiről – ez szinte hihetetlen – senki sem tudja, hogy mi az.

Filozofikus kérdések sorát veti fel. Ki is az az *Én*, aki a cselekvésemet figyeli? Miben állhat *a figyelem biológiája*? *Hogyan* is alkotjuk meg, vagy *választjuk ki* a beszédcselekvésünk szüneteiben a kimondani szándékozott, soron következő beszédkvantumot? Miként irányítjuk, figyeljük, ellenőrizzük *magát a kimondás folyamatát*?

Sejtéseim vannak róluk. A gyakorlat számára az a fontos, hogy fakad-e belőle valamire használható megoldás. És fakadt. Nevezetesen olyan, ami az idegen nyelvi beszédkészség kialakítását és fejlesztését érinti.

A nyelvtanulóink többségének hamar szóra nyílt a szája is, miután megnyílt módszerünkkel a füle a beszéd értésére. Ám voltak, akiknek nem! – vagy csak nagy sokára. Mit tegyünk velük? Mit tegyünk, hogy az ő problémájuk is megoldódjon, vagy fel se merüljön?

Utólag számomra pofonegyszerűnek tűnik a megoldás. Azon csodálkoztam csak, hogy miért nem jöttem rá hamarabb. Ha az anyanyelvi beszédünkben a beszédkvantumokat fűzzük össze, akkor *ezt a képességet kell kifejlesztenünk* az idegen nyelvek használatához is. Képesse kell válnunk arra, hogy az idegen nyelv beszédkvantumjainak kimondásáról ugyanígy tudjunk dönteni. Villámgyorsan. Hiszen az előző kvantum kimondását követően lehetőleg elakadás nélkül be kell indítani a következő kimondását. Ha elakadunk, akkor pedig rutinosan kell mondogatnunk a töltelékszavainkat. Ezt a képességet kell kifejlesztenünk, de hogyan?

²⁷ Lásd: Makara György: Szimu, (2003), és itt a későbbiekben is, ebben a könyvben.

Bevethető muníció kell hozzá. Nem a kimondás helyszínén és időpontjában kell ezt legyártanunk. Nem, nem a születése pillanatában bocsátjuk ki magunkból. Kész lövedékek kellene a tölténytárba.

Hogy eljussunk ehhez a képességhez, egy minimális beszédkvantumkészletet, indító repertoárt kell tehát a nyelvtanulóink számára adnunk. Minél előbb. Rutinos kimondásukhoz a megszólalási rutin is szükséges. Be kell gyakoroltatni tehát e minimális repertoárelemek spontán használatát: a kimondandó elem kiválasztását és a kimondás beindítását. Legyen tehát tölténytárunk és élesre töltött megszólalási képességük. Úgy kell szóra bírunk a tanulóinkat, hogy a repertoárunkból a kedvük szerinti tartalmú megnyilatkozást kiválaszthassák, kimondhassák.

A további már könnyebb feladat lesz.

A kimondásra kerülő elemet módosítani, alakítgatni és a helyzethez igazítani is szoktuk. Ez a képesség előfeltétele annak, hogy a spontán megnyilatkozásokkal a szabad beszéd beindulhasson és a folyékony beszéd kialakulhasson.

Félhangosan mormogtam magamnak: megvan, megtaláltam:

HEURÉKA!

Ez a felfogásom ellentétben áll a pszicholingvisztika mai, legelfogadottabb beszédprodukción-modelljeivel²⁸, lásd – no comment – a lábjegyzetet. Ugyanígy szemben áll a nyelvpedagógia felfogásaival. Másfelől rokonságban is áll néhány neves szakemberével²⁹. Ám a felismerés igazsága vagy téves volta önmagában való. Nincs szükség arra, hogy tekintélyekre hivatkozzassunk.

²⁸ A beszédprodukción legelfogadottabb modelljeként manapság a Willem Levelt-modellre hivatkoznak. (Speaking: from intention to articulation. MIT Press, Cambridge Mass. 1989.) Eszerint: 1. A beszédünket pragmatikai és szemantikai értelemben először fogalmi szinten tervezzük. 2. Majd az átalakító szinten nyelvtanilag és fonológiaiilag tervezzük a mentális lexikonunkban szereplő fogalmak aktivizálásából. 3. Majd grammatikailag kódolunk. 4. Mikro- és makroszinten tervezzük. 5. Sorba rendezünk. 6. És végül motorosan kivitelezük – artikuláljuk – beszédünket.

Az üzenet felszíni szerkezetét előbbiekkal párhuzamosan a lemmákhoz tartozó 3 szinten – a morfológiai, a szó fonológiai összeállítása és a fonetikai tervezés szintjein – alakítjuk ki a szintaktikai jellemzők alapján.

A szegmentumok a fonológiai kódolóba kerülnek, amely létrehozza a szótagok fonetikai tervét. Ez részletezi az artikulációs gesztusokat. A fonetikai tervet várakoztathatjuk az artikulátorhoz tartozó tárolóban. Az artikuláció a fonetikai tervünk motoros végrehajtása, melyet az artikulátorunk végez. Beszédünk produkcióját önellenőrzéssel végigkísérjük. Korrigálhatunk a koncepcionális és a grammatikai rendszeren belül. A fonológiai-fonetikai tervezésünket a percepció rendszerünkben monitorozzuk.

²⁹ A rokonságot például Stephen Krashen nézeteivel vállalom.

A SORRENDISÉGRŐL ÉS A FOKOZATOSSÁGRÓL

A nyelvtanulók legfőbb célja többnyire az, hogy idegen nyelven is elfogadhatóan vagy lehetőleg folyékonyan, gördülékenyen beszéljenek. Az általam idomító jellegűnek tartott, beszédcentrikus nyelvtanítással is eljuthatnak ehhez a célhoz. Ám sokukról kiderülhet, hogy szavát sem értik másoknak, kivált az anyanyelvi beszélőknek. Például a beszélők és a nyelvtanulók akcentusa, kiejtése közötti szakadékszerű különbség miatt, vagy ezernyi más ok miatt.

Aki nem gyakorolta az idegen nyelvi szöveg és beszéd hézagos megértését, az könnyen lebénul, amikor a globális beszédértésre lenne szüksége. Ezért is baj, ha a nyelvórákon minden új szöveget kiszótároznak és mondatról mondatra mindent szavanként értelmeznek a tanulók számára. Aki ehhez szokott, az az ismeretlen szövegekkel bajba kerülhet. Ezt úgy előzhetjük meg, hogy az akár hézagos, de globális beszédmegértést fejlesztjük. A hézagos megértés rutinjával többre, messzebbre jutnak. Hiányával viszont az életszerű helyzetekben könnyen lefagynak, elakadnak.

Ahogy járni is *fokozatosan* tanulunk meg, úgy az idegen nyelvi beszédünket és hozzá a repertoárunkat is fokozatosan kell kialakítani, bővíteni. Nem, nem az órai feleltetésben, nem is szerepjátékokban, nem történetek elmondásával. Készítsünk inkább a tanulóinknak a fontos, rövid megnyilatkozásokból egy válaszrepertoárt, válasz-étlapot! Kérdezzük őket úgy, hogy kedvükre választhassanak, válaszolhassanak.

Amennyire egyszerű volt kitalálni ezt az elvet, annyira nehéz kialakítani ennek a mindennapos használatát, gyakorlatát. Komoly kihívás a nyelvtanároknak. Egyedül a nyelvtanuló kerül páholyba. Élvezettel használhatja az első időszakban már a 10-20 darabos bevetési repertoárját. Aztán kapcsolódhatnak hozzá a további elemek, amíg csak egy egész kifejezéstár már a rendelkezésére áll.

Az eldöntendő kérdések például kiváló lehetőséget nyújtanak erre. A bizonytalan, a hárító, a visszakérdező, az igenleges, a nemleges válaszok sokasága ilyen. Az angol eldöntendő kérdésekre adható, a Yes és a No szavakat nem tartalmazó vála-

szok darabszáma gyűjtésünkben elérte a 240-es mennyiséget³⁰. Így a megszólaló tanuló pillanatnyi kedvének, beszédszándékának megfelelő feleletet választhat ki. Juthat mindenkinek más és más használnivaló az aznapi gyakorlatozáshoz. Válaszába beviheti az egyéniségét. Adhat a válasznak akár kedveskedő vagy éppen ironikus karaktert.

Kipróbáltuk. Azonnali sikerét kedvelik is nyelvtanulóink. A lényeg benne, hogy a tanuló saját készítése nyomán maga választja ki, hogy miként és mit válaszol. Fontos, hogy egyéni módon, ellenőrzötten jók közül választva nyilatkozhat meg. Meglett tehát *a hiányzó módszertani megoldás*. Ez egy lényeges eleme az aktív, nyelvhelyes beszéd kialakításának, és *kiegészítő eleme a grammatika tudatosításától mentes* nyelvtanításnak.

Az eldöntendő kérdések repertoárja mellé természetesen a többi kérdések válaszzelemeit is ki kell gyűjteni, kézbe kell adni. Ehhez pedig tanított nyelvenként sok-sok speciális részletet ki kell dolgozni, hogy kellően nagy legyen a repertoárkínálat. Mégis – örvendezzünk neki – megvan a lényeg, a járható út!

AZ ISMERTETŐ FOGADTATÁSÁRÓL

Az ismertetőben elmondottak rendre szemben álltak a közismert tudással. A hetedik különösen messzire vezet: az idegennyelv-oktatás gyakorlatának *teljes újragerondolásához*. Szerkezetének, egységeinek, oktatási rendszerének megváltoztatásához. Reformnyelvtanításunk *új tartópillérekre – a megértésre, a tudásmegszilárdulásra, a nyelvhasználati szokások szemléletére – épül*. A beszédkvantumok láncszemeiből pedig fokozatosan, elemről elemre lánchidat építünk ki a pillérek között.

Mindez a fiatal egyetemistáink számára külön-külön egyszerű, érthető, belátható volt. Ám összefüggéseik és következményeik váratlanul érték, szinte sokkolták őket. Felkavarták a nyelvről, a beszédről, az emberi tevékenységről és

³⁰ Csak ízelítőül néhányat említek közülük: Absolutely.; Sure.; You never know.; No question about it; What do you think?; I can't tell you; Ask someone else!; Unlikely; I would-n't have thought that you were interested in this; I think so; Maybe; Perhaps; No way; I don't think so; It's a secret; I'd rather not say; What do you think?; How should I know?; I've no idea; Good question; stb.

viselkedésről beléjük rögzült iskolai tanításokat, tapasztalatokat, közhiedelmeket, mítoszokat, előítéleteket. Szinte recsegték az ortodox nyelvészi rátekintés alapjai.

A doktrínák szerint – mint ahogy erről szó esett már – a *nyelv* végül is nem más, mint a *fogalmi és grammatikai jelek és az általuk jelöltek – kettős szerkesztettségű – konstrukcióinak használata*. Ez az írás értelmezéséhez és elemzéséhez valamilyen gondolati kapaszkodó lehet, de semmi köze nincs az eleven emberi beszédhez. Felfogásom³¹ ezzel a doktrínával homlokegyenest ellenkezik.

Kellett nekik – mármint az egyetemi ismertetőm hallgatóinak, mint ahogy az könyvem olvasóinak is jól jönne most – egy 10-15 perces bemutató nyelvóra. Sok aha-élményt, néhány meglepetést hozott, amikor rámutattam az említett elemek megvalósítására. Érthető, hogy együtt mindez megdöbbenést keltett. Aztán az egyikük megkérdezte:

MIÉRT IS NEM ÍGY TANÍTANAK AZ ISKOLÁKBAN, A NYELVISKOLÁKBAN, MINDENÜTT?

Sokan és sokszor kérdezték már ugyanezt az évtizedek során. Sokáig magam sem értettem meg, hogy miért terjed ilyen nehezen. Ha megérteni sem tudtam, még kevésbé tudtam elfogadni, és ebbe a helyzetbe belenyugodni. Pedig bonyolult, sokszereplős érdek-, érték-, hagyomány- és szokásrendszert érintene a változtatás, amit sokáig nem láttam együttesében.

Persze, nem a beszéd, nem az emberi tanulás természetében, hanem az emberi lelkekben kell keresni a be nem fogadás okát. A kőkemény valóságban. Ésszerű magyarázatát az érdekek rendszerében, a változásokkal szembeni ellenállásban és tehetetlenségben találtam.

Az élőlények és csoportjaik természetes védőstratégiákat alkalmaznak. Aktívan védelmezik értékeiket. Bizonyos ingerküszöb alatt csak ellenszenvvel viseltetnek a riválisaikkal szemben. Ha a megélhetésről van szó, másként reagálnak. Kézenfekvő

³¹ Szerintem a beszédünket a kollektív szokásrendszerből rendelkezésünkre álló repertoárelemeinkből improvizálva, innovatív módon szerkesztjük meg. Megnyilatkozás-elemeinket beszédkvantumonként választjuk ki kimondásra. Hirtelen elhatározásokból, vagyis improvizatív módon, szándékunktól és megfontolásainktól függően. Ezeket „kommunikációs fragmentumokból” – töredékekből – állítjuk össze, vagy alakítjuk, módosítjuk kimondásuk folyamán. Mondanivalónk kifejtésére szolgáló konstrukciót így, részenként, részekből hozunk létre. Közleménycsomagjaink a hallgatóban testi élményeket keltenek. A megértésnek, félrehallásnak, félreértésnek ezek képezik az alapját.

a gépromboló lyoni takácsokra utalni. Miért lenne másmilyen a világ nyelvoktatási ipara?

A világról szóló tudásunk szerves egészet alkot. Benne vannak a nyelvészet és nyelvpedagógia kitörölhetetlen nyomai is. Ezek ugyan ellentmondásban állnak a mindennapi tapasztalatainkkal, miként sok más hiedelmünk is. A lelki önvédelmünk megbirkózik vele, ha az ellentmondás felszínre kerülése és feloldása nem kavarja fel a mélységeket! De teljesen átrendeződne a nyelvoktatóipar, ha nyelvtant, szótanulást, követelmény- és vizsgarendszert, iszonyatos tesztjeit, gyakorlatoztatásait, szintfelméréseit, a fokozatosság építményét – ezeket a bálványozott tartópilléreit – kivonnánk a rendszerből. Pedig éppen erre lenne szükség.

Aztán: a tudományos élet szereplői sem mentesek az önbizalom hiányától. Kompenzálnak, kerülnek a kockázatot. Rutinosan hivatkoznak másokra, amikor „szorul a hurok”. Aki a többséghez tartozik, biztonságban érzi magát. Jó dolog a nyáj melege. Könnyebb a tudományos ranglétrán előrehaladni, karriert építeni azoknak, akik csatlakoznak a véleményvezérekhez.

A szuverén személyiségek küzdenek a bizonytalanságukkal. Stephen Hawking szerint *a tudás illúziójával* könnyű megszerezni a magabiztosságot. Egy szakma alapjait megváltoztatni, elterjeszteni pedig nehéz. Vagy egyenesen reménytelen, lehetetlen dolog. Csak öntörvényei szerint változhat meg.

Igyekeztem ilyesmikről beszélgetőpartnereimet vagy éppen az ismertetőn jelenlévőket meggyőzni. Már-már magamat is sikerült. Aztán egy újságíró barátommal beszélgettem erről, de ő így reagált: *Értem, értem, hogy miért van ez így. Mégse maradjon így, jóvátehetetlenül! Meddig hagyjuk gyerekeinket, unokáinkat szómagolással, nyelvtannal, az iskolás nyelvtanítással gyötörni?*

– Szerinted a mi türelmünkön, rajtunk múlik ez? – kérdeztem vissza. Ő rövid „rajtunk is”-sel válaszolt³².

A közösségi kitörést szerencsére nem kell az egyéneknek megvárniuk. Maguk választhatják meg lehetőségeik szerint a saját nyelvtanulási forrásait, eszközei-

³² Két régebbi, kevésbé optimista újságírói vélemény még a kép kerekítéséhez idekíváncozik: „Gyuri! Neked a világ soha sem fogja elhinni mindezt, mert arra gondolnak, hogy ebben anyagilag érdekelt vagy” (Aczél Endre). A másik: „Ez az egész túlfantáziált. Lehetetlen közérthetően, egy mondatban vagy bekezdésben elmagyarázni. Lehetetlen reklámozni.” (Pallagi Ferenc)

ket, metodikájukat. A reformerek pedig az egyéni nyelvtanulókat próbálják megnyerni, vagy a főáramlatoktól elkülönült, háztáji nyelviskoláikban alkalmazzák módszereiket. Nagy a verseny a módszerek alkalmasságában, és még nagyobb a marketingben. Időigényes volta miatt reménytelen dolog itt bárkinek eligazodni.

VÉGÜL EGY ESETLEÍRÁS

Idekívánczik egy élményem 2012-ből:

Az iskolarendszerből kisodródott, 15–24 éves fiatalok képzésére indított „*Dobbantó program*” egyik osztályának angoltanárnője³³ úgy vélte, semmire sem menne a túlkoros, a tanulásban eddig soha nem jeleskedők csoportjában az „I am”, „you are” ... stb. hagyományos angoltanítással. Kérte, hogy digitális tananyagunkkal, a mi módszerünkkel taníthasson. Az első találkozásokon az osztály alapból ellenállt. Aztán szelődültek. Pár tanórával később az egyik fiú először bemutatkozott angolul, és elmondta, hogy mik a kedvtelése. Aztán karjára vette padoszomszédja női táskáját. Kendőjét a fejére kötötte, és mint *Kate* is bemutatkozott.

Ezt meg kell néznünk! – gondoltuk –, és oktatási vezető kolléganőmmel, Borsovszky Évával ellátogattunk egy órájukra. Pörgött a bemutató. Mindenki szép ki-ejtéssel, kórusban ismételte a leckék mondatait, énekelte az angol dalokat. Jó volt látni, hallgatni.

³³ Juhász Gyöngyi angoltanár (Kövessi Erzsébet Szakközépiskola, Szakiskola, Budapest, 2009/2010 tanév).

„Gratulálok mindenkinek! Tessék kérdezni! Szabad a vásár!” – mondtam. Hosszú csend következett. Az első sorból egy 19 év körüli roma lány megszólalt: „Mondd, ezt hogy találtad ki?”

Őszintén feleltem neki.

Erről szól – egy pihentetőnek szánt, ideillő találós kérdés és elmélkedés után – a könyv hátralévő része.

INTERMEZZO 1

AZ ELSŐ „TALÁLÓS KÉRDÉS PARAFRÁZIS³⁴”

VAJON KI VAGYOK ÉN?

Első sikeres ujjszopásod óta
állandó, észrevétlen társad vagyok.
Nem hagylak el.
Magányban is veled vagyok.
Létem a véletlennek köszönhetem.
Ami egyszer megesik, megeshet máskor is.
Ha másodszor megesik,
harmadjára felkészülten talál,
és negyedszerre elébe is megyek.

Ugye, nem tudod, mikor szegődtem melléd.
Másoktól készen is kaphattál,
és másoknak továbbadsz magad is.
Hozzád és a világodhoz idomulok,
Alakuló alaktalan vagyok.
Néhány lecke csak, pár alvás csupán:
dolgom az első jelre, és egyre jobban teszem.

Nélkülem?
Nem lennének mindennapjaid.
Elválaszthatatlanok vagyunk.

Alakíthatsz, irányíthatsz is, amíg kicsi vagyok.

³⁴ A parafrázisokra – azaz „mellémondásokra”, átdolgozásokra – készítő eredeti találós kérdés szerzője Dr. Denis Waitley: *Your Greatest Helper, Your Heaviest Burden, Who Am I?* (February 24, 2010) – és magyar fordítását lásd a Függelék 5.-ben.

Jegyességünk idején még visszaléphetsz,
ám összeköltözésünk után bármit teszel,
nem szabadulsz tőlem.
Veled maradok. Föléd kerekülök és irányítalak.

Mások felismernek rajtad. Te észre sem veszel.
Így urallak téged.
A tetteidet én irányítom.
Réges-rég elcsentem minden döntésed.
Elhatározásaidon már én vagyok az úr.

Büszkélkedj csak kedvedre szabad akaratoddal.
Ha úgy is azt akarod, amit én.

Lázadhatsz ellenem. Próbálsz szabadulni?
Gyakrabban, ugye, mint ahogy sikerül? Próbálsz
ellenem szegülni? Rajta csak!
Csak azzal foglalkozhatsz,
hogyan kicselezz!
Belefáradsz a kitartásomba,
s rendre leteszed, mielőtt legyőzhetnél vele,
az ellenem fordított fegyvered.

Ha kiölnél magadból,
Lányaim, fiaim kitöltik helyem.

Látod? Észre sem vetted, és én vagyok házádban az úr.
Ismerj ki hát, és békélj meg velem!
Használj előnyödre, hátrányodra.
Rajtad áll. Én közömbös vagyok.
Tudd azért, s ne feledd:
hatalmam nagyobb, mint sem gondolod.

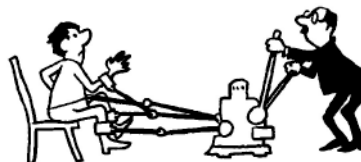
MONDD HÁT KI, KI IS VAGYOK?
Én a szokás vagyok.

EGY ELMÉLKEDÉS MÉG

A szokás más, mint a szabály. A szokásainkban megbízhatunk. A szokásalapú választás, döntés gyors, automatikus, praktikus, egyszerű. Szokásaink nélkül valószínűleg életképtelenek lennénk.

Szokásainkat pontosan, automatikusan követjük – nyelvhasználatunkban is. A nyelvhasználat eljárásai: közösségi szokások! Nem szabályok. A „szabály alóli kivételek” többnyire szórványosan fennmaradt, régebbi szokások. A szokás magától változik, de módosítási szándékainknak ellenáll. A rossz szokás is.

A szabály sérthetetlenül merev, könyörtelesen következetes. Megszegése következményekkel jár. A szabályt könnyű elhibázni. A szokást alig. A szabályt szándékunk szerint cserélgethetjük, megváltoztathatjuk. Legfeljebb eltévesztjük, elhibázzuk.

Szokásainkat akaratlanul követjük, és ragaszkodunk hozzájuk. Kommunikációs szokásainkhoz: gesztusainkhoz, beszédünkhöz, nyelvünkhöz is. Személyiségünk, egyéniségünk részének tekintjük őket.

A szokások forrása a problémahelyzet elkerülése, illetve megoldása. A szokás – készletelés. Készletelés a kipróbált, bevált viselkedés sémájának alkalmazására, a szokatlan elkerülésére. A szokás: idő- és energiatakarékos viselkedés. Azonnali cselekvés – a töprengés vagy tétlenség helyett. A nyelv használatában is.

A nyelvváltás – szokásváltás.

Az új nyelv ismeretlen eszköz- és szokásrendszereit ki kell ismernünk ahhoz, hogy a használatukba beletanuljunk. A fordított sorrend rossz szokásokra vezet. A nyelvhasználati szokásoknak egyszerűeknek kell lenniük. Bonyolult szokásokat a nyelv nyilván nem fogad be. Ha mégis belekerül – lásd nyelvújítást –, a nem belevalót a nyelvhasználók kivetik a nyelvből. Nem a szokás bonyolult. A szokás leírása az, ami bonyolultnak tűnik.

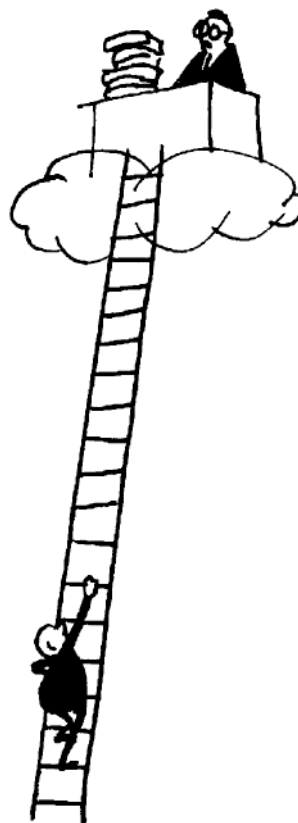
MÁSODIK TÉTEL

ÚJ HIVATÁSOMRÓL, A VÁLLALKOZÁSOM KEZDETÉRŐL, TÖRTÉNETÉRŐL, FINANSZÍROZÁSÁRÓL

Mérnökként is, vállalkozóként is, józan eszemmel a tudomány és a gyakorlat közötti harmóniát kerestem. Amatőr nyelvfilozófusként is. A tudományokon belül vetélkedés folyik. Ismertem, kiismertem ennek a természetét. A humán tudományágak számomra új tanításai között így magányos kóborhangyaként, célomhoz kötötten keresgéltem, és sok érdekességre, gyönyörűséges ismeretre – és mellettük számos csacskaságra – találtam. Mindent, amivel találkoztam, az utóbbi két-három évtizedben a nyelvtanítás működőképességével hoztam kapcsolatba. Sok érdekes dolgot találtam a pszichológia, az etológia, a humánetológia, a nyelvtudományok, a nyelvpedagógia, az agykutatás, a neurológia, a megértéstudományok és a filozófia szakkönyveiben.

Amit megértettem és hasznosíthatónak találtam, magamhoz vettem. Különös izgalommal kerestem a figyelemről, az emlékezetesről, az emlékezettről, a viselkedésről, a cselekvésről szóló anyagokat, mert a beszéd, a nyelvhasználat időbeli cselekvési folyamat. Megértése szintén időben lejátszódó, figyelmet és emlékezést kívánó szellemi aktivitás. Zavaros, nehezen kiismerhető összevisszaságokban sok tartalmatlan metaforát találtam. Homoksivatagnak tűnt, ahol jártam, ahol olykor váratlanul fantasztikus aranyrögökre is leltem.

Engem nem kötöttek a hagyományok, a sztereotípiák. Ez az, ami a szakmákba „keresztbe beszállók” előnye. Elvethet-

tem minden hagyományt, amit ártalmasnak vagy csak feleslegesnek véltem. Mint kutya a vizet, leráztam magamról mindazt, ami szerintem csak a látszatnyelvtudást³⁵ erősíti.

Hírmondója sem maradt módszeremben

- a hagyományos szótanulásnak,
- a memoritereknek,
- a nyelvtani szabályok tanításának,
- a kiejtéshez szoktatásnak,
- a szöveg szavankénti fordítgatásának, elemenkénti értelmezésének,
- a lyukas szövegek kiegészítésének,
- a hibás válaszok közé rejtett jó válasz kikeresztetésének,
- az ilyen teszteknek, és – ezt tartom az egyik legfontosabbnak –
- a tanult nyelven még beszélni nem tudó tanulók egymással való beszéltetésének, és
- a stresszt, felelési frászt, megszágyenüléseket, és más, tartós pszichés károsodásokat okozó nyilvános feleltetésnek.

Egyenként meg tudom indokolni, hogy mit miért kell elvetni, de most itt érzékbe a felsorolásukkal.

Hogy mi maradt ezek után? Nem sok. A nyelv és a megértése.

A *globális megértésen*, a beszédélmény megélésén és a *belső beszéd* helyes alakzatainak kialakításán alapul az általam helyesnek tartott, csapatommal kifejlesztett nyelvtanítási és -tanulási módszerünk. Az egymást erősítő tanítási elemek kiegészítették egymást, és rendszerbe álltak össze. Erős érv- és bizonyítási rendszer állt össze helyessége mellett.

Saját tananyagainkat, új eljárásokat alkalmaztunk a nyelvtanítás/-tanulás területein. Kezdetben csak az öntevékeny nyelvtanulásban, később a tanárral folyó cso-

³⁵ Látszatnyelvtudás keletkezik például, amikor torz alakban memorizálja a nyelvtanuló az idegen szavakat, kifejezéseket, mondatokat. Emiatt a helyes időszerkezetű, hanglejtésű, hangsúlyú alakokat ismeretlennek hiszi, s nem érti meg. Esetleg beszél, őt meg is értik, de ő maga nem ért. A látszatnyelvtudás másik változatában az illető bár ért, de gyakorlatilag nem beszél. Például azért nem, mert csak az iskolai, ún. kommunikációs helyzetekhez kötött kifejezésrepertoár rugalmatlan használatára tanították be. Az is látszatnyelvtudás, ha valaki szavankénti fordítással értelmezi magának anyanyelvén a szöveget, vagy nyelvtani szabályok felidézésével, alkalmazásával és szavankénti, kifejezésenkénti fordítással állítja elő a saját, idegen nyelvi szövegét.

portos, aztán a tanárral folyó egyéni nyelvtanulásban is. És természetesen ezek kombinációiban. Mindenestől megváltoztattuk egyéni és nyelviskolai tanulóink számára a nyelvtanításunk alapelveit, tananyagait, tanítástechnológiai eljárásait.

Hogy működőképesek lettek-e ezek?

Szerencsére igen. Hogy hatékonyabbak-e, mint a hagyományos vagy más elveken működő nyelvtanítási rendszerek? Hogy azok is sikeresek lettek-e általa, akikbe korábban mindenfajta nyelvtanítás bicskája beletört? Hogy megszerették-e sokan tanulóink közül a nyelvtanulást? Hogy diszlexiás emberek is jól boldogultak-e módszerünkkel? Hogy nagy, több mint 90 százalékos nyelviskolánkban az elégedettség?

Ezek számomra réges-régen nem kérdések. Megismétlődő, évtizedes tapasztalatok állnak mögötte.

A FEJLESZTÉSEK FINANSZÍROZÁSÁRÓL

Szerencsés sorsom nagy önállóságot, cselekvési és döntési szabadságot adott. Szabadalmaimból, találmányaimból, mérnöki munkám jövedelméből volt egy kis tőkémmel, amellyel a nyelvtanulással kapcsolatos vállalkozásomat is elindíthattam. Számolatlanul fordítottam fejlesztésére az energiámat. Az üzleti megtérülés számításánál nélkülöztem a pénzemet is.

Másfél év után a bevételekből fedeztem a további fejlesztési, kutatási, kísérletezési, gyártási, értékesítési és marketingköltségeket. Időnként elapadtak a bevételek. Olyankor a korábban keletkezett megtakarításainkat és egykori jövedelemet éltek fel. Támogatásért, pályázati pénzért nem kuncsorogtam. A veszteségekkel és a nyereséggel, döntéseimmel magamnak tartoztam számadással. Csak a hosszú távú cél mielőbbi elérése motivált. Szerencsés sorsú fickó vagyok. Azt csinálhattam, amiben örömet leltem. Türelmem, kudarcűrősem évtizedekre kitartott, és a szűk esztendőik sorozatán átsegített.

A NYELVOKTATÁSI VÁLLALKOZÁS KEZDETEIRŐL – AZ ELSŐ HÉT ÉV ÉS A FOLYTATÁS

Minden a véletlenen múlt.

Egy vitorláshajó-kiállításon találmányaim ügyében jártam 1985-ben Hamburgban. Ott botlottam bele egy új nyelvoktatási rendszerbe, a *SITA Learning System*-be. Ez az ellazulással együtt járó, „megváltozott tudatállapotot” használta fel szavak

és szövegek fáradságmentes tanulásához. Ilyesmiről akkor és ott hallottam először. Némi nézelődés, kérdezősködés után ki akartam próbálni. Megvettem hozzá „fél-áron” egy relaxációs készüléket és a németeknek szánt angol alapfokú tananyagot. Szállodai szobámban éjjelente ismerkedtem velük. Úgy láttam, hogy nem szélhá-mosság. Nem kamu, nem humbug. Szorongásmentességet ígér és nyújt is. Ez pedig a tanulásban, kivált a nyelvtanulásban, talán a legfontosabb.

„Belevágnék a magyarországi meghonosításába, ha lenne rá lehetőségem” – mondtam a cégvezetőnek. „Mi sem egyszerűbb” – felelte. „Csak a megfelelő li-cencdíj megfizetésén múlik.” „Hja!” – mondtam. „Úgy könnyű lenne, csakhogy nincs rá pénzem. De ugyan mire megy a magyarországi jogaival, ha nincs helyi part-nere? Adja ön a jogokat, mi a meghonosítást! Csináljunk fele-fele alapon egy ve-gyesvállalatot Magyarországon – mindkettőnk hasznára!” Meglepődött. Végül ráállt a dologra.

Csak egy mellékes, „*nemes célú haszonüzletnek*” látszott számomra az egész. Akkoriban azt hittem, hogy a nyelvtanításunk vacak. És hogy valamiért speciálisan Magyarországon vacak. Ma már tudom, máshol is az. Még a nagyon bezzegorszá-gok is csak egyetlen nyelvben „bezzeg, ők sikeresek”, és ez sem a tanítástechnoló-giából, hanem más dolgok együtteséből fakad.

Ha bárki megjósolja, hogy a témához nyúlva kakukkfióka költözik fejembe, nem hittem volna el. Utólag is elképesztő, hogy három évtizedre megszállva tartják gon-dolatvilágomat a nyelvelsajátíttatás rejtélyei. Főként nem, hogy a jövővény min-den mást kitúr a fészekből. Hogy minden más dolgom elé helyezem a kakukkfióka felnevelését. Hogy saját megoldásokkal rukkolok majd benne elő. Hogy aztán az első hét év múltán magát a relaxációt mint feleslegeset el is hagyom. Hogy német partnerem üzletrészét emiatt – igaz, tíz év együttműködés után – kivásárolom, és elválnak útjaink. Azt végképp nem gondoltam volna, hogy mint épp most is, még könyvek írására is vetemedem.

Így kezdődött. Dióhéjban ennyi, amit mentségemre mondani tudok! Utamat nem választottam. Érdekesnek találtam, így belesodródtam.

A licencmegállapodás után egy évvel – 1987-ben – már összeállt itthon az első francia tananyaghoz a kinyomott könyv a hangkazettáival együtt. Elkészült a magyar

nyelvű relaxációs hangkazetta is. Szerződtem az első 700 relaxációs nyelvtanító készülék³⁶ importjára. Már csak vevőt kellett találni.

Előzetes hírverésre volt szükségem – hozzáértés és pénzforrás nélkül. A sajtó megmozdítása érdekében egy „nemzetközi tudományos konferenciát” szerveztem a relaxációs nyelvtanulásról. Hazai professzorok, a hamburgi katonai egyetem pszichológia tanszékének professzora, a német feltaláló és magam voltunk az előadók. Meghívtunk újságírókat. Eljött az egyetlen hazai televízió csúcsnézettségű műsorának forgatócsoportja is. A „Stúdió '87” adásában bő tízperces beszámoló szólt rólunk³⁷. Mindenki okosan, hozzáértően nyilatkozott. A riport végén hangsúlyozták: a hazai piacra is kerül ilyen a következő évben. Így is lett.

Az adást követően sokan érdeklődtek. Megkeresett egy állami piackutató cég vezetője is. A vállalati körben piackutatást ajánlott néhány készülék és tananyag ellenében. Mire szállítóképesek lettünk, mintegy 200 fix vevőjelöltünk lett így. 1988. február 2-án 10 órakor nyitottuk meg a mintaboltunkat a Szerb utca 9. alatt. Leve-lünkre az utcán sorban állva várták a nyitást a vevők.

Egy heroikus, pionír korszakban éltünk. Nyakig benne az ismeretlen szakmák kitanulásában, külkereskedelmi engedélyek és devizakeret szerzésében, a fejlesztésben, kiadói engedélyek megszerzésében, stúdiófelvételekben, vágásban, kazettás sokszorosításban, könyvek szerkesztésében, nyomdakészre tördelésben, gyártásban, hangkazetták beszerzésében, kazettatöltő automatával saját kazetták előállításában, a kazetták öntapadós matricákkal, később már tamponnyomással címkézve.

Eközben óvatosan, reklámmentesen értékesítettünk. Tervgazdálkodás, devizagazdálkodás és engedélyeztetés volt ekkor Magyarországon. A külkereskedelem pedig állami monopólium. A relaxációs készülék pedig importkészülék, de importra akkoriban kisvállalkozóként nem lehetett berendezkedni.

A hazai magnetofongyártó céggel együttműködve a közkedvelt BRG magnót átalakítottuk relaxációs magnóvá. A „*Relaxomat*” nevet adtam a terméknek, és a fej-

³⁶ Mindezt az ún. szocialista gazdasági körülmények között, teljesen járatlan utakon tettem. Kalandregény lehetne a történet, ám a mai nemzedék számára szinte érthetetlen. Ezért nem hengegek a részleteivel.

³⁷ Csak a velem készült interjút tiltotta le a főszerkesztő, mondván, hogy az reklám lett volna.

lesztés és megrendelés jogán kizárólagos forgalmazója lettem. Rendelkezésre állt a hazai készülék. Az első hazai széria szállításáig kivártam a reklámmal.

Aztán jöhetett a reklám. Ekkoriban jelentek meg Magyarországon az ingyenes reklámújságok. Egyik ilyen induló reklámújság első számának címdalára egy negyedoldalas, újságcikkszerű reklámanyagunk került. Jól jött a lapnak is, nekünk is.

Indulhatott a televíziós reklámozásunk is. A képi bemutatás fölött ennyi szöveg volt: „Relaxa nyelvtanulás – Relaxa Sprachenlernen. Feledhetetlen – Unvergesslich. – Relaxa nyelvtanulás – Feledhetetlen.”

Az első évben a forgalom a megelőző tízszerese lett. Elérte a 150 millió akkori forintot (mintegy 5 millió német márkát). A következő évi forgalom megduplázásáról képzelődtem, de – nem minden papsajt! – csak 102 millió Ft lett belőle. Azt tanultam belőle, hogy az innovációs piacon „üzleti tervekről” nem illik felnőtt embernek komolyan beszélnie³⁸. Talán csak számítógatási alternatívákról.

UGYAN MI KÖZE LEHET IZMAINK LAZASÁGÁNAK A NYELVTANULÁSHOZ?

Aki nem volt még spicces, nem tudja elképzelni, hogy milyen pityókásnak lenni. Aki volt, nem tudhatja, hogy másoknak milyen. Így van ez a relaxálás kapcsán megváltozó tudati állapottal is. Belőle semmi nem látszik. Könnyű az egészet misztikusnak tekinteni, hinni vagy nem hinni benne. Egykori szemléletemmel³⁹ nem tudtam elképzelni, hogy mi köze van az izmaink állapotának agyunk működéséhez. Ki kell próbálni. Nem elég egyszer-kétszer, mert kezdetben *feszülten* azt figyeljük, hogy milyen a *laza* önfeledtség. Róka fogta csuka.

Hét éven át meggyőződéssel forgalmaztam, fejlesztettem, propagáltam a relaxációs készüléket és tananyagait. Könnyű volt. Kiváló marketingígérete akkor tel-

³⁸ Aki másként gondolja, kérem, pörgesse vissza gondolatban az idő kerekét néhány évtizeddel, és csináljon üzleti tervet a Rubik-kocka megjelenését követő esztendőkre.

³⁹ Mai szemléletem szerint éber állapotban az izomtónusaink visszacsatolódnak agyunkra, és érzéketes testtudattal rendelkezünk. Gondolataink testbeszédünkön is megjelenik. Ez lomha működésű élményfolyamattal jár.

Alvásunk álomperiódusában is, a relaxált állapotban is, az izomtónus-változásokat kihagyják az agyi események. Ilyenkor testi, visszacsatoló élmények nélkül éljük át a belső élményeinket.

jesülne, ha a nyelvtanulásnak valóban lényegi része lenne a szavak és szövegek megjegyzése. Ezekhez a relaxálás valóban hozzájuttatja a pihenő nyelvtanulót. Sajnos, a nyelvtudáshoz sokak számára ennél több kell.

A relaxációban, alvásban vagy éppen a hipnózisban folytatható bármiféle tanulás, köztük a nyelvtanulás – akkoriban is, azóta is – sokakat foglalkoztat a világban. A relaxopédia divathulláma hol elül, hol módosított technikával és tartalommal újraéled. Magam csaloéka tévutaknak tartom az általam eddig megismert formáit. Ám belőle és tananyagaiból fejlesztettük ki sok lépéssel a mai kvantum nyelvtanulást.

ÁTVETT TANANYAGAINKRÓL, JAVÍTÁSUKRÓL, TANANYAGFEJLESZTÉSEINKRŐL

A németektől átvett relaxációs tananyagunk tematikája, szövegei, menete a hagyományos nyelvkönyvekét követte. A teljesítmény maximalizálása érdekében a leckék szövege átlagosan 60 új szót tartalmazott, és a hagyományok szerint egy-egy új nyelvtani ismeretre is ki volt hegyezve. Nagy előnye volt, hogy párbeszédes szövegekre és anyanyelvi kiejtésű hangfelvételre épített. A párbeszédes forma azért rendkívül előnyös, mert más gerincesekhez hasonlóan, az ember is legtöbb ismeretét mások megfigyelésével szerzi. Kommunikációnkban pedig a személyközi interakció dominál az elbeszéléssel szemben. Természetesen a harmadik személyekről szóló elbeszélések megfigyelésére is elegendő tanszöveget, példát kell nyújtunk.

A tanszövegeket a szakma szokásainak, hagyományainak megfelelően nyelvtanárok írták. Sem írói talentumuk, sem a nyelvtanulók iránti empátiájuk nem karcolta a fellegeket. Számos elemük, leginkább szirupsűrűségűre összehozott leckeszövegük engem mint egykori nyelvtanulót, egyenesen irritált. Az új elemek tömkelege, rengeteg főnév és pár nyelvtani szerkezet mantraszerű ismétlődése is. Ezek garantálják, hogy a nyelvtanuló számára minden új lecke szövege nagyrészt érthetetlen legyen. Amint jutott rá időből, energiából, ezeken alapvetően változtattam is.

A könyvek kéthasábos szedésben a célnyelvi és az anyanyelvi fordítás szövegeit tartalmazták. Az egynyelvű nyelvkönyvekkel szemben tanári segítség nélkül is meg lehetett belőle tudni, hogy melyik mondat mit jelent. Persze, aki hanyatt fekve, a

relaxációs szemüveggel a szemén hallgatta a hangkazettát, az bizony csak a cél-nyelvi mondatokkal találkozott. Vagy értette, vagy nem. Ha nem értette, akár-hányszor hallotta újból, újból sem érthette. A mondatok hangzása persze, ettől függetlenül, mint egy sláger, rögzült a tanulók emlékezetében.

A hangkazettákon kétnyelvű, hangos szótár volt. Listaszerűen, végeláthatatlanul mutatta be az új szavakat és jelentésüket. A szavak listája után következett a lecke szövege. Az első lejátszásban szünetekkel lassított tempóban. Később, a hangos szótár listája után újra a lecke szövege jött, normál beszédtempóban. Így ismétlődött: jött a hangos szótár, majd a leckeszöveg. A relaxáció fenntartását a vizuális légzés-visszacsatolás és preklasszikus háttérzene szolgálta.

A módszer kelendőségéhez, hitelességéhez nagyban hozzájárult a hamburgi katonai főiskola pszichológiai tanszékén folytatott kísérlet eredménye. Egy németekből álló, 20 fős, franciául nem tudó, 20 és 68 év közötti felnőtt kísérleti csoportban 7 napon át napi 6 órában összesen 1708 francia szót tanultattak relaxált állapotban. A kísérlet végén *a tanulók átlagosan 1138 francia szót (66,7 %) tudtak*. Hogy ez hosszabb távon mire jó nekik, arról nem esett szó. Ám a legtöbb ember azt gondolta, hogy ezer szó feletti szókincs a nyelvtudás kapuja már.

Itthon a tanulók a kezdeti sikerektől lelkesek és elégedettek voltak. Akadtak, akik használható nyelvtudáshoz jutottak. Másokon alig segített, de ennek kiderüléséhez hosszú idő kellett. Okait kerestem, és a tananyagot, a szövegeket és a hangfeldolgozást fejlesztettem.

Először a kötetenként 10 lecke feldolgozását tartalmazó öt hangkazettát egészítettem ki egy hatodikkal, a leckeszöveget csak az idegen nyelven ismétlő hangkazettával. A hangos szótárak hangfelvételeit a német mintához képest módosítottam. Az idegen nyelvű szó, majd magyar megfelelője és ismét az idegen nyelvű szó hármasából háromrétegű szendvicsszerkezetet választottam. Kis szünet, és jöhetett a következő szó.

Valahol olvastam egy pszichológiai kísérletről, amely szerint a *sorozatok elején és végén lévő elemek emlékezetesebbek a közbelső elemeknél*. Ezért a hangos szótár szólistáját 6-10 rövidebb blokkra vagdostam. Több bloknak több eleje és vége van. A lecke szövegét ennek megfelelően feldaraboltam, és a hangosszótár-blokkokat fésűszerűen közéjük iktattam. A könyvek tördelésénél is ezt követtem.

Hamarosan házilag előállításban készült minden. Saját hangstúdiót rendeztettem be, digitális hangvágási és szövegtördelési technikára álltunk rá. A hangkasszetteket a szükséges hosszra magunk töltöttük szalaggal. Magunk másoltuk, címkéztük a kazetteket, csomagoltuk a tananyagot, és a mintaboltunkban – kezdetben a készülékekkel együtt, később tőlük függetlenül is – értékesítettük. Szerkesztőségünk kész anyagot adott a nyomdának. Így birtokunkban volt a teljes vertikum. Rugalmasan tudtuk követni a változtatásainkat.

Az átvett tanszövegekben az új szavak többnyire csak egyszer, ritkán kétszer fordultak elő. Nem csoda, ha ezek, akár egy megtanult vers sorai, a tanuló elméjében szomszédjaikkal összenőttek. Ezen mindenáron változtatni akartam. Hogy a nyelvi elemeket több formában, más-más alakzatokban, más szavak szomszédságában is megismerhessék a nyelvtanulók, kiegészítő szövegeket írtam. A szövegváltozatok mennyisége többszöröse lett az eredeti szövegnek. Ugyanazt a történetet X és Y által elbeszélve, vagy mások párbeszédében mutattuk meg. Ezeknek a szövegeknek a hangfelvételével új anyanyelvi bemondók kiejtéséhez is hozzászoktathattuk a nyelvtanulókat. Ezek így együtt már nagy hatékonyságjavulást hoztak.

AZ ÚJ TANANYAGAINK FEJLESZTÉSÉRŐL

Lelkesen, saját elképzelésekkel fogtam bele az új tananyagok íratásába. Megbízó szerepemben viszont zöldfülű voltam. Elsőként az orosz tananyagra került sor. Az ELTE egyik orosz anyanyelvű oktatóját kértem fel. Öntudatos és magabiztos volt. A nemzeti eledelük, a „scsi” – a káposztaleves – szerepeltetése körül emlékezetes vitánk volt. *Ez teljesen felesleges szó egy kezdő nyelvtanuló számára* – kardoskodtam. Egyetlen ellenvetéssel hárította: ez az orosz kultúrához tartozik. Képtelen voltam érvényesíteni akaratomat, de okultam belőle.

Következett a magyar tananyag. Remek partnerekre találtam, és remek, ma is vállalható megoldás született belőle. Német és angol ajkú üzletembereknek szántuk. Életszerű minipárbeszédeket kértem a szerzőktől. Egyszerű, rövid mondatokkal, és mindenfajta nyelvtani „szálkamentesítés” nélkül.

Leesett az állam, amikor a szerzők megmutatták, hogy főneveink többes számát vagy tárgyas alakját hányféle eljárás szerint és mennyire kiismerhetetlenül alkotjuk. Mi magunk, ezekről mit sem tudva, mégis kiismerjük magunkat benne.

(Csak egy pregnáns példa a számtalan közül: ló – lovak, lovat, de nem só – sovak, sovat, és tó – tók, tovat). E munka folyamán kiderült számomra, hogy mennyire másként kell egy német és egy angol ajkúnak a magyar nyelvet megmutatni. Az egyiknek pl. magától értetődik a ragozás. A másik ugyanabban a formában használja a szavakat alanyként is, részesként is, tárgyként is, és a mondatbeli sorrendjük, olykor egy prepozíció igazít el csak a jelentésbeli különbségeikben. Kétféle tankönyv született belőle. Egy a németeknek, egy az angol ajkúaknak. Azóta is furcsállom, hogy a nyelvoktató ipar miként túri meg a világcégek egynyelvű tankönyveit, tananyagait.

Ezeket követték a magyarok számára készülő német és az angol tananyagaink. Amit egy óvodás gyerek megért, élvez, amin mulat, azt – úgy gondoltam – a felnőtt is érti, élvezi. Ezért a felnőtteknek és a gyerekeknek közös kezdő szintű tananyagokat írtam. Csak olyasmi szerepelhet bennük, amit a gyerek is ért. Nincs táviratfeladás, nincs pénzküldés, nincs devizaátváltás, nincs szállodai szobafoglalás a tananyag első negyven epizódjában. Miért is lenne azonnal? Lesz minden, ami csak a felnőttnek szükséges, a későbbi tananyagokban.

A német tananyagunk szövegeinek íratásától a hangfelvételekig, a hangfeldolgozásig, már tapasztalt megbízó voltam. Egyszerű, rövid mondatokban kérdés, felhívítás, kijelentés, tagadás, tagadva kérdezés, minden előfordult benne. Múlt, jelen és jövő idő is, melléknév és határozó is bőséggel, és fokozásuk is. Mindent természetesen, életszerű párbeszédben mutattunk be. Elsőrendű követelmény volt, hogy a nyelvleckék történetei élvezetesek, érdekesek, humorosak is legyenek.

Felkerestem egykori úszóedzőmet (1953-54), Peterdi Pál humoristát, író, újságíró, hogy segítsen. Pali pontosan tudta, hogy a nyelvleckékbe nem az egyszer eldurranó vicc való, hanem helyzet- és jellemkomikum. Az érzelmek, a derűs és az állandó elemek, emberi karakterek emlékezetesebbé tették a történeteket, és a velük kapcsolatos idegen nyelvi élményeket is.

SZÖVEGVÁLTOZATOK, SZÖVEGFELDOLGOZÁSOK

Ahogy a családi életben is, ha valami érdekes történik a reggelizőasztalnál, arról még este a nagyival telefonon is szó esik. Az éppen összetalálkozó a távol lévőket

szívesen értékelik, kibeszélik. Ebből vettem a mintát ahhoz, hogy magukban a szöveg bővítményekben példákat adjunk az ismerős szavak, kifejezések változatos alakjainak használatára. Különben az ezerszer elismételhető, memoriterszerű, rövid tanszöveg kifejezései *mindig ugyanúgy, szomszédjaikkal kéz a kézben járnak. Ettől az emlékezetben egybefagynak, összenőnek egymással.* Kell is, lehetett is ellene tenni.

Az egyes kifejezéseket szerintem ki kell emelni a szomszédságuk köréből. El kell választani őket egymástól. A szótöveket, ragokat, képzőket a jelentésváltoztató hatásaikkal együtt akartam a lecke szövegeinek feldolgozásában megmutatni. Elkezdhettem így az összefüggéstelen, azonnal feledhető példamondatokat, ragozási táblázatokat.

Megsokszoroztuk a nyelvleckék szövegét. Megkönnyítettük vele a nyelvi elemek változékonyságának, a szóhatároknak, a beszéd „szegmentálásának” – mai szóhasználatommal a beszéd kvantumjainak – felismerését. Amire magunktól jö-vünk rá, azt az élmény, az öröm emlékezetessé teszi. Így van ez a természetes nyelv-elsajátítás során is. A saját felismeréseink nagyon is emlékezetesek.

A szövegváltozatok egymást erősítették, hatásaik hatványozódtak. Azzal biztat-tuk magunkat, hogy mindez a munka megérte a fáradságot, költséget, és meg-hozza a tanulás során az eredményeket. A hagyományos nyelvoktató szövegek monotoniját felváltotta az életszerű sokféleség. Persze, nem az árbevétel, nem a nyereség maximalizálása volt ebben a vezető szempontunk.

A „KÉRDÉS-FELELET JÁTÉK” BEVEZETÉSE

A német nyelv szórendje igen érdekes, és a gyakorlatból könnyen kiismerhető. Kacifántosan el is magyarázhatják a tanulóknak, csak minek. A kérdés és a kijelen-tés, az állítás és a tagadás váltogatásával ezeket – persze a kérdőszavakkal, a név-másokkal együtt – remekül lehet érzékeltetni. Célszerűen úgy, hogy új, ismeretlen kifejezések ne vonják el a figyelmünket. Legyen inkább az ezt szolgáló szöveg egy tartalmi helyben járás. Ma úgy fogalmaznék, hogy a rokonságban álló beszéd-kvan-tumokat egymással szembeállítva váltogattuk.

Talán egy példa jól érzékeltetheti, mire gondolok. Legyen a kiinduló mondatunk az, hogy „Esik az eső”. Eljátszhatjuk a süket értetlent: – *Esik az eső.* – *Tessék?* – *Esik.*

*Azt mondtam, hogy az eső esik. – Azt mondod? – Igen, azt. – Azt, hogy esik?... és tovább, ahogy a lábjegyzetben folytatjuk*⁴⁰. Bármilyen tartalom körül sokáig lehet így egyhelyben tancolni. Átgondolt rendszerben írtam meg a német, majd az angol tananyagainkhoz a kérdés-felelet játékokat. A kérdező és a válaszoló párbeszéde egy állandó nézőpontváltással jár. A koordinátarendszerek állandó váltogatása ez.

A szerzők dörzsölték a tenyerüket, mert miután ráéreztek, élvezték a feladatot, az ennyire célzott gyakorlószövegek megírását.

Alig vártam, hogy elkészüljenek a hangfelvételek, és kipróbálhassam őket. Ismerősöm hatéves fiának mutattam meg a német tananyagunk egyik bájos leckéjét, majd a kapcsolódó kérdés-felelet játékot. Két-három kérdéssorozatot végighallgatott, majd faképnél hagyott. Rájött, hogy itt senki nem mond semmi újat. Minek hallgassa ezt? Leforrázva éreztem magam. Eleven emléke ma is él bennem.

Jó húsz év telt el ezután, amikor egy kanadai egyetemen dolgozó, magyar származású francia–angol nyelvtanárral⁴¹ beszélgettem. Az egykori tananyagainkkal szeretett bele a nyelvekbe. Azt mondta, hogy számára a kérdés-felelet játékok voltak a tananyagaink legjobb, legértékesebb részei. Helyreállította a mérleg egyensúlyát.

Lassan, csak nagy sokára jöttem rá arra, hogy valójában ezek a dialógusok beszédkvantum szintű megnyilatkozások voltak, és – akkor még egészen más elgondolásból, de – már akkor a kvantum nyelvtanulás egyik megvalósulását hoztuk létre. A rövid kijelentés ugyanis lehet akár egy beszédkvantumnyi tartalom. Az egész pedig ürügy a beszédmegnyilatkozások repertoárjának jól érthető, követhető bemutatására és begyakorlására.

⁴⁰ – Igen, azt. – Most? Most esik? Éppen most is esik? – Mondtam már. Igen. Most esik. – Nem örülök neki. – Nem örülsz? – Nem. Szeretném, ha nem esne. – Azt mondod, hogy jó lenne, ha nem esne? – Azt. Azt, hogy az jó lenne. Bizony, jobb. – De esik. Sajnos esik. – És szerinted nem lenne jobb, ha nem esne? – De. Jobb lenne. De kit érdekel, hogy szerintem mi lenne a jobb? – Hogy kit? Hogy kit érdekel? Például engem. Engem érdekel. – Értem. Szóval téged érdekel. És ... – és bár nem érdemes, de ugye, végeláthatatlanul lehetne folytatni, és bármilyen kiinduló mondattal hasonlót csinálni?

⁴¹ Dévai Tibor

RELAXÁCIÓS NYELVISKOLÁK SZÜLETÉSE, BURJÁNZÁSA ÉS KIHALÁSA

Felhívott, majd felkeresett egy ismeretlen férfi. Felesége jól tud németül, és azzal rágja a fülét, hogy lakásukban szeretne a készülékünkkel, tananyagainkkal nyelviskolát nyitni. A tanulók náluk hallgatnák relaxálva a tananyagot. Utána nyelvtanárral feldolgoznák a meghallgatott leckéket. Úgy gondoltam, hogy ki lehetne próbálni. Együttműködési és licencszerződést írtunk alá. Megkezdte működését a Margit körúton az *Alfárium* nevű első, budapesti relaxációs nyelviskola. Megteltek a lakás szobái. Ügyesen működtették, kapcsolataikat is bevetve jól reklámozták vállalkozásukat. A rádió, a televízió és az újságok szívesen foglalkoztak a miszticizálható újdonsággal.

Hamarosan újabb vállalkozó keresett meg Budapestről. Majd a harmadik, negyedik. Jöttek vidékről is. Mindenben segítettem őket. Csacska módra magam ajánlottam fel, hogy fizetési haladékkal adom a készülékeket, tananyagokat, hogy könnyebben induljanak, és inkább majd a bevételeikből fizessenek. Az irodám falán lévő Magyarország-térképen gomba módra szaporodtak a kis zászlócskák. Jelezték a településeket, ahol már működött relaxációs nyelviskola.

Emlékezetes egy vízvezeték-szerelő házaspár a Dunántúlról. Tananyagot és készüléket akartak venni saját maguknak. Hja! Hogy pénzt keresve vele a faluban másoknak is rendelkezésre bocsáthatják ezeket? Két vagy három relaxációs készülékkel és licencszerződéssel távoztak.

Minden tankönyvünkbe beleírtunk egy kérést, és hozzá egy fontos mondatot: *„E tananyag létrehozásába jelentős összeget fektettünk be, és szeretnénk, ha ez visszatérülne. Kérjük, hogy a könyvet és a kazettákat ne másolják.”* Többektől visszahallottuk, hogy ez hatott rájuk. Voltak, akikre nem.

Magam nem akartam nyelviskolát indítani. Azt gondoltam, hogy a tananyagel látó ne konkuráljon a vevőivel. Naiv felfogásom egyoldalúnak bizonyult. Egyik nagy forgalmú „nyelviskola partnerünk” a tankönyveinket stencilgéppel sokszorosította, és amíg az órák tartottak, az adminisztrátorok „szívességből” a tanulók által hozott hangkazettára felmásolták az aktuális leckéink hanganyagát. Ez ugyan a nyelviskola és a tanuló részéről a tételes joggal ütközött, ám a szocialista idők közerkölcsének hagyatékával nem. Stiklinek, ügyeskedésnek, bocsánatos bűnnek tarthatták.

Két budapesti nyelviskola összefogott: tanáraikkal az általunk kiadotthoz hasonló, saját tananyagot írtak. Ezekkel ment tovább a relaxációs nyelvtanítás. Ezzel ugyan jogilag nem bújtak ki a licencdíjfizetés alól, csak nem fizettek. A többiek pedig e nélkül nem fizettek.

A csúcsok csúcsa az volt, amikor egy ismeretlen jutányos áron felkínálta nekünk egy tucatnyi relaxációs készülékünket. Egyik „partnerünktől” vette meg egy tételben, aki nyelviskolát alapított ugyan a Honvéd utcában, de jogutód nélkül megszüntette a vállalkozását a hitelbe kapott készülékeink birtokában. Vadkapitalizmus vadhajtása.

Német partnerem sem volt nálam elővigyázatosabb Isztambulban. Egy török vállalkozónak engedélyezte a tananyag fordítását, forgalmazását azzal a megállapodással, hogy a készülékei szállításához, forgalmazásához álljon rendelkezésre így a tananyag. A Boszporusz partján elegáns nyelviskolát rendezett be a török az első 20-30 relaxációs készülékkel. Bevetettük magunkat a megnyitással egybekötött sajtótájékoztatóra. Ezzel véget is ért számunkra az üzlet. Franchise rendszerben árusította tovább a tananyagokat és a nyelviskola-vállalkozási jogot a kedves partner a saját szakállára.

A fejlesztési feladataim teljesen lekötötték energiáimat. Nem jogászkoztam, nem perlekedtem. Itthon azért megelégteltem a bizalmammal visszaélő nyelviskolákat. Módosítottam reklámjaimat. *Nyelvtanár nélkül, önállóan is eredményesen tanulhat nyelveket.* Pár hónap alatt meg is hozta hatását. A szerződésszegő vállalkozások egyre-másra beszüntették tevékenységüket. Néhány, ügyesen vezetett nyelviskola évekig tovább működött. Nem törődtem velük.

A szerződések annyit értek – Magyarországon is –, amennyit az aláírói.

Van egy témába vágó kedves emlékem is. Talán tíz esztendeje érkezett egy e-mail egy ismeretlen férfitől. Évekkel korábban egy másolt tananyagunkkal megtanult angolul, és ennek nagy hasznát vette. Most, hogy már megengedheti magának, szeretne fizetni érte.

A VILLÁMMÓDSZER SZÜLETÉSE, INDULÁSA, AZ ELSŐ KÉT HEURÉKA ALKALMAZÁSA

A nyelvtanulók legfőbb problémáján szerettem volna könnyíteni. Legyen – egy várászsütésre akár – a nyelvlecke minden mondata mindenki számára azonnal érthető. Akkor is, ha ismeri a benne szereplő szavakat, és akkor is, ha nem. Ha találkozott a nyelvi szerkezeteivel már, ha nem. Mert mindennek az alfája és ómegája a megértés. Amit nem értünk, azt akárhányszor halljuk is ugyanúgy, ugyanúgy nem értjük.

Nyelvtanári körökben szabálynak tartották, hogy az idegen nyelvi szöveget *nem szabad keverni az anyanyelvvel*. A tanuló agya különben „*csak úgy repdes a két nyelv között*”. Összehasonlítgat, fordítgat. Hogy ezt elkerüljék, számtalan tanári magatartást, technikát alakítottak ki.

Csak hogy az anyanyelvi közlést senki sem jegyzi meg szó szerint. Így ha akarna, sem tudna az elme a két nyelv között ide-oda repdesni. *Ha azonban a mondat jelentését az anyanyelven előre eláruljuk, izgalmas felfedezéssel a tanuló maga deríti ki, hogy melyik rész mit jelenthet.* Tanára, ha van, segíthet a félreértések, homályos részletek tisztázásában. Érdekes, felfedező időtöltéssé válik a nyelvvel való ismerkedés. „*Ez nem izzadságos tanulás! Ez nem munka, nem tanulás, hanem élvezet!*” – mondják róla tanulóink.

Amikor a kontextust is ismerjük, és globálisan a közlés tartalmát is, a felhangzó idegen nyelvi mondatból az ismerős dolgok kiemelkednek. Azonnal világossá válik az adott szövegbeli jelentésük. A többi részt kizárásos alapon kitaláljuk vagy át-
lépjük. Jön a következő és a következő közlés. Velük törődünk. Mint az életben.

Hát nem ilyesmi történt velünk az anyanyelvünk elsajátítása idején is? A szituációkból, a testbeszédből, a mimikából, a hanghordozásból globálisan értettük a szándékokat. Sokszor, sokféleképpen mondták el, és többnyire ugyanazt a témát lo-
vagolták. A beszéd által keltett testérzetekkel kapcsolódtak össze a vélelmezett je-
lentések. A nyelvhasználatból tisztázódott szinte minden.

Az idegennyelv-ismeret megszerzésében is – úgy tűnik – szinte minden a sorrenden és az élmények mennyiségén múlik. A beszédélményhez közvetlenül kell kapcsolódnia a hozzá tartozó közlés képzetének. Sok dolog magától tisztázódik. A kíváncsiság, a saját megfejtés különleges élménye pedig mindezt emlékezetessé teszi. Örömet, élvezetet okoz.

Amikor később a hangzás keltette ismerős élmény ismétlődik, bizony összecseng, „rezonál” az eredeti élménnyel. Akarva, nem akarva, erőlködés nélkül megidézi a hozzá kapcsolódott körülményeket és a korábban megfejtett jelentések képzetét. Így történt ez a tananyagainkkal is. Az első elhangzásuk után a mondatok másodszori és további elhangzását a nyelvtanulók már értik a célnyelven.

Akinél ez így van, nyert ügye van. Akinél ez akadályba ütközik, segítségre szorul. A mondatok többszöri, lelassított meghallgatására, apró részekre boncolására, részenkénti elisméltetésére, apró szöveg módosításra, egyes jelzők, határozók kihagyására, a mondat szórendjének megváltoztatgatására, a szöveg leírására. Kis részegységenkénti előrehaladásra, többszöri ismétlésre, közbeiktatott pihenésre, érlelési időre, pszichés görcsök oldására, önértékelés-javításra, tanári figyelemre. De lehet, hogy egyikre sem, csak türelemre és kitartásra.

Az a szerencsés, ha a nyelvtanuló itt a megérzési intelligenciájára, intuícióira támaszkodik. Az ilyen természetes nyelvelsajátításra nem érvényes a közhely, miszerint mindent csak akarni kell! Nincs szükség a szándékos megjegyzésre, sem a tudatosításra, semmilyen szorgalmas megtanulásra, hiszen nélkülük működik szervezetünk, érzékelésünk, testünk, elménk.

Az eltérő nyelvhasználati eljárások – szokások, szabályok – megismertetésére az utóbbi tíz évben sikerült kidolgozni több pedagógiai megoldást. Hogy mi a lénye-

gük? Kimondottan a célnyelv és az anyanyelv használatának eltéréseire irányítjuk a figyelmet. Fogalmaink és eljárásaink pregnáns különbözőségeire.

Azt hiszem, hogy a világ sok nyelvében az AHA nevet kapta az AHA. Ha igen, akkor azért, mert a váratlanság mindenből spontán, pillanatnyi lélegzet-elállítódást, „ah” dermedési reakciót vált ki. A felengedések kiáramló levegő „ha” hangot kelt. Akár így, akár úgy van, a szó a különös, pillanatszerűen lezajló belső változás élményére utal. Megnyugszunk, képzeink belső rendjére irányuló vágyunk kielégül. Ezt hozza egy kapcsolat vagy egy lehetőség felvillanása, az azonnali és nyilvánvaló felismerés megélése. Keletkezéséhez problémahelyzetben kell lennünk. Ez szűnik meg, amikor rálelünk a megoldására. Örömelemény.

Ez a „megérzéses tudás” plasztikus. Könnyen alakítható, és ez a tapasztalati élménytannak forrása. Fokozatos alakítgatásával gyűlik az élettapasztalat. Megfigyeléseim szerint számos állatban csakúgy, mint az emberben. A környezet alakulásának, a fajtársak viselkedés-változásainak észlelése közben intelligenciánk hatalmas ismereti anyagot dolgoz fel. Nem kivétel ez alól a környezetünkben élők nyelvhasználata, nyelvismeretének alakulása sem.

Úgy találtam, hogy amikor idegen nyelvekben kívánunk jártasságot szerezni, érdemes megfelfigyelnünk a hagyományos nyelvtudományról és a nyelvpedagógiáról, és visszatérni a nyelvismeretünk forrásvidékére. Figyeljük meg inkább a természetes tapasztalati nyelvtanulás lényegi mozzanatait az anyanyelvünkben. Persze, korántsem ilyen egyszerű megfogalmazásban jelent meg előttem ez a programszerű felismerés. Homályos sejtés állt a fejlesztési tevékenységem hátterében, és nem hagyott nyugodni. Ez vezetett a fejlesztésben lépésről lépésre. Mindig adódott egy soron következő probléma. Hozzá pedig valami ésszerű, újszerű megoldás.

EGY KUDARC ÉS TANULSÁGA. AZ ELSŐ, ELKÉPESZTŐ SIKER

Amikor elkészültünk a VillámNémet tananyagunk összeállításával, azt gondoltam, íme, egy új, szenzációs eszköz az egyéni nyelvtanulásra. Csudába a misztikus relaxációval, szótanulással, nyelvtanozással! Vízióm szerint ez mindent magába foglal, és mindent megold. Bizonyosra vettem ezt, és úgy gondoltam, hogy a remélt

eredményességet a sajtóban közzé kell tenni, és önkéntes jelentkezőkkel ki is lehet próbálni.

Egyik napilapunk⁴² szerkesztőségébe be is állítottam a következő elképzeléssel. Tegyenek közzé egy viszonylag rövid cikket, amelyben felvetik, hogy bárki eredményesen tanulhat nyelvet ezzel a módszerrel – tanár, nyelviskola nélkül. Kipróbálásra sorsoljanak ki a kezdő VillámNémet tananyagunkból 50 kötetet olyan jelentkezők között, akik korábban soha nem tanultak németet. Feltéve, ha a jelentkezésükkel vállalják, hogy egy hónapon át mindennap hallgatják a hangkazetákat, majd házi vizsgán vesznek részt a végén.

A cikke sokan jelentkeztek. A sorsolás és tananyagkiadás után izgatottan vártam a hónap elmúlását, hogy találkozassak az önálló nyelvtanulókkal, és láthassam az eredményt. A várakozásaim teljesülése helyett azonban a teljes leforrázás, a teljes kudarc élménye várt. A szóbeli házi vizsgára az 50 ember közül csak 14 jött el, és katasztrofális volt a valós eredmény. Az egyik miskolci hölgy, aki semmire sem jutott, azt mondta: *Tetszett volna kérdezni az első három leckéből. Azokat hallgattam egy hónapon át, és előlről hátra, talán hátulról előre is tudom.*

Életre szóló tanulsággal járt ez a balsiker. Értelmetlen az az iskolás beidegződés, miszerint „*addig tanuld, ismételd a soron következő leckét, és ellenőrizd a tudásod, amíg csak jól nem tudod az anyagot! Csak ezután lépj tovább!*”

Két dologban ennek épp az ellenkezőjére van szükség. Semmiféle tudásellenőrzés, kikérdezés nem kell. És nem kell az újra és újra meghallgatás sem. A tanító hangfeldolgozást elég egyszer, csak egyetlenegyszer meghallgatnia a nyelvtanulónak. A nagy mennyiségű megértett beszéd felhalmozódásából alakul ki a nyelvismeret.

Épp ilyesmin őrlődtem, amikor – óriási szerencsémre – eljutott hozzám két cikk is a Science című tudományos folyóiratból. Megismerkedtem a tudásmegszilárdulás jelenségével, melyről már az első fejezetben, az első HEURÉKA kapcsán bőségesen szó esett. Pont erre volt szükségem! Ki akartam próbáltatni, de íziben. Most már csendben, messze elkerülve az előzetes hírverést! Családi körben, és utána is csak baráti körben.

⁴² Történetesen a Népszava szerkesztősége volt.

AZ ÖTLET ÉS KIPRÓBÁLÁSA

Az elgondolásom az volt, hogy a VillámNémet tananyagunk egyes nyelvleckéinek tanító hangfeldolgozását csak egyszer hallgassák végig a tanulás napján, és kövesse ezt alvás. Másnap egy másik lecke kövesse ugyanígy. Majd a harmadik, a negyedik, az ötödik. A hatodik napra pedig már csak idegen nyelven, folyamatosan következzen az ismétlő kazettáról mind az öt lecke, de már csak németül!

Vajon feldolgozza-e mindezt az elme? Vajon megszilárdul-e az egy alkalommal megismert tananyag? Mégpedig anélkül, hogy az egyes lecekben szereplő szavakat, kifejezéseket a tanuló „megtanulná”? Vajon elegendő lesz ennyi, hogy belőle valódi nyelvtudás keletkezzék? Milyen jó lenne, ha csupán az egyszeri meghallgatás és a mindennapos alvás, és a belőle fakadó tudáskonszolidáció segítené mindehhez a nyelvtanulót.

Ugye, hogy cudarul vad, de mégis életszerű ötlet ez az „idegennyelvi fürdő”. Az életben rengeteg meg nem értett, félig értett vagy megértett mondatból az évek alatt anyanyelvi nyelvtudás keletkezik. Felnőtteknél az ilyenek halmozódásából idegen nyelvi közegben néhány hónap alatt kialakul a beszédértés és némi beszéd-készség is. Ehhez képest mi sokkal előnyösebb feltételeket, napról napra pontos megértést biztosítunk. A tanító hangfeldolgozásban pedig minden mondat összesen hatszori ismétlődését is nyújtjuk. A folyamatból nyilván nem fog hiányozni az idegen nyelvi közegben adódó, rengeteg meg nem értett vagy félreértett mondat.

Ennek működnie kell!!! – gondoltam magamban ismét. (Három felkiáltójelnyi meggyőződéses hit volt bennem a gondolat végén.) Itt van, amit kerestem: ehhez nem kell sem szorgalom, sem „szándékos tanulás”, sem nyelvtelhetség! De most óvatosan! A sietségem miatt nem is sokkal régebben már megégettem magam.

Az akkor 15. évében járó nagylányomat kértem meg arra, hogy legyen a kísérleti nyuszim. *Miért ne?* – felelte, és készségesen elvállalta. Tette is a dolgát, ahogy megbeszéltük. Az egyórás tanító hangkazettának az „A” oldalát reggel, iskolába készülődés közben hallgatta meg. Másik oldalát ebéd után – miközben a mindennapos háttornáját csinálta – fél órán keresztül.

Az első eredményt a hatodik napra, szombatra vártam. Elérkezett a szombat. Visszatartottam magam késő délutánig Csak akkor hívtam fel izgatottan. *Értetted-e az ismétlő kazettán a leckéket? Végig? Mindet?* És mintha mi sem lenne természetesebb ennél, rövid, egyértelmű igen volt a válasza. Boldoggá tett a megbizonyosodás. Következett a második hét – ugyanígy. Aztán a harmadik is. Majd kiugrottam a bőrömből az izgalomtól, hogy kiderüljön: mennyi tudnivalóval képes minden külön erőfeszítés nélkül megbirkózni a tudásmegszilárdulás.

Lányom eredeti vállalása négy kezdő tankönyvnyi anyagra, négy hétre szólt. *Megtoldhatjuk-e ezt még két kötettel, két héttel?* – kérdeztem. A középfokú tananyagunk is készen állt hozzá. – *Miért ne?* – felelte ismét, és folytatódott minden tovább. Szombatonként ugyanúgy, rutinszerűen mondta: „*Igen, értettem mindent*”.

HOGYAN ELLENŐRIZZÜK, HOGY VALÓBAN ÉRT-E NÉMETÜL?

Kitaláltuk, hogy két tanárnő egymással beszélgessen németül a lányom jelenlétében. Majdcsak kiderül, hogy mit, mennyit ért meg belőle. Nyilvánvalónak tűnt, hogy mást nem tehetünk. Dorka soha nem beszélt németül még senkivel. Így is tettünk – volna, de a dolgok másképp alakultak.

Magam vittem el lányomat a találkozóra. Csendben leültem egy sarokba, így tanúja lettem az eseményeknek. A tanárnők németül köszöntötték a lányomat, és ő visszaköszönt: németül. Kérdezték tőle, ugyancsak németül, hogy emlékszik-e valamelyik leckére, és emlékezett. – *Melyikre?* – *A strandosra* – felelte németül. És talán egy vagy másfél órán át beszélgettek mindenféléről, németül. Csak meghattottan ültem, és alig hittem fülemnek, szememnek.

Megkértem a tanárnőket, hogy foglalják jegyzőkönyvbe tapasztalataikat. „*Különben ember nem lesz, aki ezt elhiszi nekem.*”

Jegyzőkönyv egy nyelvvizsgáról

A mai napon felkérésre levizsgáztattuk német nyelvből M. Dorottya első gimnáziumi tanuló. A tanuló 14 éves, a gimnáziumban a folyó tanévben kezdett németül tanulni heti 3 órában. Ugyancsak kezdőként tanulja a francia nyelvet heti 8 órában. Angolul jól beszél. Iskolai tanulmányai mellett 1994. november közepén elkezdett a Relaxa Kft. „VillámNémet – nyelvtanulás a megértés villámfényében” elnevezésű új tananyagával németül tanulni. 8 hét, azaz 56 nap leforgása alatt átvette a VillámNémet Dialógus-program 20 leckés, 20+4 = 24 kazettaórányi kezdő tananyagát (ez kb. 1500 szó) és a VillámNémet Praxis-program középhaladó, 20 lecke 10+2 kazettaórányi anyagát. A teljes anyag együtt kb. 2500 lexikai egységet dolgoz fel.

A vizsgáztatás csak szóban folyt, és az alábbiakat állapíthattuk meg:

A tanuló a középhaladó anyag szókincsének keretein belül feltett minden kérdé-
sünket jól értette, azokra különösebb gondolkodási idő nélkül tudott reagálni.

Nemcsak azt állapítottuk meg, hogy az átvett anyagot jól ismeri, hanem azt is,
hogy a tanult szavakat és kifejezéseket más relációkban is képes alkalmazni. Kiej-
tése jó, könnyedén fejezi ki magát.

Tudása nyelvtani korrektséget illetően sem mutatott több hiányosságot, mint a
hasonló szintig más módszerrel, általában hosszabb idő alatt eljutott tanulóké.

Íráskészsége és nyelvtani tudatossága ilyenfajta felkészüléssel bizonynyal kiegészítésre
szorul, ezért ezt mélyebben nem vizsgáltuk.

A rövid idő alatt elért jó eredmény számunkra igen meggyőzően bizonyította a módszer
hatékonyágát.

A tanulási módszeréről M. Dorottya elmondta, hogy öntevékenyen, minden tanári se-
gítség nélkül tanult. Minden leckét és a 6. ismétlőkazettát is csak egyetlenegyszer(!)
hallgatta meg. Egy-egy napon általában csak egy leckét vett. Időnként tanulásmen-
te napot is engedélyezett magának, összesen tizenegyet. Úgy tanult, hogy a kazetta hall-
gatása közben vagy a könyvben is követte a szöveget, vagy úgy, hogy közben tevé-
kenykedett, pl. tornázott. Ilyenkor a kazettahallgatás után a könyvből elolvasta a lecke
anyagát.

A középhaladó szintű Praxis-sorozatnál tanulási módszerét kiegészítette azzal is, hogy
időmérés mellett megpróbálta minél gyorsabban, és lehetőleg elakadás nélkül felol-
vasni a dialógust. A cél saját megelégedettsége volt.

A kazettahallgatásra fordított összes tanulási idő tehát 36 óra, és további 5–10 órányra
lehet becsülni az olvasásra, ill. felolvasásra fordított tanulási időt.

Budapest, 1995. január 23.

Horváthné Bánky Dóra főiskolai adjunktus, nyelvtanár, s.k.

Dóra Mika Istvánné középiskolai nyelvtanár, s.k.

MENNYI ÚJ INFORMÁCIÓT KÉPES AZ ELME ÍGY MEGSZILÁRDÍTANI?

Megbizonyosodtunk a remélt csodáról. Kiderült, hogy egyáltalán nem kell a sikeres nyelvtanuláshoz se relaxálás, se magolás, se szóismeret, sem bárminemű nyelvtani rendszerezés ismerete. Nem kell semmi más, mint a megértés, az ismétlődés és az elme természetes működése, a tapasztalat és a tudás megszilárdítása. És, persze, kell egy ilyen tananyag, amely előzetes tudás nélkül biztosítja az idegen-nyelvi szöveg pontos megértését⁴³.

A másik csoda teljesen váratlanul köszöntött ránk: az, hogy *a nyelvismeret birtokában a beszélgetéshez nem volt szükség előzetes beszédalkalmakra, gyakorlásra*. Sok évre elláttak ezek töprengenivalóval.

Az azonnali tennivalók maguktól adódtak. Gőzerővel láttunk hozzá az összes relaxációs tananyagunk bevált rendszer szerinti átdolgozásához. Sorozatban készültek hangstúdiókban a magyar hangfelvételek. Volt időszak, amikor kilenc kolléga dolgozott a komputeres hangvágáson, a hangzó tananyag összeállításán. Közben a relaxációs nyelvtanulás propagálását be kellett szüntetnem: az egész marketing-tevékenységünket meg kellett újítanunk.

NÖVELJÜK A TÉTET! – MŰKÖDIK-E A NAPI 4 ÓRÁS IDEGEN NYELVI FÜRDŐ IS?

Magamnak kellett az újabb kísérletek, megbizonyosodások. „*Egy próba nem próba!*” Derüljön ki, hogy vajon mennyi új információt képes az agy naponta feldolgozni, megszilárdítani! Próbáljuk ki, hogy napi 4 órányi új tananyagot képesek vagyunk-e megemészteni! Olyasvalakit kellett találnom, aki nem tanult még németül, és legyen fontos számra, hogy hamar megtanuljon. A véletlen segített.

Egyik kedves mérnök kollégám nagylánya, Főző Emese keresett fel. Sürgősen meg kell tanulnia németül, mert napokon belül külföldre – talán Belgiumba – indul,

⁴³ Csak emlékeztetőül: A tananyagban minden mondat első elhangzása előtt a tanuló meghallja anyanyelvén, hogy a célnyelven mit fognak mondani. Ezt követi kétszer a célnyelvi mondat, majd jön az új mondat ugyanígy, először magyarul, majd a célnyelven kétszer. Egy rövid – 3-6 mondatos – szövegblokk végére érve megmutatjuk a blokk egybefüggő szövegét a célnyelven, és ekkor is mindenki érti. A forró emlékenyomon rájuk ismer a nyelvtanuló, és mintha csak a célnyelven gondolkozna, értene. Érti is. Mire a „tanító feldolgozás” (másképp Memo) végére jut a tanuló, összesen hétszer hallotta, és értve ismert rá a szöveg minden mondatára.

ahol ő a némettel tud csak boldogulni. Kapóra jött. Már hogyné vállalta volna a napi négyórás nyelvlecke-hallgatást?

Az első négy vagy öt nap sikerességéről telefonon értesültem Emesétől. Aztán egy gyász hír: Emese nagymamája meghalt. Haza kellett utaznia, és – mi sem természetesebb – nem volt képes folytatni a kísérletet. Sajnáltam Emesét.

A kísérletet nem bántam. Ami 5 napon át napi 4 órában megy, az tovább is menne. Már megbizonyosodtam, hogy ennyi tananyag-feldolgozás is befogadható. Hol a határ? Netán napi hat-nyolc óránál? Félelmetes belegondolni is, hogy esetleg az is sikerülhet. Erre találjak vállalkozót!

Persze, ezenkívül is volt ezernyi tennivalóm. A nyelvtanulással is, a vállalkozásaimmal is. Mielőtt azt a hamis látszatot kelteném, hogy – no, egy kivétellel – amihez csak nyúltam, az bevált, jól sikeredett, kénytelen vagyok utalni a többtucatnyi kudarcos tevékenységemből egy-kettőre.

PERSZE, NEM SIKERÜL MINDEN

A nyelvtanulás relaxációs része miatt muszáj volt a pszichológiába beleásni magam. Kitűnő pszichológusokkal kerültem szorosabb munka- és emberi kapcsolatba. Miután a könyvek kiadása a nyelvtanítási üzlettel együtt járt, kiadtam egy pszichológiaprofesszor három könyvét is. Ezek a rendszerváltás előtt százezres példányszámban fogytak. Óvatosságból csak 30+30+40 ezer példányt nyomattam ki, és a 90%-a évekig a nyakamon maradt. A raktározási költségekre tekintettel nagy tételben, filléres áron szabadultam meg az egésztől, és úgy is csak több részletben.

Remeknek tűnt egy másik ötlet is. Ez is kapcsolódott a hangkazetták előállításához, forgalmazásához: nívós pszichohangjátékokat akartam írni – fogyról, szexről, cigaretta abbahagyásáról, alkohorról, drogról, életről-halálról. A komoly sorozatot remek klinikai szakpszichológus-csapat vállalta el. Több kiegészítést javasoltak hozzá. Így dolgozták fel a válással, a gyermekvállalással, a kamaszkor problémáival, az alvási gondokkal, a pszichoszomatikus betegségekkel kapcsolatos témákat is. Nagy szakmai és művészi munkával készült el a sorozat. „Ametisztka-zetták” néven mutattuk be a sajtónak – remek visszhanggal. Csak éppen értékesí-

tés, bevétel nemigen lett belőle – szinte semennyi. Időelőtti volt a gondolat. Színházi nyelven ilyenkor mondják talán, hogy akkorát buktunk vele, mint egy ház!

Az óvodások, kisiskolások nyelvtanítására is tekintettel készített tananyagainkkal sikeres kísérletek folytak iskolákban is, egy pilisi óvodában is. Egy SOS gyermekfaluban kisebbekkel is. Rengeteg tapasztalat, erőfeszítés, próbálkozás ellenére az óvodai nyelvtanítás várfalai, kapui még csak részre sem nyíltak meg előttünk.

Sorolhatnám tovább, de rossz érzés a veszendőbe ment hitekre, munkákra, bal-szerencsére, melléfogásokra visszagondolni. A pénzekre nem is érdemes. A pozitív gondolkodásról, a sikeres vállalkozásokról, a kockázatvállalásról, a vállalkozói bátorságról szóló mindennapos televíziós, rádiós oktatásokat mindig tágra nyitott szemmel hallgatom meg. Ám rendíthetetlenül azt hiszem, hogy a sikeres vállalkozáshoz kudarctűrő képesség kell leginkább, és az, hogy végül ne kerüljön el teljesen a szerencse. Ne kártyázzon az, aki nem tud veszíteni!

HAJDÚ ZSUZSA KÉTHETES NÉMETTANULÁSA

Ezek után jöhet egy hengegés – happy enddel.

A relaxációs tananyag értékesítésével leálltam már, a VillámTananyagok értékesítése pedig még nem futott fel, amikor belépett hozzám Hajdú Zsuzsa személyében a szerencse.

Barátnőjével, egy óvónővel érkezett, aki néhány hónapja használta az óvodájukban a VillámNémet tananyagunkat, és tudta, hogy a gyerekeknél és nála is jól bevált. Mint kiderült, Zsuzsának négy vagy öt hét múlva németül kell felvételeznie Bécsben a Zeneművészeti Főiskola orgona tanszakára, csak hogy egy kukkot sem tanult, és nem is tud németül. Azért jöttek, hogy segítsék neki. Adjak neki VillámNémet tananyagot. Persze, gondolkozás nélkül azt feleltem, hogy

ha elvállalja a napi nyolcórás nyelvtanulást, kap rá ingyen lehetőséget. Annyit kérek ennek fejében, hogy naplót vezessen élményeiről, amit szabadon felhasználhatok, és a két hét után jöjjön el hozzánk egy házi vizsgára.

Zsuzsa elvállalta, és teljesítette is mindezt. A tanulás, a házi vizsga, a bécsi felvételi mind-mind jól sikerült. Nem tudom, melyikünk izgulhatott jobban a „házi vizsgán”. Zsuzsa vagy én? Egy pillanatra pánikba is estem.

Zsuzsa egyik mondatában a Kirche (templom) szót használta, amiről biztosan tudtam, nem szerepel a tananyagunkban. Felkaptam a fejem, és – mint aki zsi-ványságon kapott valakit – rákérdeztem: *Honnan ismeri a Kirche szót?*

Mindenki megdermedt, csak Zsuzsa nem. Keresgélt az emlékezetében. Nem tudta megmondani, hogy honnan ismeri, csak sokszor orgonál templomokban. Nyugtattattak kollégáim, hogy orgonistaként akár zeneművek címében vagy szövegében, vagy ezernyi más helyen találkozhatott Zsuzsa a kifejezéssel.

Ha az olvasót érdeklik Zsuzsa naplójának, vizsgájának és felvételijének részletei, kérem, hogy lapozzon hátra a függelékbe.

Az én történetemben ezzel a kísérlettel ölembe hullott a korszakváltás alapja. A nyilvánvaló, mégis alig hihető lehetőség a nyelvtanítás alfájának és ómegájának a megváltoztatására. Persze, csak úgy, ahogy azt Móricka elképzei.

Napestig tudnék panaszkodva dicsekedni az ezt követő időszakról. A marketingről, naiv elképzeléseimről, a sajtótól elvárható magatartásról, értetlenségemről, és végül – Magad, Uram, ha szolgád nincsen! – a saját sajtónk megteremtéséről. Ám ezek csak sztorik, érzések, olykor megalapozatlan, elfojtott indulatok. A lényeg – a nyelvtanítás hátramaradt problémáit és megoldásukat – nem érintik. Inkább rövidre zárom ezt az időszakot, és csak a saját sajtónk létrehozásáról írok.

SAJÁT SAJTÓVAL PRÓBÁLKOZOM. SIKEREKET HOZ – TÖBBNYIRE

Ebben az időben még ereje teljében virágzott az írott napi sajtó. Versengtek egymással a politikai napilapok is, a bulvárlapok is. És versengtek a hirdetési bevételekért. A terjedelmes hirdetési felület viszont megfizethetetlen volt, a hirdetési forma pedig hiteltelen.

Az egyik lap vezérigazgatójánál tapogatódzó megbeszélésen jártam. Milyen feltételekkel lehetne egy újságmellékletet az ő lapjukba behúztatni. Ekkoriban az ilyesmi még ritkaságszámba ment. Nem úgy, mint pár évvel később, amikor több lett a mellékletekből, mint amennyi maga az újság volt.

Számolgattunk jobbra-balra, végül megállapodtunk. Segítséget is ajánlott. Összehozott egy ügyes, kétszemélyes, komputergrafikus kisvállalkozással, akik a címloldal arculatát, a laptördelést a nyomdakész anyagig megcsinálták.

Már csak meg kellett szerkeszteni, és össze kellett hozni a lapot⁴⁴. Főmunkatársam sem, én sem jártunk még szerkesztőségek háza táján, így hát nem ijedtünk meg. Feltúrtuk az ingünk ujját, és nekiláttunk. A hozzáértést pótolja a lelkes feldobottság. Azt azonban soha nem képzeltem volna, hogy mennyi munka van néhány flegmán kézbevett újságoldal létrehozása mögött. Mi egy olyan újságot akartunk összehozni, amelynek minden cikke, minden mondata érdekes, értékes, újszerű és igaz. Grafika is kellett hozzá, grafikus is. Fényképek a személyekről, szerzőkről, anyagainkról. Ma is elfog az izgalom, amikor ezekre vagy jó húsz év múltán visszagon-dolok.

Ma, amikor mindenki a saját komputerén olyan kiadványt szerkeszt, amelyet csak akar, ez szinte érthetetlen. Ma mindenkinek lehet honlapja, facebookos oldala, blogja. Talán nem is értik, hogy mi lehetett ebben a szerkesztési feladatban számunkra rendkívüli. De hol voltunk még az internetes világ felfutásától, és az elektronikus sajtótól! 1995-öt írtunk.

Hályogkovácsként tettük a dolgunkat. Nagy úr a kötött sajtófelület és a nyomdai leadási határidő. Korrektúrákkal, azok átvezetésével minden elkészült. Az anyagot leadtuk levilágításra, nyomásra. Másnap az utcán volt. „A Villám Fényében”

⁴⁴ Sokan úgy tartják: a cipész maradjon a kaptafánál. Máig sem értem, hogy honnan vettem a bátorságot, bár joggal kérdezhetnék, hogy miért éppen ezzel kapcsolatban merül csak fel bennem ez a kérdés.

címmel, újságmellékletünk első száma megtévesztésig olyan volt, mint amit a rendszer kiadók csinálnak. Nem írtuk rá, hogy a Magyar Hírlap melléklete lenne, mivel semmi köze nem volt hozzá a lapnak, de az akkori olvasó valószínűleg még a lap részének tekintette. Patinás név, nagy olvasótábor, és végre, végre, végre – meglett a hatás!

Már nem a relaxációs maszk és a misztikum hozta a vevőket, hanem a tananyag jó működésének a híre, hatása. És jöttek a vevők. Győztük gyártással, és a mintaboltunkban a felvilágosítással, a kiszolgálással. A bevált újságmellékletet a többi lap méretére is áttördeltem, és két-három hetenként hol az egyik, hol a másik újság mellékleteként jelentettem meg. Tanulságos volt. Végül a legnagyobb példányszámú napilap árai sem rettentettek vissza. Biztos üzletet hoz, megéri – gondoltam –, akármennyibe kerül is.

Az egyik nyári héten – nagy ravaszul – a szombati számot választva jelent meg a mellékletünk. Szokás szerint a Balatonra mentünk a családdal, és csendben vártam a klubban, hogy szóba hozzák az ismerősök. Csakhogy a megjelenés napján remek strandidő volt. Senki nem szólt egy szót sem, és a megjelenés után a bolti forgalmunk meg sem rebbent. Hatása számomra érzékelhetetlen maradt. Jó lecke volt. Még a kipróbált és bevált marketing megismétlése is a változó körülmények miatt valójában csak ugrás a sötétbe.

Telt-múlt az idő, és mérséklődött a kereslet. Összejött egy újabb újságmellékletre való tapasztalat, gondolat. Megjelentettük a Villám Fényében második, majd egy idő után a harmadik számát. Az ötödik szám megírása és megjelentetése után a belőlük válogatott cikkeket könyv formájában a „Villám Fényében, Antológia 95-97” címmel is kiadtam.

Sok szerzőtől sok, máig érdekes írás, gondolat jelent meg ezekben a kiadványokban, néhány közülük az Antológiában. Idézek egyből. Csányi Vilmos írásának már a címe is egy gyönyörű metafora: *Guríts el egy hógolyót..., és figyeld a lavinát!* Pár lényegi gondolatát idézem is írásából:

„... amikor a nyelv keletkezésével és evolúciójával kezdtem foglalkozni humánetológiai tanulmányaimhoz, és lassan megértettem sok-sok nyelvi kudarcom okát. Tanáraim egy képtelen elmélet alapján tanítottak. Ez valahogyan úgy szólt, hogy adva van a szabályok rendszere, a nyelvtan meg pár ezer szó. Ezeket gyorsan meg

kell tanulni, és már ömlik is majd belőlem a sok helyesen elgondolt mondat jelen, múlt és jövő időben, nem számítva a feltételes múltat és a befejezett jövőt. ...

Istenem, a nyelvet a gyerekek nem így tanulják, és mégis megtanulják alig egy év alatt. A gyerekek hólabda– módszerrel tanulnak...” „...Ez az a kicsi hólabda, amelyet elkezdene gurítani.” „... A hólabda fokozatosan hízik, mindig azok a szavak ragadnak rá, amelyekre éppen szükség van, amelyeknek ezért értelmük, jelentésük van.”... „A szavakból, akciókból, a tárgyak és helyzetek emlékképeiből kialakul egy kapcsolathálózat, és a nyelvtudás tulajdonképpen ennek a hálózatnak a használata. Nincsenek itt elkülönült szabályok, csupán sokszor ismételt gyakorlat és az agynak az a képessége, hogy a hálózat egyes elemeit felhasználva a kívánságtól eljusson a kielégülést nyújtó akcióig. (Amit a nyelvészek nyelvtanként ismernek, az a nyelvészek által konstruált modell erről az agyi működésről, nem maga a valóság. Az emberiség sok tízezer évig beszélgetett nyelvtani ismeretek nélkül).”

Valóban.

És hozzáteszem: a szavak sivatagjának homokszemcséiből nem lesz homokgolyó, még kevésbé homoklavina. Folytatom a nyelvtanulás hógolyó metaforáját. Azt is hozzáteszem: ha a nyelvtanítás szintjére szeretnénk leképezni a hógolyót, akkor a nyelvtanuló számára meg kell teremtenünk a havat, amiből hógolyót gyúrhat, és havat is köré, hogy ha elgurítja, legyen minek hozzátapadnia. Különben nem lesz, amiből hóember, görgeteg, hólavina lehetne. Amikor nincs körülöttünk hó, csak egy hógolyó a kezünkben, hiába gurítjuk. A szükséges hó a megértett nyelvi környezetből terülhet szét körülöttünk.

Úgy látom, a módszerünkkel a célnyelvi környezet havát teremtjük meg a kezdők és a sokszoros újrakezdők számára először. Arra készítjük, hogy markoljon belőle, és maga formálja, alakítsa gombócokká: beszédkvantumokká, amikor képes már rá.

A TÖBBLÉPCSŐS TANULÁSI MODELL,

avagy: A SOKSZOROS TUDÁSMEGSZILÁRDULÁS ALKALMAZÁSA

— AZAZ A 4. HEURÉKA

Az oktatási szakembereknek érdemes lenne átgondolni, hogy hol, miben, miként lehetne a tudásmegszilárdulás felfedezett metodikáját rendszerelvűen alkalmazni. Akár az oktatás teljes keresztmetszetében is. Emberibb és emberségesebb

lenne a ma divatos „bemeneti és kimeneti követelményeknél”, a napról napra követelés és a ritka ismétlések rendszerénél. A magam feladatát a nyelvoktatásra szűkítettem.

Egy új lecke szövegét mindenekelőtt jól kell érteni. Aztán tudni kell fennhangon kiejteni is. Ezt – a jó kiejtési minta alapján – be kell gyakorolni. Jó, ha megismeri, hogyan lehet a közlést egyszerűsíteni, részeire bontani, és ezzel maga is megpróbálkozik. Kiemelésekkel, bővítgetésekkel, elhagyásokkal módosítani is könnyen lehet egy már megismert mondatot. Jó, ha egybetartozó kifejezéseire – beszéd-kvantumjaira – tudja bontani, fel tudja boncolni a mondatot. Elolvasni, felolvasni és leírni is tudnia kell. És rekonstruálni is. Jó, ha ezt a forró emlékyomot kihasználva teheti a tanuló a nyelvlecke minden mondatával. Később, friss emlékek nélkül is célszerű rekonstruálni – azaz magyarról fordítani – a leckék mondatait fennhangon vagy írásban. Jó, ha nyelvtanulónk a „saját szavaival” is meg tudja fogalmazni – cselekvő és szenvedő szerkezetekben is – a mondatok tartalmát. Mindehhez jó, ha a biztos kontroll, ill. az önkontroll lehetőségét is adjuk.

A nyelvhasználat megkívánja, hogy bármelyik mondat tartalmát – mondanivalóját – a saját nézőpontunkból vagy máséból, más-más hallgatóságnak szánva közvetíteni tudjuk. Ilyenkor más hely és más időpont feltételezésével is meg tudjuk fogalmazni – el tudjuk mondani, le tudjuk írni –, amit megismertünk. Világos volt, hogy ezeket a dolgokat nem lehet, és nem is kell egy új nyelvlecke kapcsán rögtön vagy másnapra tudni, amint egy leckével megismerkedünk. Az első tudásmegszilárdulást követően ezekre – akár egyenként – szép egymásutánban sort keríthetünk. Ha így teszünk, akkor minden egyes visszatéréssel alkalmat adunk egy újabb tudásmegszilárdulásra. Legyen ez a recept! Tanuljuk és gyakoroljuk a nyelvleckéket így, időben széthúzva, lépcsőzetesen, megtervezett rendszerben!

Kezdjük az *idegennyelvi fürdővel*, mint tette azt Dorka lányom, majd Emese a 4 órás, és Zsuzsa a 8 órás napi tréningek során. De tőlük eltérően ne vágassunk végig a tananyag minden kötetén! Térjünk vissza a korábban megismertekre rendszeresen! Viszont úgy, hogy mindig egy magasabb szintű tevékenységet végezzünk vele!

Az utolsó tanulási lépcsőben fordítsuk le a feldolgozott leckék szövegét magyarról a célnyelvre. A könyvben takarjuk le a célnyelvi szöveghasábot! Mondjuk ki a célnyelvi fordítást, esetleg írjuk is le, és ellenőrizzük a könyvből, hogy jól mond-

tuk-e, jól írtuk-e! Szokatlan, mégis szinte magától értetődő gondolat volt ez. Csak rá kellett jönni, ki kellett próbálni.

Örvendezhettünk az újszülöttnek. Kigondolva, kipróbálva, működött a többlépcsős nyelvtanulási modell, a tapasztalati élménytanulás rendszere.

Utólag minden oly magától értetődő. Miért is kellene napról napra megtanulni és másnapra tudni mindent az új leckékből? Mire valaki mondjuk, a 38. leckével ismerkedik, mindent fog tudni már a 8.-ból, sok mindent a 18.-ból, és még gyakorlatozik, mondjuk, épp a 28.-kal.

Nincsenek, ne is legyenek a nyelvtanulásban napról napra teljesítendő követelmények! Egyáltalán, ne legyenek követelmények! Ne legyen iskolás kikérdezés, feleltetés, dolgozatíratás! Ne tartson a tanár feleltetés címén nyilvános házkutatást a tanulói fejekben! Ne szégyenüljön meg az egyik, ne brillírozzon a másik, ne érezze ezektől kényelmetlenül magát a harmadik! Tanítson a tanár, ne feleltessen! Ne legyen többé feleltetési frász!

A tanuló a felfedezései közepette érezhesse és érezze is jól magát! Ne szorongjon, ne stresszeljen! Haladjon mindenki a saját tempójában, és jusson a számára elérhető szintre!

Ezt javasoltuk másoknak, és mi meg is valósítottuk az 1999-ben beindított VilámNyelviskolánkban. A rendszer és elemei jól működtek, és működnek azóta is.

Hogy ezzel fenekestől felfordul a tanuláselmélet, vele az oktatási-tanulási, pedagógiai gyakorlat? Jó lenne.

Feledhetővé teszi a pavlovi inger-válasz alapokon álló, ismétléses tanuláselméletet, és leginkább a gyakorlati alkalmazást: a step by step – lépcsőről lépésre – haladó és követelő tanítási gyakorlatot. Hagyni lehetne és kellene minden megismerési egységre egy érési, majd begyakorlási folyamatot, és a beérlelt, többszörsön megszilárdult ismeretekenél lenne létjogosultsága a megbeszélésnek, vagy mondjuk: beszámoltatásnak. Ennek sem a minősítgetést kellene szolgálnia. Inkább a hiányok pótlását, a félreértések korrigálását.

Irreális vízió lenne ez?

A „BESZÉLTETŐ-ÜGYESÍTŐ” FELDOLGOZÁS SZÜLETÉSE, PLUSZ EGY KÉTHETES NYELVTANULÁS EGY FÖLDKÖZI-TENGERI HAJÓÚTON (1998)

A Villám tananyagunk tanító hangfeldolgozása tökéletesen megfelelt arra, hogy a nyelvtanuló megismerkedjen egy-egy új leckével, és elegendő élményt nyújtson a szöveg megértéséhez. Ez szolgálja az első meghallgatást. Újbóli meghallgatásra – ismétlésre – készültek a csak idegen nyelvi szöveget tartalmazó, ismétlő feldolgozások. A hiányérzetem nem hagyott nyugodni. Bőséges alkalom kellene arra is, hogy az anyanyelvi kiejtési mintát követve a tanuló minden egyes mondatot újból és újból kiejtsen, de ne kelljen kapcsolgatnia a magnetofont, vagy később a CD-lejátszót.

Mi sem egyszerűbb: hangvágó programunkkal kijátszottuk a leckeszövegeket – a mondat magyarul, majd a mondat idegen nyelven következik, és azután csend! Elegendő idő arra, hogy a tanuló fennhangon elismételje a mondatot. Aztán a következő mondat jön – ugyanígy. Ahogy kigondoltam, azonnal el is kellett készítenem, és ki kellett próbálnom az ötletecskét. Kapóra jött, hogy a Földközi-tengeren, egy luxushajó fedélzetén éppen egy emlékeztető, 14 napos nyelvtanulás folyt. Az első sokszorosított hangkassettákat utánunk hozták a hajóút második hetére. Kiosztottuk a résztvevők között, akik közmegeledéssel használták. Indulhatott a szériagyártás.

A „Beszéltető-ügyesítő kazetta” nevet nyomtattuk e kazetta címkéjére. Tananyagaink hangkassettáinak száma így 8-ra emelkedett. A tananyagok egységes műanyag tokjának csak a szerszámbetétét kellett módosítani. Hamar elkészült. Jó, hogy egy kézben volt a fejlesztés, a kipróbálás, a gyártás, a beszerzés, a marketing és az értékesítés.

Nem emeltünk az árakon: egyszerűen többet adtunk ugyanannyiért.

Megjelentek persze a sakálok és a keselyűk is a préda körül. Lopták és másolták termékünket. Potom árakon kínálták. Nem lehetett számítani jogvédelemre. Magunkban dohogtunk, de hagytuk, túrtuk, és tettük a dolgunkat. Máig⁴⁵ nem ért el hazánkba, hogy a jogellenes internet-letöltéseket automatikusan hatósági eljárás kövesse.

⁴⁵ (2016-ot írunk. Vajon akkorra, amikor Önök olvassák, már elért hozzánk?)

A beszéltető-ügyesítő feldolgozást nagy értéknek tekintem ma is.

Később a nyelviskolai digitális tananyagunkban ezt a fajta tevékenységet a „Rutin” névre kereszteltük át. Ezen a néven szerepel napjainkban is az egyéni nyelvtanulást szolgáló digitális tananyagunkban, a Tangó programban is. Itt már csak beállítási kérdés, hogy egyszer vagy kétszer halljuk az idegen nyelven a mondatokat, hogy hagyjon-e a program időt az utánamondásra, és hogy szerepeljen-e előtte a mondat magyar megfelelője, vagy ne.

A HAJÓÚT ÖTLETE

Kiállítottunk és értékesítettünk az 1998. kora tavaszi *Utazás* kiállításon. Egyik délután, amikor éppen alig voltak látogatók, körülnézni indultam a kiállítók között. Az járt a fejemben, hogy Hitetlen Tamások – és reális szkeptikusok – mindig is voltak, mindig megjelennek, és újból és újból újabb bizonyítékokat igényelnek.

Számukra talán nyilvánosan meg kellene ismételni a 14 napos nyelvtanulási bravúrt, de nem általam kiválasztott nyelvtanulókkal. Valami csoportos nyelvtanulási lehetőséget kellene meghirdetni a sajtóban teljesen kezdők számára. Aztán jöjjön a kéthetes, öntevékeny nyelvtanulás, mondjuk egy hajón. A végén pedig nyelvvizsga. Eh! Annyi mindenbe belevágtam már, de erre a szervezésre egy porcikám se vágyott. Elhessegettem a gondolatot.

Egyszer csak egy tengeri utakat szervező kiállító standja mellett mentem el.

Visszafordultam, benéztem. Az ügyvezetőre találtam. Frissiben rákérdeztem a témámra. Talán egy negyedórás beszélgetés után megállapodtunk az együttműködésben. Remek reklám lehet mindkettőnknek. Ő biztosítja a csoport hajóútaját, én hozom a nyelvoktatást, és kész. Mindkettőnknek vannak ismerősei a sajtóban. Mozdításuk közös feladat. Már nem is lehetett visszatáncolni.

Néhány telefon, egyeztetés újságíró barátaimmal, az utazási időpont kitűzése, jelentkezési feltételek és határidők, majd a sajtótájékoztató következett. A kocka el volt vetve. Szervezés, úti előkészületek, a nyelvtanuló csapat arculatának kialakítása.

Fekete egyensapkák és pólók céglogóval. A pólókon szitanyomással a fehér felirat: Offen für Deutsch, Open for English. Az indulási sajtótájékoztatón közjegyző előtt nyilatkoztak a résztvevők arról, hogy nem tudnak, és 5 éven belül nem is tanulták az általuk választott angol, illetve a német nyelvet. Kiosztottuk a tananyagot.

Becuccolás, és indult a busz Velencébe. Jött velünk két tévétársaság egy-egy riportere, egy operatőr és egy sajtófotós.

Az ügy előkészítésének legkényesebb része a nyelvvizsgáztatással volt kapcsolatos. Gyanakvó természetemmel nem bíztam a bennünk konkurenciát látó hazai nyelviskolákban. Külföldi lehetőségeken törtem a fejem. Főmunkatársam azonban kezekedett egy barátjáért. Nyelviskolája épp egy új nyelvvizsgarendszert vezetett be Magyarországon. Kellett nekik is a reklám. „*Vakon megbízhatsz a barátomban*” – ajánlotta őket munkatársam, és én megbíztam⁴⁶.

Érdekes, izgalmas volt két héten át együtt élni a csoporttal. Az egyenpóló, a közös tevékenység és élmény közösséget teremtett a velünk utazó újságírókkal, és a második hétre csatlakozott nyelvvizsgáztatókkal is. Sok élménnyel és tanulsággal járt az út.

Csak egy apróság: az egyik televízió operatőre és kedvese is kihasználta a lehetőséget, és velünk tanultak angolul. A második héten a vacsoránál egy amerikai

⁴⁶ Nem kellett volna.

családdal kerültek egy asztaltársaságba. Az út végén boldogan újságolták, hogy nagyokat beszélgettek az amerikaiakkal – néha kézzel-lábbal is –, és az út végére kölcsönösen „mindent tudtak” egymás családjáról. Versenyen kívül ők is vizsgát tettek angolból, és nekik sikerült is.

Mások is hasonlóan jól, néhányan pedig lenyűgözően haladtak. Jól jött a tanulóhoz a frissen elkészült beszéltető-ügyesítő hangkazetta-sorozat is. A többségnek már egyszeri, kétszeri meghallgatás után sikerült szinte minden mondatot kimondani, és voltak, talán ketten is, akiknek 6-8-szori meghallgatásra volt szükségük. Velük külön is foglalkoztunk. Nem úgy forgott a nyelvük, mint a többieknek.

Az utolsó estén sor került a nyelvvizsgákra is. Az eredménye meglepetés és keserves csalódás volt szinte mindenkinek. Hiába: pontozásos sportág a szóbeli nyelvvizsgáztatás. Két németesünk ugyan alulpontozhatatlanul jobb volt az A2 szintnél, és ők mindketten sikeresen vizsgáztak, de angolból valahogy a legjobbak pontszámából is épp egy pontocska hiányzott a vizsgabizonyítványhoz. Az operatőr és kedvese nagy szerencsénkre szintén teljesen kezdő volt.

Minden jó, ha a vége jó?

Itthon sajtótájékoztató, televíziós, rádiós szereplések, riportok következtek. A kesernyés szájízem ellenére mégiscsak szenzációs volt ez a nyilvános bizonyítás is. Pedig a legtöbb résztvevő inkább csak napi 4-5 órát töltött a tananyagunkkal, semmint a vállalt 8-at. Gyönyörű időnk volt, csábító kikötők, látványosságok, strandok.

Hamar eltelt azonban ennek a csodának a három napja is. Már nem is lepődtem meg rajta. Színes fényképekkel következtek a fizetett hirdetések. Sokan vették a tananyagot egyéni tanulásra. Mások azt hitték, hogy a sikerhez pont ilyen intenzíven kell a nyelvet tanulni. Érdeklődtek, hogy a következő hajóút mikor indul. Egyszer volt Budán kutyavásár. Illetve csak majdnem.

A VILLÁMNYELVISKOLA SZÜLETÉSE (1998)

Az egykori relaxációs nyelviskolák üzemeltetőinek emléke kiűzte gondolataimból mindenfajta nyelviskola lehetőségét. A következő hajóút iránt érdeklődők sokasága és az egyik televízió egy szerkesztő-riportere megingatott ebben.

Tanfolyamra szívesen jönnének – mondták sokan –, de az egyéni tanulás nem nekik való. Az említett televíziós szerkesztő-riporter – végzettségét tekintve – angoltanárnő⁴⁷ volt. Családi indíttatásból vagy másért, szíve vágya volt, hogy legyen egy nyelviskolája. Nekem meg az egy iskolával járó temérdek gondtól borsódzott a hátam. Könnyen egyetértésre jutottunk: övé a szervezés, az iskola irányítása, enyém meg a feltételek és a módszer biztosítása. Megállapodtunk, belevágtunk.

Budapesten, a Duna partján lévő irodáink két helyiségéből tantermet alakítottunk ki. Úgy tartottam, hogy napi négy-nyolc órán át kemény székeken, asztaloknál ülni kényelmetlen és egészségtelen. Ezért divattervezővarrónő ismerősömmel egy hát- és fejtámlás babzsák fotelt fejlesztettünk ki, lábtartója is lett. Kipróbáltuk, alakígtattunk rajta kicsit, és indulhattott a szériagyártása.

A VILLÁMNYELVTANÁR TÍZPARANC SOLATA

1. A VillámNyelvtanítás misszió.
2. Tanulmányozom, megismerem és magamévá teszem a VillámMódszer filozófiáját, technikáját, gyakorlatát.
3. A nyelvtanuló nem gyerek, nem nebuló, nem diák, hanem tudásra vágyó, értelmes, intelligens ember, akinek a méltósága szent.
4. Ebben a módszerben mindenki nyelvi élményeiből, tapasztalataiból tanulja a nyelvet.
5. Nem én tanítom a Tanulót, hanem ő tanul a tapasztalataiból. Én csak figyelem, irányítom és segítem Őt a tanulásában!
6. Az iskolás kikérdezés, feleltetés – engedély nélküli házkutatás a nyelvtanuló agyában – szigorúan tilos!
7. Hiszek abban, hogy a VillámMódszerrel nincs reménytelen eset, és mindent megteszek, hogy valóban ne is legyen.
8. A VillámNyelvtanításban legfőbb érték: a tanuló ideje!
9. A jó tanulási és csoportlétkör megteremtése, megóvása az Én felelősségem.
10. Iskolánk kísérleti Mintaiskola. Házi rendjét betartom, jó hírét megóvom.

⁴⁷ Pataki Katalin

Már csak tanulók és tanárok kellettek, és egy kidolgozott tanítási koncepció. Partnerem boszorkányos ügyességgel megszervezett mindent. Hamarosan elindult az első, kéthetes angolnyelv-tanfolyamunk – remek végeredménnyel. Máig népszerűek a napi 8 órás, kéthetes, szuperintenzív nyelvtanfolyamaink. Az angolt követték a német-, és pár év múlva a franciatanfolyamok.

Izgalmas fejlesztő periódus kezdődött. Hőskor. Tanári és tanulói visszacsatolásokat kaptunk nap mint nap. Láthattam a tanítási technológiák fogadtatását, eredményeit. Azonnal korrigálhattunk, kipróbálhattunk mindent. Vidám, fiatalos légkör költözött az irodáimba. Sejtelmem sem volt előtte, hogy ennyire élvezni fogjuk ezt a pezsgést valamennyien. Mert minden idegen nyelv érdekes, izgalmas felfedezés. Szép tanári feladat, hogy ezt az élményt a nyelvtanulók megérezzék.

Akadtak problematikus nyelvtanulóink is. Tőlük kaptam a legfontosabb tapasztalatokat, tanulságokat. A megerősítések és a megoldandó feladatok aránya – talán így nem veszik hencegésnek – kedvező volt.

Az induláshoz megfogalmaztam a VillámNyelvtanárok tízparancsolatát. Megvitattuk a tanárokkal, véglegesítettük. Máig olvasható a nyelviskola honlapján.

Mi időzzünk tovább itt a módszernél! A hangkazettás korszakunk volt ekkor. A közös tevékenységekhez, a leckék tanító feldolgozásának meghallgatásához, a beszéltető, ügyesítő kazettákhoz hangosítót, hangszórókat használtunk. És az akkor természetes vetítővászon és írásvetítő tartozott a felszereléshez. A tanár ott indította, állította meg a kazetták lejátszását, ahol szükségesnek tartotta. Azután 2-3 fős minicsoportokkal öntevékeny munkákat – a tankönyvekből olvasást, írást, fordítgatást – végeztettünk, és mint egy szimultán sakkpartin a mester, a tanár a minicsoportok között körbejárt.

Fontos, érdekes ügy volt, de ekkor még az egyéni nyelvtanulók jelentették számunkra a legfőbb bevételt. Az ő igényeikre folytatott fejlesztés volt számomra a legfontosabb.

PÁR SZÓ A KÜLFÖLDI PIACOKRÓL ÉS NÉMET ÜZLETI PARTNEREMRŐL

Német partneremmel megállapodtunk, hogy a kelet-európai piacot Magyarországról szervezzük meg és látjuk el. A lengyel kapcsolatot ő teremtette meg. A romániai – nagyváradi – indulást magam hoztam, és egy várnai kapcsolatból együtt hoztuk létre az indulás feltételeit. A török piaci fiaskónkon együtt dolgoztunk – nem is keveset. Romániában és Bulgáriában a VillámTananyagaink fordításaival indult az értékesítés. Lengyelország maradt a biztonságos bevételt hozó relaxációs készüléknél. Relaxációs készülékként az általunk kifejlesztett, Magyarországon gyártott és általunk exportált RelaxMastert használták, ami a német megoldásnál lényegesen olcsóbb volt, és eredményességében vele egyenértékű. Sok vasat tartottunk tehát a tűzben.

Még egy nagy álom jelent meg a szemem előtt: Vietnam.

Hatalmas ország. Korábban kisvállalkozóként talán ötször jártam ott üzleti ügyben. Egyszer egy vietnami férfi toppant be az irodámba, mondván, hogy csinálunk Vietnamban is ilyen nyelvoktatást. Készen állt rá a séma. Részleteztük, kijogászkodtuk, szerződünk. Az aláírás után kezébe adtam a mi alaptőkerészünket. (Nem kellett volna. Nem csak azt, de a per megnyerése után a végrehajtási költségeket is elveszítettem.)

A romániai vegyesvállalatunk ennél tovább élt, de ott is a mi befektetési részünk feléléséig tartott csak a lelkesedés. Fátylat rá! Várna bevált.

A hazai piacon már 2-3 éve leálltunk a relaxációs nyelvtanulással. Kizárólagossá vált az új módszer. Jól működött a VillámNyelviskola. Úgy gondoltam, hogy a megváltozott körülményekre tekintettel, német partneremmel tárgyaljuk újra megállapodásainkat. Azt ajánlottam, hogy a külföldi leányvállalatainknál is, és az ő német piacain is váltsunk. Ott is hagyjuk el a relaxációs technikát, és menjük előre együtt a VillámMódszerrel. Partnerem bölcsebb volt nálam. Nem akarta saját fejlesztését – az aranytojást tojó tyúkot – kidobni azért, hogy az ígéretes csirkémnek adja át a helyét.

– Maradok a német és a lengyel piacon a relaxálásnál – mondta. Te csináld tovább a magyar piacon, és a román és bolgár leányvállalatoknál a Villám módszert. Kiderül, hogy melyikkel mire jutunk. Ha akarod, váljunk külön!

Csak a technikai lebonyolítás maradt még hátra. Tíz sikeres üzleti év és jó együttműködés után üzletrészét családilag kivásároltuk, és barátságban elváltak útjaink.

INTERMEZZO 2

A MÁSODIK „TALÁLÓS KÉRDÉS PARAFRÁZIS”

UGYAN KI LEHETEK ÉN?

Veled alszom, veled kelek.
Lépéseidet, ballépéseidet,
minden pillanatodat én irányítom.
Életed ura és irányítója nagyrészt én vagyok.
Sorsod -, másoké is -, a kezemben van.
Tetteid engem igényelnek.

Bűvész, bűnöző, politikus engem használ,
és túljár az eszeden, ha hagyod.
Hogy mi a fontos, én döntöm el.
Próbálhatsz uralni. Nem sikerül.
A központok központja,
láthatatlan karmestered vagyok.

Ha megfeszítsz, kifáradok,
és megtagadom tőled magam.

A kutyád, a gyereked, a párod értem verseng.
A társaságban nem téged, de engem keresnek,
s örülnek, amikor megkaparintanak.
Csapodár vagyok.
Engedj kószálni, hagyj pihenni,
Gazdálkodj okosan velem.
Szusszanásnyi szünet elég,
és megújhodom.
Annyit sem engedsz?
Rajtavesztesz.

Legjobb, ha nem törődsz velem.
A kellő pillanatban úgy is
ott vagyok, ahol kell,
és azt teszem, amit kell.

Ha jármot adsz rám,
Abba magadat fogod be.
Kimerülten kárt okozok.

Becsülj meg, és ne gondolj velem.
Engem mindenki ismer,
Mégsem tudja senki, mi vagyok.

Eláruljam hát,
hogyan ugyan, ki vagyok?

Én *a figyelem* vagyok.

CZIGLER ISTVÁN: A FIGYELEM PSZICHOLÓGIÁJA (2005) KÖNYVÉBŐL

a következő idézeteket ragadtam ki:

- „a figyelmi jelenségek átfogó magyarázata nem született meg”.
- „a modellek nem állnak össze valamiféle egységes elméletté”.
- „A figyelmi folyamatok lényege, hogy több rendszer (...) működik együtt”.

Mivel a figyelem egyik fontos szereplője ennek a könyvnek, Czigler István professzor engedélyével a vele folytatott személyes levelezéséből a további részletek is idekíván-koznak:

- A „figyelem” mint terminus egyszerűen nem definiálható (mint ahogy egyetlen olyan kategória sem, amelyet a pszichológusok használnak).
- ... Amikor figyelmi jelenségekről, területekről beszélünk, az észlelés, memória, nem ritkán az érzelem, motiváció, akarat témakörben tárgyalt jelenségekre (is) utalunk.
- ... A figyelem időbeliség, ingadozó, tranziens, belső jelenség. Időben változik a teljesítmény, mely legalább két rendszer működésének következménye, az éberségi rendszeré és egy olyan, valószínűleg biológiai alapú rendszeré, arra kényszerít, hogy a környezetet monitorozzuk és a rendelkezésre álló információfelvételi kapacitást ne kössük le egyetlen viselkedés szabályozására.”

HARMADIK TÉTEL

AZ ÜZLET LIBIKÓKÁIRÓL

Hozzáértők bizonyára mosolyognak rajtam, a botcsinálta vállalkozón. Újra és újra elcsodálkoztam, amikor egy reklám hatása kifutóban volt. Csökkent és csak csökkent a forgalom. Újabb ötlet kell, vagy a bevált gyakorlaton kell egyet csavarintani? Az óriásplakátok mozgósító hatása is csökkent, a 14 napos rekordokról már senki nem beszélt. Hirdetéseinkben ezekről beszélni – lerágott csont.

– *Szakember kell hozzá! Profi marketingszakember!* – gondoltam és próbálkoztam vele nemegyszer. Ám valahogy rendre melléfogtam a kiválasztásuknál vagy az irányításuknál. *Telemarketing!* – mondta frissen felvett marketingesem. – *Telemarketing!* – az itt az igazi megoldás! *Özönleni fognak a vevők, csak győzd a gyártással.*

Viszolyogtam ugyan a kérértelen telefonzaklatásoktól, de hagytam. Belevágtunk. Négy telefonhelyes telemarketinges csoport számára alakítottunk ki munkahelyet, komputeres adatkezelést. Csoportvezető hozzá, háromfős csoporttal. Ripsz-ropsz, meglett minden. Indulhatott a munka.

Türelem! Idő kell ahhoz, hogy rendesen beinduljon!

Türelmem volt. Beindulás nem jött. Sokáig kivártam, aztán leálltunk. Sebaj! „*A marketingre költött pénz fele kidobott pénz, csak nem lehet tudni előre, hogy melyik fele*” – idézte szakemberem ezt a végtelenségig elcsépett szöveget. De újabb ötletért nem megyünk a szomszédba! Új arculat, új szlogen, új, egyszerű, egy-mondatos, közérthető reklámüzenet kell.

Egyetértettünk, csak abban nem, hogy mi legyen. Próbáltuk ezt, meg azt, de a kereslet nem moccant. Vissza kellett térnünk a 14 napos rekordhoz. Új óriásplakát. Belém bújt a kisördög! Mondjuk azt, hogy „Használható nyelvtudás – ha sürgős, akár 14 nap alatt!” Épp annyi ez, amennyi jó tördeléssel megtölt egy óriásplakátot.

Hogy hol van ebben a kisördög? – A *használható* szóban. Ezt előttünk tudtommal senki nem használta. Félttem attól, hogy a versenytörvény, a reklámtörvény alapján megtámadnak. Beleértelmezhető ugyanis a sugallata, hogy a konkurenciáé

használhatatlan, de ilyesmit állítani vagy sugallani tilos. És persze, le kellett írni, meg kellett határozni, hogy mit tekintünk használhatónak.

Félve, de belevágtam. Félelmem alaptalannak bizonyult. Manapság, egy-másfél évtized múltán közhasználatú kifejezéssé lett bátoritanul indított próbálkozásomból. Még az oktatásügy is használható nyelvtudást vár el az iskoláktól.

Hatásos volt az új kampány. A megszokott, fekete háttérű óriásplakátunkkal indítottuk. Rajta piros félkör emblémánkkal, fehér felirattal. Meglódult az üzlet. Emellett sokan támadtak, mondván, hogy egy idegen nyelvet nem lehet *megtanulni* két hét alatt, de hát ki beszélt itt megtanulásról? Az angolok szerint például a német nyelv megtanulásához az élet túl rövid.

TÉVÉREKLÁMFILM IS KÉSZÜLT

Egy 10 és egy 15 másodperces reklámfilm is csináltunk. Rutinos, magabiztos tévé- és rádiószerepelő voltam már. Nyolc éven át tanítottam a Műszaki Egyetemen. Talán ezért, netán másért, de fesztelenül improvizáltam a mikrofonok és kamerák előtt. Kötött szöveggel viszont sohasem próbálkoztam. Legyintettem a tanácsra, hogy meg kellene tanulnom a kétmondatos szövegemet. – *Minek?*

Smink, bevilágítás. Háttéremben felnagyítva a plakátunk szövegrészelete: *14 nap alatt*. Tekintet a kamerába. Kevés gesztikuláció! Személyesen mondtam – egy déli előttön át – plakátunk szlogenmondatát, és utána azt, hogy *A titok annyi, hogy megváltoztattuk a nyelvtanítási szokásokat – teljesen*.

Valami mindig hibádzott. Vagy a tekintet, vagy a mondathangsúly, de leginkább hol itt, hol ott elakadtam egy pillanatra a szövegben⁴⁸. Néha túlzott volt a gesztikuláció. Újra, és megint csak újra: felvétel. Csodáltam a rendező-operatőr türelmét⁴⁹. Kimerültem, és még egyetlen felvétel sem volt jó. Elküldött, hogy mossam meg az arcom, járjam körbe az épületet. Aztán újra smink, sebj. Frissüljek fel, aztán folytassuk!

⁴⁸ Ma már tudom az okát. Az elmondandó két mondat 7 beszédkvantumból állt: használható nyelvtudás, / ha sürgős, / akár 14 nap alatt! / A titok annyi, / hogy megváltoztattuk / a nyelvtanítási szokásokat / teljesen. Közöttük 6 kvantumhatáron kell gondolkozás nélkül átjutni. Sógógép nem volt. A szabad beszédben valamelyik kvantumhatáron egy lélegzetnyivel elakadtam. Amikor egyiken sem, akkor másban hibáztam.

⁴⁹ Komlós András

– Legalább egy elfogadható felvétel legyen meg! – mondta. Amikor meglett: Ennyi! Megnézed? – kérdezte. – Nem! – és hazamenekültem. Azóta másként látom a színészi, bemondói munkát.

A provokatív reklám mindenhova eljutott. Fogadtatása vegyes volt. A bolti és a nyelviskolai forgalom fellendült. A nyelvoktató szakma tagjai közül lehettek, akik dűnnyögtek magukban. Hírét vettem, hogy egy nyelvoktatási kongresszuson egy professzor jó barátom a hallgatósággal összekacsintott: *És becsapott a Villám!*⁵⁰ – mondta.

Voltak, akik nagyotmondónak, ámítóknak gondoltak bennünket. Marketingül szólna „Ez nem számít. Nem ők a célközönség”. – és a reklám működött. Csak engem bántott a hitetlenkedés és a szakmai érdektelenség.

ÚJRA A TELEVÍZIÓBAN BIZONYÍTOK

Valami olyannal, amit eddig nem csináltak. Hatvan éven felülieknek hirdettünk meg egy ingyenes, *kéthetes, napi 8 órás*, kezdő angol tanfolyamot. Kisorsolták a 14 résztvevőt a 198 jelentkező közül. – *Nesze neked, nyelvtanulással kapcsolatos „kritikus életkor”-hiedelem*⁵¹! – gondoltam. Bizonyítsuk, hogy az anyanyelv-elsajá-

⁵⁰ Talán tíz évre rá a Magyar Tudományos Akadémia Nagytermében folyt professzor barátom nagydoktori értekezésének nyilvános vitája. Ugye, ez az a hely, ahol a tudományos nézeteltéréseket tisztázni kell? Írásos hozzászólásomban kesztyűt dobtam az értekezés valamennyi tézisének. Meglepetésemre vitában hiába vártam a felvetéseimre a Jelölt válaszát. Hosszan, hosszan foglalkozott más témákkal, majd egyetlen leleményes mondattal megemlítette ugyan a felvetéseimet, és elsiklott a válaszadási kötelezettsége elől. Aki profi, az profi! – és ha ezt hagyják, hát hagyják neki. Nem az én dolgom. Elhangzottak az érveim, és nem maradtam adósa.

⁵¹ Esett már róla szó: az embriológia és az etológia szakterületéről Lenneberg (1967) vette át a kritikus periódus kifejezést, és alkalmazta a nyelvelsajátítás folyamatára. E feltevés szerint a nyelv elsajátítása könnyen megy végbe 4 éves kor előtt, és a pubertáskora előtt könnyű egy új (második) nyelvet elsajátítani. John L. Locke (1993) szerint erre a szenzitív periódus kifejezés megfelelőbb. Szerintem ez egy valójában tudománytalan nézet, amelyik adott körülmények között tapasztalatot önmagával, és nem az okaival magyaráz (tautológia). A látszat oka szerintem az, hogy az élet kezdetén kialakulnak az alapvető viselkedési szokásaink. Azok módosítására pedig a kialakult eljárásainkat gátlás alá kell helyezni, és újakat kell mellé vagy helyébe felépíteni. Ennek sikere nem az életkortól, hanem az eljárásoktól függ.

títás mechanizmusa *alkalmas módszerrel* időskorban is jól működik. Persze, vakmerő vállalkozás volt. Titkon féltem is tőle. Az extrémén intenzív, napi 8 órás tréning sokak szerint kemény megterhelés. Óvatosságból a szomszéd orvosi rendelővel megállapodtam, hogy ha bármi adódik, azonnal segítenek.

A sorsolás kegyeltjei megjelentek. Kértem, hogy mindenki napról napra vezessen naplót az élményeiről, érzéseiről, egészségi állapota alakulásáról a kiosztott füzetben. Így is lett. Nagy volt az izgalom a tanárainkban is, a résztvevőkben is. Csak az első hét után nyugodott meg mindenki közülünk.

A tanárok véleménye szerint is jó volt az indulás. Néhány nap múlva is, egyetlen nő kivételével, mindenkinek jól ment a munka. Javasolták a tanárok, hogy beszéljék a hölgygel: jobb lenne, ha nem erőltetnék tovább a dolgot.

Még szerencse, hogy ő kezdte a beszélgetést. Lelkendezve mondta: *Makara úr! Ez az egyetlen módszer, amivel én meg tudok tanulni egy nyelvet.* Elmondta, hogy nyugdíjas szövőő. Nyolc elemít végzett. Hogy neki mindig nehezen ment a tanulás, úgy, mint most is. A többiektől elmarad, de ezt most így is nagyon élvezi. Nem volt kimaradás, nem volt lemorzsolódás, sem egészségügyi probléma. Többen

mondták, hogy meglepetésükre az ingadozó vérnyomásuk is rendeződött a két hét alatt. Talán a magányos, ingerszegény otthoni időtöltéshez képest a közösség, az állandó változás, a friss élmények izgalma jó hatással volt.

Egy színes bőrű, angol anyanyelvű férfit bíztam meg, hogy egyenként beszélgesse el angolul a résztvevőkkel az utolsó napon a kuckóban, a hangstúdióinkban. Engedélyükkel az üveglakokon keresztül fényképek készültek. A testbeszéd mutatta, hogy a beszélgetésbe mennyire belemelegedtek a nyelvtanulók. Megünnepeztük a sikert.

Két tanulóink, egy 70 éves férfi és egy 63 éves nő, a Pitman Basic szóbeli nyelvvizsgát is sikeresen letette⁵². A Duna Televízió beszámolt az eredményekről a délutáni adásában. Sikerült a bizonyítás.

Hogy éppen a forgalmon nem érződött meg belőle semmi, az már meg sem lepett. Az eredmény, a megtapasztalt, megélt emberi kapcsolatok megnyugtattak, magabiztossá tettek. Már-már azt hittem, hogy teljesen hatástalan maradt ez az igyekezetünk, amikor betoppant egy vitorlázó jó barátom, mérnök kollégám⁵³. Feleségétől hallott a történetekről, aki biztatta, hogy a németnyelv-tudása mellé tanuljon meg nálunk angolul. Évek múlva a Balatonon egy beszélgetésben visszatért rá, és mosolyogva mondta: *Nemcsak hogy megtanítottatok angolul, de ősz fejjel újraolvashattam gyerekkorom ifjúsági regényeit a könnyített olvasmányokkal – angolul.*

DIGITÁLIS VILLÁM-TANANYAG A NYELVISKOLÁINKNAK (2002)

Megérték a feltételek, hogy az analóg technikáról digitálisra váltsunk. A hangvágást és a hangfeldolgozást már régen számítógéppel végeztük. Kezdetekben megvásárolt, kész szoftverrel, később saját fejlesztésűvel dolgoztunk. A mondat hangfile-jai a további feldolgozáshoz egy adatbázisba kerültek. Ebből a saját programunkkal állítottuk össze a magyar és az idegen nyelvi lejátszáshoz a mondatok és szünetek tetszőleges sorrendjét, blokkjait, lejátszási ciklusait és eljárásait.

⁵² A nyugdíjascsoport számára – saját kíváncsiságból – a második kéthetes tanfolyamot is megtartottuk. Még két Basic nyelvvizsga, és egyik tanulóinknak sikerült egy szinttel feljebb lévő, Elementary nyelvvizsgája.

⁵³ Dr. Lipták András

Egy mesebeli „*terülj-terülj, asztalkám!*”-at hoztunk létre a fejlesztéshez, a kísérletezéshez, a gyártási mesteranyagok előállításához. Laboratórium? Ott volt hozzá a saját nyelviskolánk lelkes tanárokkal, jól reagáló nyelvtanulókkal.

A hangvágó programunktól, a hanglejátszási listák összeállításától egyenes út vezetett az írott szövegek megjelenítéséhez és egy nyelviskolai tanítást szolgáló célprogram kifejlesztéséhez.

Megjelentek a projektorok a piacokon. Áraik az egekben jártak még, fényerejük gyenge volt, mégis muszáj volt használatba vennünk őket. Tantermeinket szünetmentes tápegységgel, számítógéppel, tanári monitorral, vetítővászonnal, projektorral, hifi erősítővel és hangszórókkal láttuk el. A tanulók a háttámlás babzsák foteleken kényelmesen félig ültek, félig feküdtek.

Nyelvtanító programunkban a mondatok lejátszási sorát a tanár bármikor megállíthatta úgy, hogy a mondat végére érve álljon meg a lejátszás. A mondatokat újra és újra meg lehetett hallgatni normál vagy akár felére lassított beszédtempóban. A hanglejátszást mondatonként kivetített szöveg kísérte. A tanár lézerfényvel vagy pálcával követte mutathatta, hogy hol tart a kimondás. Amikor a tanár akarta,

a mondat végén megállt a folyamat, és a kivetített anyanyelvi és célnyelvi mondatot értelmezni lehetett. Megmutatni, hogy mi minek felel meg. Így a tanulók szeme láttára folyhatott a mondatok felboncolása. Módosítani, alakítani is lehetett a mondatot. Nagy lehetőség mind a nyelvtanárnak, mind a tanulónak.

Más célnyelvre és más anyanyelvre is ugyanaz maradhatott a program, csak épp az adatok változtak. Egy univerzális nyelvtanító program keretei bontakoztak ki, melyhez természetesen álló- és mozgóképeket is lehetett az adatbázisban csatolni. Sokszor fantáziálgattam arról, hogy egyedül vagy partnerjelöltekkel, de jusunk el egy világméretű elterjesztésig is: csak a célnyelvek és a közvetítő nyelvek adatait kellene hozzá az adatbázisban csereberélni, kombinálgatni. Bemutatás céljából az angol programunk néhány leckéjéhez anyagot készítettünk vietnami, kínai, bolgár, román, német és francia fordítással is.

Egyszer egy norvég nyelvtanár-delegáció látogatott meg bennünket. Ők otthon norvégot tanítottak a bevándorlóiknak – akkor főleg lengyeleknek, magyaroknak, más nemzetbelieknek. A nyelviskolai angol tananyagunk szövegét és a magyar fordítását programunkban megcseréltük, és rögtönözve egy magyar nyelvórát tartottunk nekik angol alapon.

Nagy sikere volt. Megtetszett a módszer, és kellett volna nekik norvégra, mint egy falat kenyér. *Szerezzenek pénzt, és működjünk együtt!* – de azt mondták, hogy pénzük nincs, és hogy ők csak nyelvtanárok. A fülembe betették így is a bogarat.

A migránsokat befogadó országok rengeteg pénzt és emberi energiát fecsérlelnek el a soknemzetiségű bevándorlók nyelvtanítására. Tudják ugyan, hogy ez a nyelvtanítás csekély eredményű, de nyilván nem tudják, hogy csak az alkalmatlan módszerek miatt. A világprobléma megoldását szívesen indítottam volna a gazdag Norvégiával. A betoppant nyelvtanár-delegáció nem nyithatott számunkra ajtót hozzá.

Sebaj! – gondoltam. – Elég lesz egyetlen jó partnert találni, aki pénzzel, szervezéssel, az enyémnél tágabb horizonttal, szervezni tudással és csapattal sikerre viszi az ügyet.

Elég lett volna, mégsem találtunk egymásra. Tárgyaltam lelkes baráttal, szkeptikus befektetővel, jó tanácsból ki nem fogyó menedzserrel, gyakorlott vezetővel,

sok, világot látott, okos emberrel. Szinte mindenkit bizonyos szinten megragadott az ügy, különösen egy internetes alkalmazás létrehozásának lehetősége. Voltak, akik szívesen belekóstoltak volna. Volt, akivel meg is állapodtam, de valami mindig közbejött. Naivítás lett volna? Ábránd? Rossz megközelítés? Hibás stratégia?

Akinek mindene meglenne ehhez, ugyan miért akarná éppen ezt az ügyet sikerre vinni, ha a nyelvtanulás nem szívügye.

A VILLÁMEXPRESSZ FELTALÁLÁSA – ÉS MŰKÖDÉSE MINT NYELVI FORMÁBA HOZÓ TRÉNING ÉS MINT NYELVI REHABILITÁCIÓ, TERÁPIA (2002)

Az alvások nem csak megszilárdítják a tudást. Az idő múlásával felejtünk is. Ezért, vagy téves önértékelés miatt, a nyelviskolába jelentkezők túlnyomó többsége a teljesen kezdő és az újrakezdő csoportokba akar kerülni. Szinte mindenki. Mindegy, hogy akárhány éven át tanulta is korábban a nyelvet. Legtöbbjük úgy hiszi, hogy semmit sem tud belőle, és legjobb az elejéről kezdenie.

Miként változtassunk ezen a hibás önértékelésen? Hogyan lehet az egyszer megszerzett, de feledésnek indult nyelvtudást látványosan, hatékonyan felfrissíteni? Hogyan lehet a hibás kiejtési beidegződéseket korrigálni? Hogyan lehetne ripsz-ropsz a természetes, helyes kiejtés megértésére és használatára átszoktatni a rossz beidegződésekkel érkező nyelvtanulókat? Sokáig hordoztam magamban ezeket a problémákat.

Kézenfekvő megoldásnak tűnt, hogy erre digitális tananyagunkkal és kórus-technikával lesz lehetőség. Próbáljuk ki – szép csendben, csupán az ismerősök be-szervezésével! Csalogassuk be magunkkal a nyelv világába őket, és adjunk nekik egy hatalmas nyelvi fürdőt!

A KARMESTERI PÁLCA CSODATÉTELE – AZ „EMBODIMENT” MŰKÖDÉSE

Talán 2002. nyár elején egy szombat-vasárnapra szerveztük az első, tizenhat órás, kísérleti angol beszéltető tréningünket. Egy hatalmas nyelvi fürdözést terveztünk. A kezdő tananyag leckéitől indulva mentünk végig a leckék főszövegein, szövegváltozatain a már említett beszéltető-ügyesítő feldolgozásban. Néha egy

szusszanásnyi pihenő következett az ismétlő lejátzás meghallgatásával. Mindez komputeres kivetítéssel. Induláskor és amikor fáradni látszott a csoport, angol nóta következett. Időnként pedig rövid szünetet tartottunk.

Szemben ültem a csoporttal, és izgatottan figyeltem. Az első pár mondat után minden gátlás nélkül, hangosan szólt a kórus. Legtöbbször a hallásukra hagyatkoztak, és felvették az anyanyelvi kiejtés hangsúlyait, tempóját, ritmusát. Egy-egy ismerősünk kimeredt szemmel a vetítővászonra tapadt, és sajátos magyaros kiejtésével olvasta fel az angol mondatokat. Így ment ez a délelőtti tréning során. Ebédszünet után kevesebben olvastak. Másnap reggelre már csak egy maradt közülük, és délutánra az ő kiejtése is rendeződött. Gyönyörűség volt hallgatni, ahogy a kórus pontosan, taktusra követi az anyanyelvi kiejtést. Ebben egy apró, talán jelentéktelennek tűnő változtatás is közrejátszott.

Éveken át próbáltam rávenni tanárainkat, hogy ne csak a szájukkal, hanem egész testükkel, gesztikulálva beszéljenek idegen nyelven is az órákon. Nem sikerült. A beszéltető tréning kísérletének első napján – már úgy dél felé tartottunk –, amikor egy megérzés vett rajtam erőt, és nyugtalanná tett. Szokás szerint nem volt a kezem ügyében íróeszköz, ezért a következő leckeértéskor kértem valakitől egy golyóstollat. Ujjaim közé fogtam, és így hallgattam a kórusmunkát. Megéreztem, hogy ahogy képzeltem, mozdulni akart, mozdult a toll a kezemben!

Ez az! Megvan! Nem én beszélek, és mégis, testem belső rezdüléseiben érzem a beszéd keltette élményt. Engedtem, hogy kis karmesteri pálcám mikromozgással akaratlanul kövesse a beszéd ritmusát, hangsúlyait, mint a csak dirigálnék. Pedig csak néma hallgató voltam. A különös megérzésem megerősítést nyert.

De hiszen itt a kulcs – teszem hozzá most, amikor írok róla –, amiről már fél évszázada tudhatunk: a *speech – body movement* kapcsolat, vagyis a beszéd – testmozgás velünk születő, reflexszerű összefüggése. A toll tömege finoman, beszédesen visszajelzett, és kiemelte számomra a beszéd keltette izomtónus-változásaimat, és ennek érzete felerősítette a beszéd ritmikai élményét.

Alig vártam, hogy a munka megzavarása nélkül újra megszólalhassak. Megkérdeztem, és szinte mindenkinél volt toll vagy ceruza. A tanár is, a résztvevők is ezekkel a kezükben folytatták a gyakorlást. Kértem, hogy ha kedvük van hozzá, mozgassák, vagy csak engedjék szabadjára a tollat. A várt hatást visszaigazolta a kísérlet.

HEURÉKA! – örvendeztem.

Régi, megoldhatatlan próbálkozásaim egyszerre csak megoldódtak. Bekapcsoltuk az idegen nyelvi beszédbe a test vázizomzatát. Átjárta a testünket a beszéd ritmusának, hangsúlyának élménye már akkor is, amikor csak hallgattuk az idegen nyelvű mondatot, és még inkább akkor, amikor magunk is beszélni kezdtünk, kimondtuk a korábban meghallgatott mondatot.

Teljesebb, maradandóbb, a mintának jobban megfelelő lett a beszéd által keltett testi élmény. Emlékezetesebb is. Nálam is, a többiekénél is működött – mégpedig kiválóan – a megérzésemből és az elméleti elgondolásból fakadó, pofonegyszerű gyakorlati megoldás.

A kimondott szöveg zeneisége – dallama, ritmikája, dinamikája, tempójának felgyorsulása, lelassulása, hangsúlyainak felerősödése, elhalkulása félig-meddig tudatosan érzékelhetővé vált akaratlan mozdulatainkkal, gesztikulációinkkal. Élménye nyilvánvalóan felerősödött. A beszéd mikroszünetei is feltűnőbben tagolták így a beszédet gondolati egységeire, beszédkvantumokra.

HOL VAN ITT A NYELVI REHABILITÁCIÓ?

A tréning végén megbeszéltük a csoporttal, hogy a tananyagunk többi részével egy hét múlva folytatjuk ezt a tréninget. Búcsúzáskor egy közismert drámaíró vendégemet kifejezetten meghívtam, hogy jöjjön el a következőre is. *Minek jönnék, ha huszonnyolc év angoltanulását két nap alatt rendbe tettétek?* – felelte. Mire felfogtam, hogy mit is felelt, már elsietett.

De hiszen ez akkor egy Nyelvi Rehabilitációs Eljárás!

Váratlanul kipattant *elénk a nyelvtanítás egy lehetséges új ágának a rügye*. Bizonyára sokaknak lenne rá szükségük. Sokféle okból, sokféle terápiával. És nekünk? Nincs elég bajunk magával a nyelvtanítás megújításával?

Egy ideig próbáltam a nyelvi rehabilitációs tréninget reklámozni, de ez hiba volt. Ugyanis nem értettek belőle semmit.

A VILLÁMEXPRESSZ TRÉNINGEK FOLYTATÁSÁRÓL

A karmesteri pálcával kapcsolatos gyakorlati tennivalóinkról nem volt mit töprengennem. Otthon, a vitrinemben őriztem nagyapám örökségéből rám maradt,

fából esztergált karmesteri pálcáját. Bevittem. Itt a minta. Munkatársaim napokon belül faesztergályossal százötven pálcát készítettek és tettek le az asztalomra. Irány a tanterem! Azóta minden nyelvtanuló csoportban – némi magyarázattal – az első órán kézbe adjuk a pálcákat. Nos, ezen a magyarázaton, meg a minden hagyománnyal ellentétes, de a gyakorlatban rendkívül hatékony nyelvoktatási rendszer működésének elméletén azért volt mit töprengeni. Ehhez hamarosan visszanyarodom, de az események sorából még egy érdemi rész hátravan.

Nyilvánvaló volt számomra, hogy nagyon sok ember nyelvtudásán lehet az ilyen beszélgető tréninggel segíteni. Budapest kétmillió város. Csak jó helyszínt és jó nevet kell a tréningnek találni. Meg kell hirdetni, és kész. Futhat a szekér!

Ami a helyszínt illeti, az a második nekifutásra meglett.

Megkerestem egy színházigazgatóvá lett egykori iskolatársamat, hogy megpróbáljam kibérelni napközben kihasználatlan színházát. Nem gondoltam volna, hogy az ott kötelező villanyszerelő és egyéb technikai személyzet miatt még így is túl drága lesz számomra ez a helyszín.

– *Hol találok egy másik, nagy befogadású helyet?* – kérdeztem. *Megvan!* – felelte, és a Moulin Rouge-t ajánlotta barátom. Átmentem oda. Elegáns, nagy befogadóképességű, nagy belmagasságú, tágas tér volt színpaddal, asztalokkal, páholyokkal. Fél óra alatt megállapodtunk.

A név is könnyen meglett: VillámExpressz beszélgető tréning. Ezzel a csapatunkban mindenki egyetértett. Előzetes sajtótájékoztató, szokás szerint. Drámaíró ismerősömet⁵⁴ megkértem, hogy számoljon be élményeiről.

Hús-harminc újságíró volt jelen. Mihály kipenderült eléjük, és – értve a dramaturgiát – szinte egy lélegzetre öt percen át hadarta angolul élményeit, majd vett egy nagy lélegzetet, és mosolyogva elmondta ugyanazt magyarul is. Abszolút hiteles volt.

Az újságírók megértették, vették az adást. Elfogytak a szendvicsek, üdítők, és megjelentek a rövid tudósítások a lapokban. A televíziók, rádiók csendben maradtak. „Még hogy reklám – ingyen?” Tájékoztatónk, mint egy tóba dobott kavics, egyetlen hullámot indított. Maradt a fizetett hirdetés az egyik budapesti rádióban.

⁵⁴ Kornis Mihály

A rádióhirdetésünkre néhányan felfigyeltek. Micsoda? Nyelvtanulás a Moulin Rouge-ban?

Jól sikerült a premier. Izgalommal készült rá mindenki. Tanáraink vállán volt az igazi teher. Nem szokták a rivaldafényt, a színpadot, a hatalmas teret, a száznál is nagyobb létszámot. Főpróba nem volt. Egyből az előadásba kellett beugraniuk.

A karmesteri pálcákat kiosztottuk. Az érkezőket angol dalok fogadták a hangszórókból. Majd a rövid, pár szavas bevezetőt követte egy angol örökzöld sláger szövegével a megszokott értelmező és kiejtési tréning és az együttes eléneklés. Így indítottunk. A közönség felszabadultan énekelt. Jöhettek a nyelvleckék. Mondatról mondatra magyarul, angolul és a kórus beintésre elismételte. A lecke végén – pihentetőül – újra végighallgattattuk egybefüggően, csak angolul a felfrissített, ismerős szöveget. Folytattuk a lecke szövegváltozataival így, majd azok ismétlésével, és így tovább. Újabb lecke, és megint újabb. Ez az idegennyelvi fürdő. Szünet előtt újabb ének. Így ment az ebédszünetig, majd délután még négy órán át a beszélgető tréning.

El tudják képzelni, hogy hány megértett angol mondatot mondhattak ki így egyetlen tréningnap alatt? Sok-sok ezret. A két nap alatt hatalmas változást előidézve magukban több mint 10.000 pontosan értett angol mondatot mondtak ki a résztvevők.

Az egész napos gyakorlás fárasztó volt, de a felmérésünk szerint mindenkinek tetszett a program. Még két hétvégére tudtuk – csökkenő résztvevő létszámmal – megtölteni a 160 főt is befogadó helyiséget.

Csendesen visszavonultunk a nyelviskolánk tantermei közé, és ott tartottuk éveken át a VillámExpressz tréningjeinket. Része lett nyelvoktatási kínálatunknak ez az angol, német, francia tréning. Kiemelten, külön reklámot nem fordítottunk már rá. Üzletileg nem oszt, nem szoroz tevékenységgé vált egy sokkal többre hivatott lehetőség. Sajnos, nem tudtuk valós értékén kommunikálni, reklámozni, tudatosítani, kihasználtatni. Az is lehet, hogy csak türelmetlen voltam vele, és hamar visszavonultam.

**A HERENCSENYI KÍSÉRLETI TANFOLYAM
avagy AZ 5. HEURÉKA MEGVALÓSÍTÁSA (2002)**

A nagy létszámú tanulócsoport együtt tanításával biztos tapasztalatot szereztünk a VillámExpressz tréninggel. Ez beindította nyughatatlan fantáziámat egy akár gigantikus létszámú, élvezetes idegennyelv-tanítás irányába. Az eltérő előzetes nyelvtudású tanulók együttes tanításáról is volt már tapasztalatunk – ahogy a könyv elején, az 5. Heurékáról szóló részben szerepelt. Abban a bizonyos falusi általános iskolában már bevált, ahol 80 tanulónak a nulladik órában hangkazettáinkról sikeresen, közmegegyeztettségre tanították a németet. A VillámExpressz tréningünk sikeressége is kínálta a lehetőséget. A kivetített szövegű, kórustechnikával elismételt mondatokban itt mindenki megtalálta a maga tanulságát. Ez titkos, és csak az övé volt. Nem tartozott sem a tanárára, sem a szomszédjára. Ráadásul a saját felfedezés jó élményével párosul így a nyelvtanulás, vagyis mentesül a szereplési stressztől, feleltetési frásztól.

Bizonyos voltam benne, hogy ilyesminek jól kell működnie más helyzetben, tetőszólegesen nagy létszámok mellett is. A katonaság vagy a rendőrség lenne a legjobb terep rá? Egyetemistáknak a nagyelődökben szombatonkénti nyelvi tréningek? Könnyen megszervezhetnénk, lebonyolíthatnánk az első ilyen tanfolyamunkat így, vagy egy nyári szünetben valamelyik egyetemen.

Próbálkoztam erre is, arra is, ám falakba ütköztem. De nem! Nem is falak voltak ezek, hiszen a felkeresett illetékeseknek fülük volt a meghallgatásra, szájuk is a válaszolásra, elméjük a dolog megértésére. Illetékesben sem volt hiány. A szavak szintjén lelkesen, készségesen fel is karolták az ügyet. A tett, a megvalósítás mégis elmaradt. Talán csúcavezetői szinten kell(ene) megállapodni. Két egyetem oktatási rektorhelyettesénél próbálkoztam. Együttérzően meghallgattam a panaszait, ők meg széttárt kézzel lefele, az illetékes apparátusukra mutogattak.

Ha Budapesten nem, akkor talán vidéken! Talán munkanélküliekkel és a nyári szünetes diákokkal összehozható. Nosza, kezdjük! Szerettem volna egy 200 fős nyári nyelvtanfolyamot egy vidéki város egyetemén, a nyáron kihasználatlan nagyelő-

adókban megvalósítani⁵⁵. Kitűnő a technikai felszereltség, jól hangzó név, mozgósítható oktatókkal, diákokkal, lakossággal. Az önkormányzat finanszírozná is. Az egyetem támogatásával szinte ingyenessé tehetnénk a részvételt. Módszerünkkel eredményessé tesszük a tanfolyamot. Komolyan, lelkesen tárgyaltak róla, – és végül semmivé vált ez az ügy is. Lehangolt a dolog. Indulatomat leplezve, kedvetlenül fecsegttem róla a Duna Televízió elnökének⁵⁶ egyik beszélgetésünk során.

– Csináljuk meg egy kis falu kultúrházában! – mondta. – Ismerek egy polgármestert⁵⁷, aki megszervezi. A Duna tévé stábot biztosít, és dokumentumfilmet forgatunk róla.

Egyetlen ember tenni akarása utat nyitott annak, ami sok ember bevonásával elhalt. Ősszel sugározták Egy „BECSES” kísérlet címmel a dokumentumfilmet. Többször is vetítették. Lázás munkával, izgalmaival, élményekkel teli, feledhetetlen nyarunk volt előtte. A napi 8 órás, 4 hetes angoltanfolyamra összesen 45-en vagy 46-an jelentkeztek a környékről. Az indulás napján félrevont a herencsenyi polgármester, és komolyan figyelmeztetett.

– Makara úr! Én összehoztam mára a csoportot. De ismernie kell a falusi embert. Ahol nem érzi jól magát, oda nem megy többet. Ne feledje: még egyszer nem tudom őket idehozni! Itt már nem volt meggondolni való, nem volt visszaút. Elkezdődött az ünnepélyes megnyitó a kultúrház előtt, majd be a kultúrházba, és kezdődött az első óra. Szünet következik. Kint a riporter a mikrofonnal, forog a felvétel. A riporternő egymás után szólaltatja meg a kilépőket, köztük egyik fiút. „Az elmúlt órában többet tanultam angolul, mint az iskolában három év alatt!” – mondta, és sugárzott az arca. Az enyém is.

Tanáraink számára kemény, embert próbáló, izgalmas feladat volt – napi kétszer négy órán át pillanatról pillanatra egyben tartani a csoportot, és percre pontosan haladni a tanmenet szerint. Amikor lankadt a figyelem, tevékenységet váltottak, esetleg dal vagy szünet következett.

⁵⁵ Nyíregyházi Nyelvtanulási Nyár lett volna a program neve.

⁵⁶ Tisztelettel írom ide Pekár István nevét.

⁵⁷ Szandai József

Hatalmas feladat napi 8 órán át nyelvet tanítani. A komputeres technika viszont percről percre kis pihenőket engedélyez a tanárnak. A gép tudja, mi következik. Memóriájából automatikusan vagy a talán „Indulj!” parancsára egymás után hozza a soron következő mondatokat. Tanáraink egymást háromnaponként vagy hetenként váltották. Helytálltak. Lelkesen, örömmel tették. Sokat adtak a csoportnak, de megértte. Sokat vissza is kaptak a csoporttól.

Mindenkinek új volt a feladat.

A csoport teljesen vegyes korösszetételű volt. Legfiatalabbjuk egy gyönyörűséges, 8 éves cigány lány. Talán még írni-olvasni sem tudott, de gyönyörűen mondta, dirigálta magának a karmesteri pálcájával az angolt. Legidősebb csoporttagunk 56 éves polgármester a szomszéd faluból. Volt nyári szünetes matematika-ének szakos tanárnő, kétkezi munkás és pár egyetemistánk is. Volt jogászhallgató lány, aki a középfokú angolnyelv-vizsgáján épphogy nem felelt meg.

Vakmerőségem eredményeként tehát ennyire heterogén csoportot tanítottunk együtt. Nem

okozott semmi, de semmi szakmai nehézséget. Mindenki értett mindent. Mindenki a magának valót szűrte ki az angol mondatokból. Mindenkinek épült, gyarapodott a

nyelvtudása. Remek légkörben folyt, és szebb volt az egész a legszebb elképzelésemnél. Minden tekintetben jól működött.

Számomra volt egy további különlegessége is a kísérletnek.

Akkoriban találtam ki a nyelvi zsonglőrködést, vele a nyelvtan – hess! Legalább magam nevezzem – helyesen a nyelvi eljárások összehasonlító megvilágítását. Újdonság volt tehát tanárainknak is. Egyszer fél órával a vonat indulása előtt a Nyugati pályaudvar várójában beszéltem meg az éppen leutazó nyelvtanárral az új elgon-

dolásomat. Azt, hogy miként zsonglőrködjön, hogyan és miféleképpen rögtönözzön a tananyag rövid mondataival. A kísérlet lázában ez is és minden más is jól sikerült.

A második hét végén forgatás következett. A kétfős stábbal és három kaliforniai, amerikai fiatalal együtt utaztunk le. A csoportnak külön-külön, egymás után angolul bemutatkoztak. Beszéltek életükről, gyerekkorukról, családjukról. Feszülten figyeltek a nyelvtanulók, és szemlátomást értették az amerikaiakat. A forgatócsoport pedig tette a dolgát.

Ezután három csoportra oszlottunk, és következtek a csoportos foglalkozások. Az egyik amerikai fiú táncolni tanította a sajátjait. A másik kettő is kitalálta, hogy mivel szórakoztassa és mozgítsa részvételre a társaságát. Aztán minden nyelvtanuló külön, négy szemközt is öt-öt percnyit beszélgethetett valamelyik amerikaival. Ragyogtak a tekintetek. Boldogságban úsztak a résztvevők. Legtöbbjük életében először találkozott testközelből külföldivel. Megértették egymást, meg tudták értetni magukat. Közben készültek a felvételek, a nyilatkozatok.

A harmadik és a negyedik hét rutinszerűen és sikeresen folyt tovább. A tanfolyam zárásán a televízió stábja ismét forgatott. Buszos kirándulás, éneklés, oklevél kiosztás. Egy összekovácsolódott közösség ünnepe volt ez. Tanároknak, szervezőknek, közreműködőknek, a falunak, mindenkinek.

Egy felnőtt tanárnő résztvevő félrevont. „*Én még ilyet nem láttam*” – mondta. – „*Minden közösség az első két-három napon kiközösít magából valakit. Itt négy héten át semmi ilyen nem fordult elő.*” – Vajon miért? – kérdeztem, és a válaszban egyetértettünk: „*Mert itt nincs feleltetés, nincs versengés, nincs rivalizálás és nincs tanári dicsérgetés sem. Akit dicsérgetnek, az nem tud vele betelni, de a többiek meg mind, akik kimaradnak az aktuálisból, rosszul érzik magukat tőle.*”

A polgármester is megosztotta velem tapasztalatát. Elmondta, hogy a szomszéd faluval évszázadok óta rossz a viszonyuk. Már senki nem tudja, hogy mi okból, de nemigen lépnek be egymás kocsmáiba, és nemigen udvarolnak innen oda vagy onnan ide a legények. – *Képzeld, Makara úr! Most pedig a szomszéd faluból való fiú segített az itteni lánynak a komputerét rendbe hozni.*

Nekem az egyik fiatal fiú a nagy sürgés-forgásban annyit mondott – inkább csak félhangosan, szomorúan dünnyögte –, *és most hétfőtől mit fogok csinálni?*

Életem kitörölhetetlen, szép órái voltak ezek. Azt gondoltam egyébként, hogy ez a dokumentumfilm nem maradhat hatástalanul. Sem a szakmára, sem a nyelvtanulókra, sem a politikusokra.

Tévedtem. Többször is vetítették a filmet. Évek múltán ismételték is. Az internetre is felkerült. Néma csend van körülötte. Külföldi magyaroktól jutott el hozzám néhány kellemes visszajelzés.

MÉG EGY ADALÉK A HETEROGÉN ÖSSZETÉTELŰ CSOPORTOK NYELVTANÍTÁSÁHOZ

A véletlen azért utunkba hozott még két alkalmat, ahol a lényegesen különböző előképzettségűek együttes nyelvtanulásáról tapasztalatot szerezhettünk.

Az egyik egy olyan, európai uniós pénzből támogatott nyelvtanfolyamon adódott, amelyik a résztvevők számára szinte ingyenes volt. Csak regisztrálniuk kellett a részvételre, majd amikor az interneten megnyílt a következő havi tanfolyamokra a jelentkezési lehetőség, akkor szemfülesen az elsők között rákattintani a kiválasztott hely tanfolyamára, mert – nálunk legalábbis – 10-15 perc alatt betelt a történetesen 18 főnyi létszám. Általában 2 hetes, százórás tanfolyamokat hirdettünk – kezdőknek, újrakezdőknek. Egyszer-kétszer harmadik százórásat középhaladóknak.

Az egyik ilyen középhaladóknak hirdetett csoportban a negyedik napon a másodtanárral egymás után, egyenként beszélgethettek a résztvevők. Csak ekkor derült ki az egyik résztvevőnkéről, hogy teljesen kezdőként jelentkezett be a tanfolyamra. Nem törődött azzal, hogy milyen szintűre jelentkezett. Így kiderülhetett számunkra, hogy gond nélkül végig tudta csinálni a tanfolyamot. Élvezte, és sokat haladt. A végső elégedettségértékelő megbeszélésen hosszan beszélt a pozitív élményeiről.

A másik eset Siklóshoz kötődik.

Úgy adódott, hogy egy középiskola nyári táborában 33 fő részére vállaltunk el napi 6 órában angol nyelvi tréninget. Először a Herencsényben is bevált, napi 8 órás tréninget akartam csinálni, ám erről gyorsan lebeszéltek. Zsongott körülöttem a méhkas. Hogy gondolom azt, hogy kamasz gyerekekkel ezt meg lehet

csinálni? A nyári szünidejük alatt? A negyedikesek nagy része már menő lesz az angolban. Hogy lehetne őket az elsőt végzettekkel együtt tanítani? *„Ez valami egészen más, mint a felnőttoktatás!”* – hangzott mindenfelől az intelem.

Óvtak a nyelvtanárnő anyukák, akik saját kamasz lányaikon, fiaikon keresztül jól ismerték ezt a korosztályt. A kamaszok szörnyen kritikusak – mondták. És nem rejtik véka alá a véleményüket! Információdömpingben élnek, az ingerszegény órákon képtelenek figyelni, és elvesztik az érdeklődésüket. Fegyelmezetlenek. Nem tisztelik a tanárokat. Bár magam azt tapasztaltam, hogy a jó órákat tartó tanáraikat a kamaszok rajongásig szeretik, mégis elbizonytalanodtam.

Iskolánk egyik sztártanárnője⁵⁸ vállalta el a feladatot. Egyébként is mindig, minden feladatnál lelkiismeretes, de erre különösen nagy izgalommal készült. Most alig-alig tudtam önbizalmat önteni bele. Eltitkolt izgalommal, nagy magabiztosságot sugározva biztattam, nyugtattam.

Elkezdődött a tanfolyam. Csilingelő hanggal fogadta tanárnőnk az első esti telefonhívásomat. Kiderült, hogy a diákok mellé egy matematikatanár és egy angoltanárnő is beült a csoportba. Minden rendben, a szokott mederben folyt. Fegyelmezni nem kellett. A csoport minden tagja szívesen részt vett a kórusmunkában.

A záró elégedettségmérésen 100%-os elégedettséget kaptunk. Kimaradás, lemorzsolódás nem volt. „Bárcsak az iskolánkban is így tanítanának!” – szerepelt nem egyszer a vélemények között.

Mire kell, kinek kell ennél beszédesebb bizonyíték egy gyakorlat megfelelő voltára? Teljesen mindegy is, hogy az egész éppenséggel jó vagy téves elképzelések alapján született vagy hogy az eredményességét mivel magyarázzuk. Láthatjuk: a csoportos nyelvtanításhoz nincs szükség homogén előismeretekre, sem kis csoportra. Nincs szükség valamiféle misztikus nyelvtelhetségre. A megértést biztosító, alkalmas tananyagra és módszerre van szükség, és kész.

Elhibázott intézkedés volt – a számtalan egyéb között – az általános és középiskoláinkban az ún. kis csoportos nyelvoktatás bevezetése, általánossá tétele.

⁵⁸ Nagy Judit

A SIKEREN KÍVÜL MI MÁK KELL EGY ÚJ MEGOLDÁS ELTERJESZTÉSÉHEZ?

A jó bornak nem kell cégér?

Már miért is ne kellene? Vagy a nyelvtanítás és a bor közötti különbség nagy. Német üzleti partnerem – kevés eredménnyel – arra tanítgatott, hogy nem kell mindenben kiválónak, pláne nem a legkiválóbbnak lennünk. Hogy középsterű termékekkel és középsterű marketinggel, egyszerű üzenetekkel uralják a cégek a piacokat. Az élet őt igazolta.

Számtalan ága-boga van a nyelvtanításunknak, és sokféle úton tehetünk szert nyelvismeretre.

1. „Tanulj egyedül, önállóan, akár nyelvtanár nélkül nyelvet! Hatékonyan, és a saját tempód szerint haladhatsz tananyagunkkal, módszerünkkel!” Ezt mondjuk az audio tananyagunkra is, és az interaktív, számítógépes tananyagunkra is.
Aztán ugyanazzal a szájjal azt is mondjuk,
2. „Gyere, tanulj a nyelviskolánkban! Itt a digitális tananyagunkkal, egyedülálló módszerünkkel élvezetesen, hatékonyan tanulhatsz nyelveket. Nem is kell tanulnod. Sem szavakat, sem nyelvtant! Fedezd fel a nyelvet!” Ám ha kedved úgy tartja, akkor
3. „Tanulj kombináltan! Egyénileg, de tanári kiegészítéssel!” Vagy „tanfolyamon, magántanári kiegészítéssel.” Avagy:
4. „Gyere a VillámExpressz tréningünkre!”, vagy
5. „Gyere az óriáscsoportos képzésünkre!”
6. „Tanulj a tanfolyamainkon szuperintenzíven: napi nyolc órában, csoportban, két héten át, mert így könnyű a rengeteg időt rászánni, és kézzelfogható, valódi eredményre jutsz!”

Ugye, ezeket külön-külön még csak-csak lehet egyszerű, modern marketinggel menedzselni? De így, mindent egyben? Ugye, hogy lehetetlen?

Közben pedig fejlesztünk is kell. A fejlesztési eredményeket, újdonságokat is ki kellene használni a marketingünkben?

Nekünk nem, vagy csak ritkán és időlegesen sikerült.

ELŐADÁSOKKAL, KÖNYVVEL KOPOGTATUNK A TUDOMÁNY ÉS A NYELVOKTATÓSZAKMA AJTAJÁN

Egyetemi tanársegéd koromban szakmai lapokban cikkeztem, konferenciákon előadtam belföldön, külföldön, mérnöktovábbképző tanfolyamokat tartottam Budapesten és nagyobb vidéki városokban is. Benne voltam a szakmai közéletben. Később gyártmányfejlesztőként is, csak másképp.

Aztán elhagytam a műszaki pályát, és felhagytam ezzel. Hamar beletanultam a humán tudományok egyikébe-másikába. Tíz-tizenkét éven át bújtam mindent, ami csak kapcsolatban lehetett az emberek és az állatok viselkedésével, a nyelvhasználattal, a tanulással, az idegtudományokkal, az élettudományokkal, a nyelvészettel, de mégis, leginkább azt kerestem, ami harmóniában tudott lenni a józan paraszti eszemmel.

Az emberek viselkedéséről, nyelvhasználatáról, az örökletességről és a kulturális átörökítés dominanciájáról többnyire egészen mást gondoltam, mint amikkel a tudományos művekben találkoztam. Az állatok sem reflexmasinák, hanem intelligens lények, ahogy mi is azok vagyunk. Idősebb etológus barátommal beszélgettem a témáról. Több dologban egyetértett ugyan elképzeléseimmel, de számossal nem. Azt tanácsolta, hogy írjam meg egy könyvben mindazt, amit gondolok.

– „Egyetlen folyóiratot nem találsz, amelyik ezeket közölné” – mondta tapasztaltan –, „de egy könyvben azt írsz meg, amit akarsz.”

Csodálkoztam, de elgondolkoztam a puszta ötleten is. Igaz, összeszerkesztettem az öt VillámFényben számot, és belőle könyv formában megjelentettem a Villám Fényében Antológiát is. Mérnöként előadtam, cikkeztem, konferenciáztam, de hogy könyvet? Könyvet? Az élőlények intelligens viselkedésével, az evolúcióval, az emberi elme működésével kapcsolatban? Én?

De hiszen három-öt humántudományi diplomára valót kritikus ésszel, szelektálva végigolvastam már. Mégis sokszor eszembe jutott: hogy jövök én mérnöként ahhoz, hogy diplomás elméleti szakemberekkel, kutatókkal, szakmabeliekkel vitatkozzam?

Aztán persze addig-addig motoszkált ez bennem, amíg le nem ültem a gép mellé. Életem egyik apró epizódját írtam le, majd a történetről áttértem egy je-

lenség általános elemzésére. Talán gyermekem tejbegrízzel vagy spenóttal etetésétől jutottam el szájam önkéntelen tátoztatásán keresztül a kölcsönös utánzási késztetésig, amit ma sokan ismernek már, és a tükroneuronokkal magyarázzák. A jelenség központi szerepet játszik a nyelveink létrejöttében, eltanulásában, használatában. Aztán egy másik, majd egy harmadik történet mentén folytattam gondolkozásomat a genetikáról, a viselkedésről, a kulturális átöröklésről, a beszéd képességéről, megértéséről, a nyelvtanról és így tovább.

Egyszer óvatosan, kicsit szégyenkezve megmutattam az írást a nyelviskolai munkatársnőmnek. *Te ilyet is tudsz?* – kérdezte. Talán túlzóan magasra értékelte íráskészségemet, de – ez és ennyi kell csak a férfinembernek, hogy teherbe essék, és a terhességéből egy könyv szülessék.

Hosszú problématerhesség előzte meg. Áldott egy átkozott állapot. Rendezetlenül gyűltek, gyűltek a történetek, a gondolatok. Több száz oldalnyi lett. Meg kellett volna tanulni összefogottan és érdekesen írni. Nehéz egy mesterség számomra az írás. Az sem vigasztal kínjaiért, hogy professzionális írók interjúi szerint ők is megkínlódják vele a magukét.

Ami egy napi írásmunkámból a végére megmaradt, az átlagban talán féloldalnnyi szöveg lehetett. Megírtam a beszédmegértésről, a nyelvtanról az elképzeléseimet. Perspektó-szituatív grammatikának neveztem el a koordináta-transzformációs elméletemet, ami köznyelven szólva a térbeli, időbeli, és a szereplők nézőpontjától, a nézőpontváltástól függő megnyilatkozásának rendszerét jelentette. A közösség viselkedési repertoárkészletének eljárásait, azok alkalmazását értettem rajta. Csak tudálékosabban – koordináta-rendszerek váltásait emlegetve – szóltam róla.

Furcsa műfajú könyv volt. Sok életrajzi elem, sok filozófia. Rejtélyes címet adtam neki. „Szimu – avagy gyermeki kíváncsisággal a Világról”, de a borítón csak a Szimu szó árválkodott. (Hiba volt.) Ezt a becenevet kapta könyvemben egy képzeletbeli emberszimulátor.

Azt kerestem, hogy miként kell működnie Szimu biokomputerének ahhoz, hogy emberek környezetében a szimulátor megtanuljon beszélni. Hogy egy romantikus film után könnyes szemmel jöjjön ki a moziból. Gyönyörűséges, gyötrelmes volt átgondolnom és megírnom. Első és egyben utolsó könyvemnek szántam.

Egy nagy borotvapenge és annak élén egy bekötött szemmel egyensúlyozó férfi sziluettje került még a könyv borítójára. Amikor Sárközy Endre grafikus barátom a rajz első változatával megörvendeztetett, lecsaptam rá: – *Ez én vagyok! Ez lesz a könyv borítóján.* – *Akkor újra kell rajzolnom!* – mondta Bandi.

– *De miért?* – kérdeztem. Elmosolyodva mondta: – *Mert te kövérebb vagy.* És igaz barát volt. Valóban újra is rajzolta.

A könyvet a hátsó borítóján Popper Péter ajánlásával – 2000 példányban – adtuk ki. Öröm volt szerzőként a kemény kötésű könyvemet életemben először kezembe venni. Elismerő kritikák jelentek meg róla. A szakma folyóiratában, a Modern Nyelvoktatásban is megjelent egy neves professzor tollából⁵⁹ egy kritikus hangú, elismerő könyvismertető⁶⁰.

A könyvem először a boltok újdonságai közé került. Aztán tanácsstalanná váltak a könyvesek. Nem tudták, hogy hova, milyen könyvek közé tegyék. Tudományos mű? Ismeretterjesztő mű? Nyelvészet? Gyermekirodalom? – hogy ne soroljam tovább. Hol a csudában a helye? Nem találták meg.

Nem ismertem ezt a világot. A világ nem ismerte meg a könyvemet.

A nyelvoktatással immár másfél évtizede foglalkoztam akkoriban. Úgy éreztem, eljött az ideje, hogy a nyelvoktatószakma ajtaján is kopogtassunk. Akadt megmutatnivalónk, elmondanivalónk, átvételre, hasznosításra felajánlanivalónk.

Kapóra jött a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete – a MANYE – 2003. évi, győri kongresszusa⁶¹. Témája a többnyelvű Európa volt. Három szekció-előadással jelentkezünk be, és a rengeteg előadás közé befogadtak bennünket is.

⁵⁹ Dr. Budai László: Könyvszemle – Modern Nyelvoktatás, Alkalmazott nyelvészeti szakfolyóirat, 2004. szeptember, X. évf. 2-3 szám: Makara György: Szimu, avagy: Gyermeki kíváncsisággal a Világról.

⁶⁰ Két, nekem kedves bekezdést idézek belőle: „Könnyen felismerhető az az ellenségkép, amelyet Makara György teremtett magának, amely ellen már jó pár éve csatáit vívja és – ne kétkedjünk – nyeri. Az igazi ellenségnek azonban sok arca van, és talán nem is mindegyik ellenség, ha a pre-Makara kor születt is.

Ha Makara György jobban szétnéz a túloldalon, sok ismerősre, barátára is akadhat. Azt azonban mindenképpen el kell fogadnunk, hogy érdemes mindent újragondolnunk.”

⁶¹ XIII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus. "A többnyelvű Európa" Győr, Széchenyi István Egyetem, 2003. április 14-16.

Magam kezdtem az egyik nap délelőttjén a módszer elméletével. Meghallgattak. Hamarosan Borsovszky Éva angoltanárnőnk előadása következett a módszer nyelviskolai alkalmazásáról. Ez rögtön nagyobb érdeklődésre talált. Mindketten beharangoztuk Rádi Ildikó nyelvtanárunk délutáni bemutató óráját. Ezen teljesen megtelt a terem. A később érkezők, köztük a MANYE elnöke, Szépe professzor is állva hallgatta végig a bemutatót. Ildikó megdolgoztatta a teljes hallgatóságot kórustechnikánkkal a bemutatott franciaórán. Vonakodás nélkül részt vettek benne, és látványos, hangos sikerrel, nagy tapsal ért véget a bemutató. No, ez nem maradhat hatástalan! – gondoltam. Maradhatott. Néhányan talán emlékeztek rá.

Másnap déltájban a tavaszi napfényben beszélgettem az akkor 73 éves, köztisztületben álló Szépe György professzorral, az egyesület elnökével. Megkérdeztem, hogy szerinte *mi kell ahhoz, hogy nyelvészé képezzem magam*. Visszakérdezett. „Hány éves Ön, kolléga úr?” Mondtam: *Hatvanhárom*. – „Akkor ne kezdjen hozzá!” – mondta. „Van magának egy kitűnő módszere. Miért akarna nyelvész is lenni?” – és igaza volt. Suszter maradjon a kaptafánál.

De melyik az enyém?

A következő kongresszust 2004-ben Nyíregyházán⁶² tartották.

Témája: „Nyelvek és nyelvoktatás Európa és Kárpát-medence régióiban”. Érdeklődtem, hogy kaphatnék-e lehetőséget a plenáris ülésen egy előadásra. Megtanácskozták, akikre ez tartozott. Eldöntötték, hogy „befogadnak”. Résnyire nyitották az ajtót. Plenáris előadást ugyan nem tarthatok, de vezethetek helyette a kedvenc témámról, a VillámNyelvtanulásról egy kerekasztal-beszélgetést.

Jó érzésekkel készült kis csapatunk az esti programra. Lehet, hogy fontos focimeccset közvetítettek aznap este, vagy ki tudja már, mi volt akkor. Egy-két résztvevővel magunkra maradtunk a szögletes kerekasztal körül, és magunkban jót beszélgettünk.

Kedvemet vesztettem. Pedig a Nyíregyházi Főiskola már partner lett volna termeivel, néhány oktatójával, diákjával a 2004. évi Nyíregyházi Nyelvtanulási Nyár akciótervében is. Nem rajtuk múlt, hogy végül az egész elvetélt.

Tapasztalt barátaim arra tanítottak, hogy a tudományt, a szakmát csak belülről lehet befolyásolni, és onnan sem könnyen. Arrafelé mindenki a saját szarko-

⁶² XIV. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus. „Nyelvek és nyelvoktatás Európa és Kárpát-medence régióiban” Nyíregyháza, Nyíregyházi Főiskola, 2004. április 5-7.

fágját farigcsálja. Fontos szabály: tudós a tudósnak nem vájja ki a szemét. A különféle, egymással homlokegyenest ellentétes felfogású tudományos iskolák idégetik egymás tanait is, és különben békésen tudomást sem vesznek egymásról. Mindenki tiszteletben tartja a másik területi illetékességét, csak a saját kiskirálysága területét védi – minden eszközzel.

Tudod-e – tanítgatott egy idősebb barátom –, *hogyan jár az, aki meg akarja váltani a világot?* – s felelt is magának: *Tudod, keresztre feszítik.*

– *No, engem ugyan nem!* – feleltem – *Nem érek én annyit.*

Szerencsémre a cselekvőképességem is, megélhetésem is csak a piactól függött. A provokálást is, a befogadtatási kísérletet is – ködszurkálásomat – beszünttettem.

Túljutottam rajta. Lassan, de megértettem a világ ilyenén működését, és kibékültem vele. Később érő vagyok. Nem akartam én már arrafelé semmit sem elérni. (Persze, ez nem igaz. Szerettem volna, csak nem tudtam.)

Szimu című könyvem megjelenése után sok év telt el. Már meg is feledkeztem róla. Balázs Géza⁶³ nyelvész, néprajzkutató, egyetemi tanár kezébe került egy este az évekkel korábban neki dedikált könyvem, és beleolvasott. Elolvasta, és az MR 1 Kossuth rádióban, a *Tetten ért szavak* című 5 perces heti rovatában egymást követő három adást szentelt annak, hogy könyvemből a kedvére való idézeteket felolvassa (2009). A következő két tanévben meghívott szemináriumába is vendégelőadó-nak⁶⁴. Ezt gépészmérnöki alapképzettségemmel valódi megtiszteltetésnek vettem. (E könyv elején említett ELTE-i ismertetőre egy másik nyelvtudományi tanszék adjunktusa⁶⁵ hívott meg.)

Talán elbízta magam ezektől.

Így még két újabb kopogtatással mégis próbálkoztam az ajtón. Egy akadémiai folyóiratban neves szerző tollából megjelent egy elemzés a nyelvoktatásunk helyzetéről, problémáiról. No, ennek egyetlenegy mondatával sem tudtam egyetérteni. Nosza, reagálok rá!

⁶³ ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszék

⁶⁴ A testbeszéd és a beszéd háttérének egyszerűsítő modellje címmel, és A kreatív gondolkodás egyszerűsített folyamatmodellje és a modell alkalmazása a gondolatok nyelvi kifejezési folyamataira. (2010)

⁶⁵ Borbás Gabriella Dóra, az ELTE BTK Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék egyetemi adjunktusa

Hozzászólásom vázlatát eljuttattam az illetékeshez. Mosolyogva, barátilag kérdezte: – *Gondolod, hogy azért tartanak itt engem a főszerkesztői székben, hogy ilyen – szerintük tudománytalan – nézeteknek adjak teret? Úgy leváltanának érte, mint a pinty.*

Még egy nekifutásom volt.

Hallottam, hogy az MTA Nyelvtudományi Intézetében havi rendszerességgel tartanak belső, szakmai vitákat. Gondoltam, szívesen bemennék önként az orosz-lánbarlangba. Meglátjuk, hogy szétszednek-e.

Eh! – legyintett rám kedves ismerősöm. – *Nincsenek ott oroszlanok, csak lexikológusok, morfológusok, pszicholingvisták, kognitív nyelvészek, más kutatók.* Témajavaslatomat eljuttatta a viták szervezőjének. Ki is tűzték a vita időpontját. Készültem az alkalomra. Egyszer csak híre jött, hogy belső ribillió támadt a téma meghirdetéséből. Az igazgató letiltotta a programot. Sajnáltam az elmaradt vitát, és túltettem magam rajta. Tettem a dolgomat tovább, és lezártam magamban naiv elképzeléseimet.

Bár nem búvom én napról napra a tengernyi új tudományos közleményt, mégis elért hozzám is a változás szele. Lassan-lassan – a többfelől kapott jelzésből – észrevettem, hogy nemcsak változtak, hanem nagyot fordultak a tudományos szelek. Hogy a már emlegetett embodiment és Roy Harris-féle integratív nyelvtudomány (integrational linguistics) címszavai alatt jó társaságban találom magam a szemléletemmel és a gondolataimmal.

Valóban, ahogy könyvemem indítottam, az egyik izgalmas, központi kérdése a megismeréstudománynak az emberi beszédmegértés. A beszédmegértés holisztikus – egészes – testi folyamatainak a feltárása, melybe egyébként együttesen tartozik bele – integrálódik – a beszéd mellett a nonverbális kommunikáció is. De hiszen ez foglalkoztat, és valami ilyesmit alkalmazok a nyelvtanításunkban – vagy húsz éve!

KERÜLJÜK KI AZ INTÉZMÉNYES NYELVTANÍTÁST!

A puding próbája az evés. („All the proof of a pudding is in the eating”) – írják 1605 óta sokféle változatban a források világszerte. De mit tegyünk a kipróbálók legalább kétharmada számára emészthetetlen pudinggal és receptjével? Mit tegyünk az intézményes nyelvtanítás világszerte elterjedt pudingjával?

Sok-sok receptváltozat szerint főzik ezt a pudingot, de nagyjából azonos alapanyagokból, nyelvtan és szótanítás összetevőkből. Így ezek nem csak itt-ott, helyenként emészthetetlenek. Világszerte azok a többség számára.

Ezt elképzelni sem igen tudják azok az emberek, akik számára pont ellenkezőleg, éppen hogy így emészthető a puding. Ráadásul ők a véleményformálók, a meghatározók, a szakemberek. Elhinni is nehéz, valóban. Mégis így van. Peszsimistának elkeserítő egy helyzet. A realistának alkalmazkodnia kell hozzá.

Kitaláltam: nem akarom már sem meggyőzni, sem megtéríteni azokat, – a szakmát – akik magukat mértékadónak tartják, és akiket úgy sem tudok. Talán nem is lehet. Don Quijote-i vállalkozás? Minek? Inkább megkerülöm őket!

Összeállt bennem egy vízió, egy színes, ábrándos haditerv. Csináljunk egy folytatásos televíziósorozatot angol nyelvleckékből a módszeremmel! Olyat, amelyiknek bármelyik leckéjét, előismeretétől függetlenül, bármelyik televíziónéző megérti. Akkor is, ha tanult már angolt, de akkor is, ha nem.

Ezek a nyelvtanító adások legyenek félórások, és sugározzák folytatásokban a hét öt napján! A hallgatók így egy nagy, idegennyelvi fürdőt kapnak. Ez az 5, összesen két és fél órányi rész magának a 20-25 perces angol filmnek lenne a tanító feldolgozása. A tudásmegszilárdulás csodás hatása révén ezt az egészet egybefüggően is érteni fogják a hatodik napon.

Így hetente folytatásokban megismerik és angolul értik a sorozatot alkotó, 20-25 perces angol filmrészeket. Négy hét alatt összeáll belőle egy legalább öt-negyed órás játékfilm.

Az, aki soha nem tanulta a nyelvet, a sorozat adásainak végignézésével – a tudásmegszilárdulásnak is hála – végeredményben képes lesz megérteni angolul egy hosszú, csak angolul beszélő, nyelvoktató szöveggel megírt játékfilmet.

Persze, ehhez kíváncsi és aztán lelkes nézőket kell toborozni.

Nagy beharangozás, előzetes hírverés, érdeklődés felkeltése kell hozzá. És egy televíziócsatorna, amelyik vállalja, hogy főműsoridőben – egy hónapon át – ezt a sorozatot sugározza.

Vízióm van tehát. Megvalósításához régóta rendelkezésre álltak a számítógépem merevlemezén az erre alkalmas tanszövegek, forgatókönyvek. Ha megvalósulna, mehetne tovább is a televíziós program pl. a televíziónézők – és esetleg celebek – bevonásával, kétnyelvű játékvezetőkkel, vetélkedőkkel.

Csináljunk számvetést! Kellett a húsz alkalom a részletek sugárzásához. Ez összesen 10 óra műsoridő. Az egybefüggő részek szombati, vasárnap délutáni sugárzásaihoz még összesen hét és fél órányi. Kevesebb, mint húsz óra televíziós műsoridővel meg lehet mutatni a módszert és hihetetlen hatását az országnak!

Egy ilyen közösségi élményre rá lehet aztán építeni ezerféle folytatást, kibontakozást, akciótervet. Bizonyosra vettem, hogy ez így felkavarja a nyelvtanítás átlóvizét, és célba érhet. Álmodoztam tovább is: híre megy a világban. Megveszik, a maguk nyelvére fordítják a sorozatot más országokban is, és ... De állj!

Állj! – mondtam talán magamnak. – *Gondolod, hogy egyetlen televíziós sorozattal sikerülhet kiforgatnod sarkából a világot?* – Kétkedtem, ezerszer átgondoltam, de... De hittem benne. Igenis, azt gondoltam.

A SZÖVEGKÖNYVRŐL

A film megvalósításához felhasználható szöveg már rendelkezésemre állt, hozzá minden jogával. A tananyag-fejlesztéseink legsűrűbb időszakában megbíztam munkatársnőmet, Borsovszky Évát és angol-magyar kétnyelvű szerzőtársát, Szász Esztert, új, speciális tananyag írásával. Keressenek egy közismert és közkedvelt irodalmi művet, és annak szövegét írják át nyelvtanulási célúra. Olyan műből induljanak ki, amelynek átdolgozásához nem kell már a szerzői jogot megvásárolnunk. A szerző halálát követő hetven éven túl kell lennünk ehhez.

Így esett szerzőim egykori választása Conan Doyle-ra, a közismert és kedvelt, nem ok nélkül sokszorosan megfilmesített „Sherlock Holmes kalandjai” művére. Úgy tűnt először, hogy az eredeti angol irodalmi szöveg alkalmatlan az átdolgozási feladatra. Tekervényes körmondatai olykor egy bekezdésnyire rúgtak.

Persze, minden összetett mondatot fel lehet bontani egyszerű tő- és bővített mondatokra. Párbeszéddé, jelenetté is lehet alakítani az elbeszéléseket. Élvezetes, remek tanszöveg született így, kettő is.

Az I. rész története – *Botrány Bohémiában* – készen várta, hogy hangfelvételére sor kerüljön. Jó lesz az filmnek is. Vérszemet kaptunk, és – ugyancsak előkészített munkaként az íróasztal számára – elkészült a II. rész átdolgozása is. Már csak pénzbőség, idő, kapacitás, energia és a lebonyolításhoz partnerek kellettek, hogy tananyagkínálatunk részévé váljanak.

A MEGVALÓSÍTÁS

Bizonytalankodás és érlelgetés után 2004-ben víziómmal a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter⁶⁶ szobájában kötöttem ki. Beajánlás nélkül évekkel korábban már eredményesen jártam nála. A miniszter ismerte a módszert, és vele a lehetőséget. Átlátta az elképzelésemet, és *melléállt az ügynek*.

Talán két vagy három héttel később ugyanott már egy programindító megbeszélésen ültem. A tárgyalóasztalnál ott volt minden operatív vezető, akinek a szervezete a terv megvalósításához szükség lehetett. Megkaptam a szót, összefoglaltam az elképzelést, a végcél. Mindenki bölcsen bólogatott. Gondoltam, hogy producer is szükséges, és azzal is hozzáértőt kell megbízni. (Rosszul gondoltam. Elkötelezettség és ügyszeretet nélkül mit sem ér a hozzáértés.)

Kiosztották a szerepeket, kijelölték a felelőseket, a koordinátort, és talán 50 perc után vége is volt a megbeszélésnek. Ellenállás, ellenvetés, mi több, kérdés felvetése nélkül ment át az elképzelés a résztvevőkön.

Lám, ez és ennyi kell a megvalósulásához. Megvan! Éljen! Győzelem! – örvendeztem. Megfeledeztem a realitásról, a bürokratikus apparátusról. Magyarországon – és talán mindenhol máshol a világban – az eligazításon mindig, mindenre igent mondanak. Aztán jöhet a saját érdek érvényesítése, a passzív ellenállás és a bizonyíthatatlan szabotázs. Mesterei vagyunk ezeknek.

Hogy rövidre fogjam: a kosztümös film angol részét angol színészekkel leforgatták a szövegkönyv és forgatókönyv alapján Budapesten. Ebből elkészülhetett *volna* a húsz, egyenként félórás nyelvtanító verzió és a 4 részben a – mondjuk most – másfél órás angol film.

Ám a húsból csak az első három oktatórészre szerződött a producer, mert ennyire tartotta elegendőnek a rendelkezésre bocsátott összeget. Így ennyinek készültek el az utómunkái, és ennyit szállítottak le a Duna Televíziónak. Lesz majd újabb szerződés – nyugtatgattak. Hosszú várakozás után a következő szerződéssel is csak további négy rész utómunkáira szerződtek, és készültek el. Leálltak a munkákkal, és soha többé nem folytatták, így nem fejezték be.

⁶⁶ Kiss Péter †

A Duna Televízió – mi mást kezdhették volna a torzó sorozattal? – minden beharangozás nélkül, délutáni adásidőben egyszer levetítette a sorozatot 2006 tavaszán. Sikeres volt így is.

A nézők közül páran telefonáltak, érdeklődtek a folytatásról, csak hogy az nem volt. Ősszel, ugyancsak délutáni adásidőben az első hét részt megismételte a televízió, és ezzel számukra véget ért az ügy. Rajtam kívül mindenki feledte is.

Kormányváltások következtek, egyik a másik után.

További tíz év elteltével, máig nem adtam fel magamban az utómunkák befejezésének és a terv megvalósításának reményét. A kármentéshez a jogokat – ahogy lehetett – több menetben megszereztem a cégemnek. Ennél tovább nem jutottam.

A filmtorzó internetes nyomait kerestem, de semmit nem találtam. Ezért a sorozat indító részét feltettem a YouTube-ra. Belefáradtam. Belekeseredtem – volna, ha hajlamos volnék rá. Az ügyet és az elmaradt eredményt sajnálom. Mit számít a veszendőbe ment munka és pénz? Mérei Ferenc szállóigévé vált mondata jut az eszembe: „Az életben nem kell mindig jól járni!” Ennek mestere vagyok.

A VÉGJÁTÉK

Könyvem végét rövid összegzésféltre fogom.

Az első pionírkorszak – vagy inkább az első 20 év – lassan lezárult. Felfedezésem és megvalósítása működőképes, hatékony, hiánypótló. Közmegeledésre, bizonyítottan jól működik. Nem válogat a nyelvtanulók között nyelvtelhetségnek nevezett adottságaik szerint. Sikeres az egyéni tanulók körében is, nyelviskolákban és közoktatási intézményekben is, ahol használják. Budapesti mintaboltunkban értékcsítettük a tananyagainkat.

Nyelviskolánkban, kezdetben 3-4 tanteremben, majd 8-ban, végül 12-ben tanítottunk – hétköznapiokon és a hétvégeken is. Kezdetben a német, aztán az angol lett a sláger, de volt igény franciatanfolyamokra, szórványosan olasz- és spanyolnyelv-tanításra is. Igények az oroszra inkább csak napjainkban jelentkeznek. Minden a szokásos, rutinszerű.

Általános és középiskolákban is el-elkezdtek használni a módszerünket. Tanártovábbképzőket indítottunk házon belül is, a külső intézmények tanárai számára is. A kiképzett VillámNyelvtanárok száma átlépte a 200 főt. Mára talán 300 főnél tartunk.

A módszerrel éppen ismerkedő nyelvtanárok néha felvetették, hogy nem válik-e a tanári tevékenység gépiessé, ha a tananyag és a tanmenet percre megtervezett? Hol marad, hogyan érvényesül a tanár szerepe, egyénisége?

Érthető, de szerencsére alaptalan ez az aggály. Az ellenkezője a jellemző. A színművek szövegei is kötöttek, mégis a társulattól, a rendezőtől, minden egyes színésztől és a közönségtől függ a mindenkori produktum sikere, hatása. A csoportos nyelvtanításé hasonlóan.

Fontosnak tartottam, hogy egy-egy tanulócsoporthat legalább két, de inkább négy tanár tanítson egy százórás modul során. A tanulók kedvelik ezt. Akárcsak a színészeket a színházban, nálunk is előszeretettel értékelgetik a tanáraikat a tanulók a szünetekben, maguk között.

Jött a világgazdasági válság. Egy vezérigazgató jó barátom csillogó szemmel azt mondta: „A válságban az erősek megerősödnek, a gyengék lemaradnak, és elbuknak”.

Visszatekintve úgy látom, hogy a válság, mint a mezőgazdaságban az aszály, más szempontok szerint szelektál. Nem az erő, nem az életrevalóság szerint. Visszaveti a természetes folyamatokat, alkalmazkodásra késztet, sanyargat és válogatás nélkül pusztít. Számos érdemtelen előnyhöz juttat. Tehát nem unalmas.

Megszüntettük a mintaboltunkat⁶⁷. Csomagküldéssel és a nyelviskolából értékesítettük tovább a tananyagainkat. Lassan, majd amikor drasztikusan csökkent a nyelviskola forgalma, a három külső, bérelt tantermünkből visszavonultunk a törzshelyünkre. Aztán ott is feladtuk az irodabérletet is, a tanterembérleteket is.

Szinte minden kormány alatt megpróbáltam az oktatásügy irányítását – legalább egy kísérletre – megnyerni. Kapcsolatok híján csak az időmet vesztegettem. Önkéntes partnereink voltak persze a közoktatásban, az iskolákban. Legtöbbjük ki-tartott. Ha tovább nem is, hát a vezetőváltásaikig.

Az informatika átalakította világunkat.

A marketing teljesen megváltozott. A nyelvoktatópiacot hektikus állami beavatkozások is bolygatták. Körülmények mindig voltak, és alkalmazkodni is mindig kellett. Ha a memoáromat írnám, bőséges mondanivalóm lenne. Ám ez a könyvem másról szól.

Visszatérek a nyelvtanulás fejlesztéséből sajátomnak tekintett három érdemi témára még:

1. az akcentusmegmaradás törvényére és az akcentusos beszéd megértésére;
2. a beszédképesség és -megértés kiegyensúlyozott fejlesztésére;
3. és arra, hogy a tanár nélküli, önálló nyelvtanulást miként tudjuk az informatikai elemekkel teljes körűvé, biztonságossá, hatékonyá tenni.

⁶⁷ Az önkormányzatnak más elképzelése volt a belvárosi bérleményünkkel, így felmondott.

AZ AKCENTUSMEGMARADÁS TAPASZTALATI TÖRVÉNYÉRŐL

Sir Georg Solti⁶⁸ a nyelvi problémáiról hagyott egy kapaszkodót az „Emlékeim” c. könyvében. Az egykor 70 éves Stravinskyval⁶⁹ való frankfurti megismerkedéséről is ír benne. Első helyen azt említi meg, hogy akár csak Strauss-szal való találkozások is, elakadt a szava a megilletődöttségtől. Másodsorra azt, hogy „alacsony termetű ember volt” Stravinsky. A következő mondata volt fontos számomra: *„Éppoly erős orosz akcentussal beszélt angolul, mint amilyen erős az én magyar akcentusom”*.

Beszédes ez a sorrend, és látszik, hogy a tökéletességet kergető Soltit mennyire zavarta magyaros akcentusa. Azért említem őket, mert így nyilvánvaló, hogy az akcentusos beszédük nem függ össze a jó hallással, sem a megkérdőjelezhetetlen ritmusérzéssel, a beszéd zeneiségének, a beszéddallamoknak és hangsúlyainak meghallásával. Nem függ attól sem, hogy az illető milyen hosszú időn keresztül él az adott nyelvi környezetben. (Mindketten évtizedeken át éltek ugyanis emigrációban.)

A rejtély megoldását máshol kell keresnünk.

Közismert, hogy az idegenbe kerülő gyermekek szinte akcentus nélkül képesek a környezetük nyelvét elsajátítani, bármilyen nyelvhasználati szokást felvenni. Az idősebbek és a felnőttek szinte képtelenek hangképzési szokásaik, kiejtésük megváltoztatására. Mintha egy jobbkezes embert akarnánk felnőttkorában balkezeségre átszoktatni. Ennyi a felszín.

Az oka szerintem a kialakult artikulációs bázis, valamint a hibás minták alapján, idő-, és hangsúlystruktúrát tekintve eltorzultan megtanult, berögzült idegen nyelvi kiejtési szokásrendszer lehet.

Az idegen nyelvre váltás pillanatában gátlás alá kell(ene) helyezni a kialakult, reflexszerűen működő artikulációs mozgásokat, hogy az idegen nyelv beszédhangjait ne a saját nyelvünk hangjaival helyettesítsük be. Ez aligha sikerülhet. Késsel-villával evés helyett az asztalnál a pálcikára való áttérés?

⁶⁸ Magyar karmester, zongoraművész és zeneigazgató (1912–1997) 1939-ben emigrált, és életének hátralévő részét Ausztria, Németország, Nagy-Britannia, és az USA különféle zenekaraiban élén élte le.

⁶⁹ Igor Stravinsky (1882–1971) a 20. század nagy hatású, orosz zeneszerzője. Francia, majd amerikai állampolgárságot is szerzett. 1939-től az Egyesült Államokban élt.

Ám az akcentusos beszédünk lényege nem ezzel, nem a beszédhangok képzésével áll kapcsolatban. Önmagában a tökéletlen hangképzésünk csak furcsa beszédhez, beszédhibához vezetne. Az idegen nyelv hangkészletének megfelelő új hangképzési hálózatokat kellene kialakítani, működtetni. Sok munka, csekély eredmény lenne. (Talán nem is érdemes belekezdeni.)

Az akcentusos beszéd legfőbb jellemzője, hogy a ritmikai és hangsúlyszerkezete a közösségi normától eltér. Ezeket pedig torz formákban a beszéltető nyelvtanítás kezdeti szakaszában tanulja és rögzíti magában szinte mindenki, csak a kisgyerekek kivételével.

Akár a saját belső hallásunk, akár rossz minták követésével tesszük, mindegy. Ami rögzült, ott a beszédmozgások koordinációja rossz kerékvágásban rögzült. Rehabilitációs munka nélkül, magára hagyva egy életre szólóan úgy marad. Mások kiejtését hallgatva meg sem kíséreljük már a magunkét megváltoztatni és a másikat imitálni. Helyette a magunkban őrzött, saját prototípus kiejtésünkre korrigáljuk azt, amit másoktól hallunk. (A VillámExpressz tréningünk tapasztalata mutatta, hogy bizonyos rehabilitációra azért van reális lehetőség.)

A nyelvtanítás szempontjából tekintve fontos feladat, hogy *a nyelvtanuló beszédének prototípus-alakzatait a lehető legkisebb torzulással rögzítse magában*. Sok függ a tananyag kiejtési mintáin, a tanárok kiejtésén, a tanulótársak beszédén, a tanfolyami nyelven. Ezek nyilvánvalóan eltérnek az idegen nyelv közösségi normáitól.

AZ IDEGEN NYELVI BESZÉD MEGÉRTÉSÉRŐL ÉS MEG NEM ÉRTÉSÉRŐL

Egy diákkori élményem: egy német diákkal voltunk együtt a Csepel Művekben termelési gyakorlaton. Kereste a GEP című folyóiratot, de állítottuk, hogy ilyen magyar szó nincs. Lobogtatva hozta később a GÉP című folyóiratot. A röviden ejtett E és a hosszú É hang közötti különbség számunkra ekkora jelentőséggel bírt.

Ilyen sok múlik azon, hogy az idegen nyelvvel próbálkozó személy által használt beszédalakzatok mennyiben közelítik meg a közösségi normákat. A beszédet ugyanis főként az idő és a hangsúly struktúrája, mintázata és persze az elvárt beszéddallam alapján értjük. Az általuk keltett testi, izomzati hatások alapján – emlékeznek? Body-speech synchrony, azaz beszéd-mozgás szinkronia alapján –

ismerjük fel a beszédben az ismerős részeket, kifejezéseket. Mikroszünetek és hangsúlyok tagolják a beszédünket. Némi túlzással érdektelenek a benne szereplő beszédhangok.⁷⁰ Lehet valaki beszédhibás, pösze, raccsolhat. Ha kigúnyolhatják is érte, de jól értik. A gyerekbeszédet is többnyire értjük a számtalan helyettesítő hang használata ellenére.

Ha a beszéd alakzatai⁷¹, komplex mintázatai térnek el a várttól, oda a megértés. Beáll a tipikus helyzet: a mi beszédünket értik az idegenek, de az ő beszédük számunkra szinte érthetetlen, követhetetlen.

Adalékul idekívánczik egy különös történet.

A magyarországi rendszerváltás idején ismerkedtünk meg egy időközben híressé vált magyar szoftverfejlesztő csapattal és vezetőjével⁷². Kitűnően beszélt, tárgyalt, szerződött angolul. Évek múlva feleségével – aki szintén kitűnő volt az angolban – kiköltöztek pár évre Amerikába, a Szilícium-völgybe, hogy az ott létrehozott leányvállalatukat beindítsák. Amikor később összetalálkoztunk az utcán, tudván, mivel foglalkozom, nagy átéléssel mesélte el történetüket.

Már egy-két hónapja kint éltek. Esténként órákat töltöttek televíziózással. Füleltek, füleltek, és alig értettek belőle valamit. *„És aztán, képzeld! – váltott át jelen időre –, egyik napról a másikra egyszerre csak értem, hogy mit beszélnek. Már csak azt nem értettem, hogy előző nap még mindebből miért nem értettem semmit. És*

⁷⁰ A fonetika tárgya a beszéd szegmentális szerkezetének (beszédhangok rendszerének és sajátosságainak) és az ún. szupraszegmentális szerkezetének nevezett intonáció, hangsúly, tempó, szünet és elakadás, hangszínezet, hangerősség elemzése. Sajnos, ezt önmagában valóan, a figyelemtől és a gondolkodás folyamataitól függetlenül vizsgálja. Talán a pszicholingvisztikának, illetve a kognitív pszichológiának az illetékességi területe lehetne az elhatárolódó beszédalakzatoknak, (beszédkvantumoknak) és velük a testi működéseknek, - a látható gesztikulációnak és a nem látható izomtónus-változásoknak és az ezek hátterében meghúzódó folyamatoknak, az idegtevékenységeknek a vizsgálata.

⁷¹ A beszéd alakzatának, mintázatnak nevezem azt a komplex invariánst, amely a közösségi beszédnormákhoz képest az egyénre jellemző, és amit a beszéd prozódiaja néven szoktak emlegetni. Ez magába foglalja a dallamot, a kiejtés sebességét, ritmusát, hangsúlyozását, hangsúlyviszonyait, a hangerőt és a hangszínezet változtatását is.

⁷² Bojár Gáborról, a Graphisoft vállalkozás egykori vezetőjéről van szó. Szóbeli közlését hozzájárulásával teszem könyvemben közzé.

ugyanígy volt vele a feleségem is. Talán ha három nap különbséggel nyílt meg mindkettőnk füle a kinti beszédre.”

Véleményem szerint ekkor szabadultak meg mindketten a szavanként értelmező, iskolai nyelvtanítás utolsó terhétől. Nagyon szerettem volna magam is megélni az angolomnak egy ilyen minőségi változását. Az internetnek hála, nem kellett hozzá külföldre költöznöm. Amikor valami hasonló történt meg velem is, már nem csodálkoztam.

E jelenség okait keresve rendszeresen egerészett az eset körül az elmém. Mi az a különbség, amitől a hétköznapi életben idegen nyelven jól érvényesülő beszédmegértésünk a televíziózásban nem működik?

Talán sikerült a megoldás egy részére rátalálnom abban, hogy másként beszélnek az emberek velünk, külföldiekkel, mint maguk között. A személyes beszélgetésben egymásra hangolódunk. A beszédpartnerünk figyelemmel van a beszédmegértésünkre. Látja, hogy velünk visszafogottabban kell beszélnie, és ezt tudta és tudtunk nélkül meg is teszi. Különben folyton visszakérdezünk.

Természetes beszédünkben mi is hajlamosak vagyunk a hangsúlytalan részeket felgyorsuló kiejtéssel – így az idegenek számára szinte egybemosódó beszéddel – elhadarni. A kamera előtt az anyanyelvieket ebben semmi nem fékezi. Az idegenek azonban a képernyő előtt lemaradnak, és – akár hónapokra – elveszítik a fonalat.

Mi a tanulság ebből a nyelvoktatás számára? Talán semmi, talán nagyon is sok. A kezdő autóvezető számára az autósiskola tanpályája után a forgalom adja meg a rutint. Addig a kocsiján viseli a Tanulóvezető táblát. Idegen nyelvek használatában nincs szükségünk táblára sem.

A televíziókból többnyire az elvárt, irodalmi nyelvet halljuk, és a nyelvtanítás során is ilyesmivel találkozunk. Csak az életben szembesülünk a sokféle nyelvjárást beszélőkkel, a tájnyelvvvel, az akcentusokkal. Sokan tudnak az evvel kapcsolatos élményeikről napestig mesélni. Ez a probléma is sokáig megoldatlanul lapult a tudatom mélyén. Lehet-e és hogyan lehet a nyelvtanulókat a dialektusok, akcentusok értésére felkészíteni? Mit és miként kell ennek érdekében tennem? Egy feladat, ami elől nem térhet ki a nyelvoktatás.

A speciális, tájnyelvi szavak kivételével anyanyelvünkön azonnal értjük a számunkra szokatlan nyelvjárásokat is. Mitől, minek az alapján? Nyilván a bennük közös beszédalakzatok alapján. Mit tegyek, hogy a kiejtési invariánsokra felfigyeljenek a nyelvtanulóink? Elszánás dolga volt csak, hogy megmutassam nekik!

A kezdő angol tananyagaink brit kiejtésű főszovegeihez – költség és munka nem számít – további hangfelvételeket készíttettem amerikai angolt beszélőkkel is, más akcentust beszélőkkel is. A szövegváltozatok brit alapkiejtéseihez 6-8 további kiejtési változatot is rögzítettünk. Amerikai, ausztrál, kanadai, akcentusos brit, (ír, skót, walesi), sőt, indiai, japán és afrikai anyanyelvi bemondók hangfelvételei és feldolgozásai is elkészültek. Amikor ezeket először meghallgathattam egymást követően, hatalmas örömet éreztem. Először az egyes beszélők közötti pregnáns kiejtéskülönbségek tűntek fel, de pár mondat után már a közös struktúrák.

A nyelvtanulók is így vannak vele. A sokféle kiejtésből is kihallják a jellegzetest, és így nem lesznek olyan elveszettek az életben, mint a másként tanulók. Megvan a hiánypótló megoldás. Sikerült-e a marketingben, az értékesítésben is ezt kihasználnom? Ugye, kitalálták? Nem, nem sikerült.

Egy számomra kedves történettel még kiegészítem a beszédmegértéssel kapcsolatos elmélkedéseimet. Kecskeméti születésű nagyanyám tanított a következő mondókára:

„Ögyé’ könyeröt möggye’!

Ha nem kő’, tödd e’!

Majd mögöszöd rögge’.”

– vagyis: „Egyél kenyeret meggyel! Ha nem kell, tedd el! Majd megeszed reggel.”

A szöveg 17 magánhangzójából csak 7 maradt meg eredeti hangként. A többi E hang Ö-re változott. Öt szónál, nevezetesen az *egyél, meggyel, kell, tedd el, reggel* szavaknál pedig elmaradt a kiejtésből a szóvégi L hang. Mégis: minden magyar anyanyelvű ember így is, ezek ellenére is érti ezt a tájnyelvi kiejtést is és a hasonlókat is. De mi történik, ha egy magyarul tudó, de nem magyar anyanyelvű emberrel próbálom ki ugyanezt?

Több mint két évtizede közöttünk élő, német anyanyelvű tanárnőnk volt az áldozatom. Csak annyit értett belőle, hogy „valamit nem költesz el?”

Hogy hogyan jött ez ide? A „ha nem kő, tödd e” hangzástöredéket ő egybehalotta. A szavakat elválasztó szóhangsúlyokat – hangsúlymintázatot – nem tudta az élő beszédből kihallani. Így lett a számára ismerős „nem költöd el” kifejezés a nem kő, tödd e’ részből. Az összes többi szóval nem tudott mit kezdeni.

Összegezzük a témát!

A belső beszédünket lehetőleg a legkisebb torzítással igyekezzünk kialakítani. Ne biflázzunk magunkban szavakat, szövegeket, és lehetőleg autentikus, anyanyelvi mintákból tanuljunk! Ha erről lekéstünk, akkor próbáljuk meg ezt korrigálni! Próbáljuk meg a nyelvi fertőzőttségünket rehabilitálni! Ebben segíthet a korábban ismertetett VillámExpressz beszéltetőtréningünk.

AZ EGYÉNI BESZÉLTETÉS ÉS A CSOPORTOS NYELVTANÍTÁS ÖSSZEEGYEZTETÉSÉRŐL

Nyelvtanítási tapasztalataink és a sok kedvező visszajelzés magabiztossá tett. Az általános elégedettség a nyelvtanításunk egyik felére, a remek beszédmegértésre és a jó kiejtés kialakítására vonatkozik. Az egy-két problematikus esetet könnyű ilyenkor jelentéktelennek tekinteni. Aki azt látja, hogy a többiek jól haladnak, könnyen hallgat a nehézségeiről. Csapdahelyzet ez. Engedi, hogy azt lássam, amit szeretnék. Hogy nálunk minden rendben van.

Így mindig megerősítettem magam a kiinduló tézisemben: semmiképpen nem szabad csoportos nyelvtanításban a nyelvtanulókat idő előtt beszéltetni, és később sem tehetjük ezt a csoportban, mások jelenlétében. Az idegen nyelvi beszéd képessége így is kialakul – magamagától. Ez már az első kísérleteimben is így volt, és még számtalanszor így alakult.

Csak hogy akadnak, akiknél ez mégsem alakult ki magamagától. Ha kisebbség, ha nem, megoldás kell rá. Mit tegyünk?

Miattuk nem szabad feladni azt az ezernyi előnyt, ami a csoportos nyelvtanításunk nyilvánosságában kizárja a tanulók egyéni szerepeltetését, szabad beszélgetését – gondoltam. Ha ebből engednénk, az sem segítene rajtuk, de sokaknak ártana. Csak törtem és törtem a fejem, és nem tudtam, hogy mit tegyek.

De láttam, hogy a módszer kevés alkalmat ad a beszédrutin megszerzésére. A tandíj korlátokat szab a másodnyelvtanár foglalkoztatásának. A csoport nyílvánossága előtti gyakoroltatásra pedig nem vitt rá a lélek.

Kiegészítő, egyéni gyakorlást ajánljak? Az jó, de sokan nem engedhetik meg maguknak. Egyszerűen: egy „a kecske is jól lakik, a káposzta is megmarad” megoldást kellene találni.

„Add ki a káposztát a kecskének kamatra!”, mondják a közgazdászok, de ez csak viccelődés. Gyötrően foglalkoztatott a megoldatlan probléma. „A macska kergeti a farkát” helyzet, ahol macskának éreztem magam. Láttam a célt, de nem tudtam önmagamból kilépni érte.

Győzködtek: „Ezek a tanulók tudnak már annyit, hogy nyugodtan beszélgethessenek a többiek előtt is!” – és mi tagadás? Jobbat nem tudván, hagytam, elűrttem, hogy próbálkozzanak. A kisebb létszámú, homogénebb tudásszintű csoportokban eltérhettek az ilyesmiben előírásaimtól.

Megérzéseim vették át az irányítást felettem. Nem tudtam, hogy miért, de a „kérdés-válasz” irányított felelgetés felé fordultam. A nyelvtanulóval ne szaladhasson el a ló. Adjunk egy válaszrepertoárt a tanulók kezébe, hogy abból választhassanak kedvük szerint! Így garantáltan mindenki tud válaszolni. Garantáltan helyeset.

Az angolra koncentráltam, és ösztönösen az angol eldöntendő kérdéseknél és válaszaiknál kötöttem ki. Igaz, az angolban az igen-nem egyenes válaszok eleve szokatlanok és megtanulandók számunkra. Az egyszerű igen – nem (Yes és No szavak) ugyanis, bár önmagukban is érthetőek, de az angolban nem elégségesek. A jól formált válasz „az alany névmásával és segédigéjük állító vagy tagadó alakjával együtt használandók”. (Értsd: a *Do you X?* kérdésre a „Yes, I do”, vagy a „No, I don’t” válasz és ezek analógjai az elvártak).

Ki akartam egészíteni a nem egyenes válaszok repertoárjával. (Pl. a magyar Természetesen; Bizonyára; Kérdezz mást!; Ki tudja?; Hogy képzeled?; Ha A, akkor talán, különben nem; stb. válaszok megfelelőire gondolok.) Ezeket a „nem egyenes válaszokat” táblázatba gyűjtettem. Elkapott a gyűjtőszendvedély. Mint korábban említettem, jóval 240-es darabszám felett jártunk, amikor következett a válogatás,

a fordítás, lektorálás, szortírozás és selejtezés. Hat csoportba – igenleges, nemleges, bizonytalan, visszakérdező, kitérő és a választ megtagadó csoportokba – osztottuk és rangsoroltuk is a válaszokat fontosság, hasznosság és nehézség szerinti fokozatokba. A feltételes válaszok gyűjtése és rendszerezése még így is hátramaradt.

Ijesztő egy mennyiség! Fokozatosan kell a tanulók rendelkezésére bocsátani.

A megoldás nem csak az eldöntendő kérdésekre jó. A kiegészítendőkre is kiterjeszthető. Megvan „a kecske is jól lakik, és a káposzta is megmarad” nyelviskolai megoldása. Csak nyelvről nyelvre haladva ki kell dolgozni és ügyesen kell alkalmazni. Szép feladat – hozzáértőknek. A „*gurítsd el a hógolyót, és figyeld a lavinát!*” elképzeléshez így minden rendelkezésre állhat. A beszédkvantumokon alapuló nyelvtanítás egységes rendszerben működhet.

SZÁMVETÉS – ELŐRE- ÉS VISSZATEKINTÉS –, ÉS AZ ÚJ BRAND MEGHIRDETÉSE

Mélyen gyökeret vert az az iskolai szemlélet a tanulásról, hogy számon kérhető tudást kell szerezni. Feleltetni, tesztelni, vizsgáztatni és minősítgetni kell. Kevés ennél kártékonyabb hagyományt lehet találni. Mi nem kutakodunk napról napra nyelvtanulóink elméjében. Tapasztaljuk azonban, hogy nem egy közülük maga teszi ezt meg helyettünk. Szavak listáján ellenőrzi, hogy mit tud, mit nem.

Büszkék vagyunk arra, hogy nálunk a nyelvórán sajátítják el tanulóink az idegen nyelvet. Nem kapnak házi feladatot. A közoktatásban azonban a tanulók tudását kötelező osztályozni, minősíteni. A végeredmény minősítése persze megoldható a mindennapos feleltetés nélkül is. Egy pécsi iskolában a házi feladatot – meglepő módon – a szülők követelték ki. Mélyen gyökerezik az emberekben az, amit gyerekkorukban, iskoláikban megszoktak. Az, hogy napról napra kell feladatokat megoldani, gyakorolni, úgy tanulni. Nyelvet is, mást is! A nyelvek vonatkozásában – úgy tűnik – a kívülállókban ez gyógyíthatatlan, általános tévhit.

Sajnálatos módon kitalálták, és járványszerűen elterjedt a világban a kompetencia – máig sok értelemben használt, vagyis tisztázatlan – fogalma⁷³. Követte a kompetenciaalapúnak elnevezett oktatás. Ennek emlegetésében élenjár a nyelvoktatás.

Először csak négy alapkompétenciát különböztettek meg – a beszéd megértését, a beszélés képességét, az olvasását és az írását –, holott e négy tevékenységnek egyetlen közös biológiai alapja van. Ez a belső beszéd, amelyik a képzelethez kapcsolódva működik bennünk. Megcifrálták még ezeket a közvetítési (mediálási) kompetenciával, és a hangzatos kommunikációs kompetenciával. Szorgalmasan kidolgozták hozzájuk a kompetenciamérések áltudományát⁷⁴ is. A bürokratizálható követelmények kevés esélyt hagynak a derűlátásra.

Mégis derűlátó vagyok. A hivatalos nyelvoktatás vonulatát megkerülheti az élet. Nyelviskolánk egyik sztártanárnője szabadidejében sorra felkeresi az interneten található ingyenes és fizetős online nyelvoktatásokat. Tőle tudom, hogy negyvennél többet is talált, és ezeket rendre kipróbálja, és összehasonlítja őket egymással, és persze a mi módszerünkkel. Igaz, mi még csak offline, dobozos tananyagunkkal vagyunk a piacon, és csak a hazai nyelvoktatásban.

Az internetes nyelvtanítás piacán lemaradásban vagyunk, pedig idejekorán, az elsők között szándékoztam módszerünkkel itt is megjelenni. Az interaktív nyelvoktató programunk ugyanis adatbázisból dolgozott, melyben a célnyelvi mondatok és azok anyanyelvi – adott esetben magyar – megfelelői szerepeltek. Ám ugyanahhoz a célnyelvi mondatához tetszőlegesen sok közvetítő nyelvi fordítást rendelhetünk, és egy válts nyelvet – Change language! – utasítással például kínai vagy japán, orosz, spanyol vagy hottentotta anyanyelvű ember is tanulhat a programmal.

Ennek megfelelően számos nyelvi változatban elkészítettük néhány lecke bemutatóanyagát. Hangfelvételre váróan lefordítottam a kezdő angol tananyagunkat

⁷³ A kompetencia (latin) alkalmasságot, ügyességet jelent. Az 1990-es években a pedagógiai fejlesztés egyik „zászlóshajója”, vagy inkább alapjaiban félreértett divathulláma lett, és használata elburjánzott a nyelvoktatás területén. A hogyan-tudásra helyezi a hangsúlyt, bár a kompetenciafogalom értelmezése sem a hazai, sem a nemzetközi pedagógiában nem egyértelmű.

⁷⁴ A méréshez ugyanis mértékegység és mérőszám kell(ene), de ilyesmiről itt szó sincs. Objektivitás látszatát keltő, szubjektív minősítő tesztek ezek. Nem mérések.

az adódó alkalmakat kihasználva kínaira, oroszra, vietnamira és természetesen bulgárra is. Várnában ugyanis a Relaxa OOD. nevű leányvállalatunk hosszú időn keresztül működött.

Botcsinálta kisvállalkozóként túl nagy falat volt számomra a világpiac.

Világosan láttam, hogy ehhez a feladatban fantáziát, kihívást látó partnert vagy partnereket kell találnom. Lehet, hogy célratörően kellett volna őket keresnem, de szokásom szerint az alkalmilag adódó lehetőségeknél maradtam. Már-már megtaláltam valakit, aki nagyban bizonyította a marketingtehetségét és pénzszerzési képességét. Kizárólag az internetes nyelvoktatás érdekelte. Megállapodtunk, hogy közösen valósítjuk meg. Aztán váratlanul egy e-maillal jelentkezett. Hasnyálmirigyrákot diagnosztizáltak nála, és elállt a megállapodástól. A sors egy teljes évnnyit sem tartogatott számára az életéből.

Több partnerrel és partnerjelölttel folytattam megbeszélést sorozatosan. Soha nem adtam fel a reményt, hogy megvalósuljon a vízióm. Barátaim közül is volt, aki visszatérően játszott a gondolattal, hogy beszáll a feladatba. Amikor mással már megállapodásközi helyzetben jártam, megesett, hogy egy visszautasíthatatlan ajánlattal állt elő. Aztán elállt tőle. Nehezen és későn tanultam meg, hogy az üzlettársból lehet jó barát, de kár a barátaidat elveszíteni, amikor a barátságot üzlettel próbáljátok elegyíteni.

A FEJLESZTÉSRŐL ÉS JÖVŐJÉRŐL

Az elmúlt három évtized fejlesztésére tekintve a tézis-antitézis-szintézis folyamatok érdekes spiráljait látom. A kiindulásom a tanár nélküli, öntevékeny nyelvtanulás egy speciális, relaxációs változata volt. Teljesen átalakítottuk a tananyagot, a tanulás menetét, és elhagytuk belőle a relaxálást. A tudásmegszilárdulások egyéni tanulás minden várakozásunkat meghaladóan sikeres és eredményes lett.

Nyelviskolát hoztunk létre ezeknek a tananyagoknak és tanítási technológiának az alkalmazására. Tananyagunkat digitálissá alakítottuk át nyelviskolai használatra. Fejlesztettük, bővítettük, kiegészítettük a technológiát is, a tananyagokat is. Mellőztük a nyelvten hagyományos magyarázatait, és nyelviskolánkban az anyanyelvvel szembeállított, kontrasztív nyelvtannal adunk eligazítást nyelv-

tanulóinknak. Szép feladat lenne hozzáértő nyelvészeknek, hogy nyelvpáronként a nyelvoktatóipar számára elkészítsék és rendelkezésre bocsássák a kontrasztív nyelvtanokat. Angol digitális tananyagunkat kiegészítettük a különféle kiejtéssel beszélők hangfelvételeinek feldolgozásával. Ez a hangzásszerkezetek invariáns jellemzőinek kitapasztalására és a beszéd jobb megértésére szolgál. Ennek piaci hasznosítására – már vagy még – nem futotta energiáinkból.

A mindezt befogadó digitális tananyagunk önálló termékké vált. Más iskolák is, az egyéni nyelvtanulók is tudták használni. Visszajutottunk az egyéni nyelvtanulók igényeinek magas szintű kielégítéséhez. Mégiscsak jó, ha mindenki a maga időbeosztásában és a maga tempójában haladhat. Az öntevékeny és a magántanári nyelvtanulás internetes változatai nagy versenytársai lehetnek a hagyományos, csoportos nyelvtanulásnak.

A mesterséges intelligencia fejlesztése, fejlődése nagyon intenzív. Valószínűnek tartom, hogy meglepetéseket tartogat ebben már a közeli jövő is a nyelvtanítás-tanulás területén. Alighanem intelligens programokkal folytatható társalgás lesz a beszédrutin megszerzésének eszköze az egyébként igen költséges, tanár által vezetett nyelvvórákkal szemben.

A tananyagaink fejlesztési időszakában kifejlesztettünk egy orvosi-egészségügyi angol szaknyelvi anyagot is. Ebben 3-4 szakkifejezés bemutatását egy-egy ezekkel alkotott példamondat követ. Az általános nyelvoktatással szemben a szaknyelv esetén hangsúlyossá válik a szótanulás, a szakkifejezések ismerete. Szótanulás ez a javából! És ezzel visszakerültünk a relaxációs tanuláshoz, annak célszerűségéhez, előnyeire. Szerencsére(?) maradt egy kis raktárkészletünk a relaxációs készülékeinkből. Általánosságban a szaknyelvi képzést tekinthetjük az általános nyelvi képzés kiegészítésének. A pilóták, a könnyűbúvárok, cukrászok és asztalosok szaknyelvi képzését valószínűleg érdemes hasonló alapokra helyezni, és tananyagát így kidolgozni. Azután relaxációval vagy nélküle lehet a tanulni vágyók rendelkezésére bocsátani. Versenghetnek itt a szóban forgó tartalmakért a legkülönbébb szótanító programok, applikációk. Közéjük léphet az általunk kifejlesztett program is.

AZ ÚJ BRAND – A QLL QUANTUM LANGUAGE LEARNING

A relaxációs nyelvtanulás bevezetése és a Relaxa név és logó bevezetése óta bő húsz év eltelt. Azóta minden ízében megváltozott a módszer, a tananyag, csak a cél maradt: küszködés, izzadság nélkül, könnyen, élvezettel felfedezni az idegen nyelvet, és használható nyelvismeretre szert tenni. Ennek megvalósításához mindenestől ki kell fordítani a világot a nyelvtanulással kapcsolatos tévhiedelmeiből. Rá kell ébreszteni, hogy mindenkinek természetes képessége a tapasztalati élmény-nyelvtanulás. Ezt nyújtja mára a kifejlesztett nyelvtanulási módszer.

Legyen az új márkanéve ezentúl QLL – Quantum Language Learning.

Bevezetése, logójának, marketingjének, PR-tevékenységeinek folytatása, sikerre vitele már mások feladata vagy vállalt küldetése lesz. Ha lesz.

Társadalmi igény lenne rá.

A LEHETŐSÉG ADOTT. CSAK ÉLNI KELLENE VELE

Az általános és a középiskolákban, a felsőoktatásban és a felnőttképzésben is és a kis nyelvek tanulásában is. Az oktatáspolitikusok évtizedenként hozzák meg a rendeleteket, hogy diplomát hány és milyen szintű nyelvvizsgálattal lehet/kell szerezni. A legújabb pedig most, 2016-ban az, hogy 2020-tól az egyetemre való bejutásnak is a középfokú, a diplomának a felsőfokú nyelvvizsga megszerzése lesz a feltétele.

A szakma tanácstalan. A több évtizedes tapasztalatok szerint a közoktatásban kellő órászámban tanítják az idegen nyelveket. Az iskolák jelentős részében képzett, nyelvet tudó tanárok tanítanak. Ám a meghirdetett egyetemi felvételi követelményeknek a végzősök kisebb része képes csak megfelelni. Ők a „jól tanuló, keményen dolgozó” diákok köréből kerülnek ki. Számottevő részük magántanárnál is tanul, és a szünidőben nyelvi táborokba vagy külföldre is eljut.

A tények makacs dolgok. Az is, hogy kisebb költséggel, kisebb órászámmal sokkal nagyobb hatékonyságot lehetne a QLL módszerrel elérni. És nem kell hozzá éveken át vizsgálódni, nem kell hozzá a meleg vizet feltalálni. Ám a nyelvtanulással kapcsolatos közgondolkodásnak át kellene billennie hozzá.

És nem csak Magyarországon.

Kínától Dél-Amerikáig, Kanadáig, Oroszorszáig, Japánig – nagy a világ. Sok a nyelve, nagy az igény e nyelvek tanulására. És az interneten keresztül bármilyen anyanyelvű, bármely nyelvet tanulni akarók elérhetők.

Sokan és sokféleképpen próbálkoznak a nyelvoktatási piac meghódításával, mások a megtartásával. A QLL alkalmas bármilyen anyanyelvű tanuló számára bármely célnyelv alapjainak gyors, élvezetes elsajátítására. A benne rejlő lehetőség tehát hatalmas, vagy semmi. Kiszámíthatatlan a jövő. Kiszámíthatatlan, hogy ki és mivel fogja elfoglalni a még mindig megoldatlan, tátongó piaci űrt. A QLL akár nyerő is lehet, ma inkább, mint bármikor korábban. És mint annyi más, nemes célú fejlesztés, a feledés sorsára is juthat.

FINÁLÉ

A HARMADIK TALÁLÓS KÉRDÉS PARAFRÁZIS

KI VAGYOK ÉN?

Előre semmi sem jelzi jöttömet.
Váratlanul, nesztelenül érkezem.
Nem érted, hogy mikor, honnan, miért jövök,
és miért is nem jövök,
amikor vársz, amikor hívsz, könyörögsz.

Ám ha megfeledkezel rólam,
megleplek, és megjelenek.
Jövök, megyek, kedvemre, anélkül, hogy bejelentkeznék.
Marasztalsz? Nem maradok.
Meg akarsz ragadni? Elinalok.

Elűzni szeretnél? Nem tudsz.
Ne mond, hogy maradjak veszteg!
Képtelen vagyok rá.

Szabadon kószáló,
törvényt, korlátot nem ismerő,
senkitől meg nem ijedő
voltam, vagyok, maradok.

Szétozthatasz, adhatsz akárkinek. Mégis
mindenemmel tied vagyok.
De a magam ura.

Kedvelem a társaságot,
Ám a társaimat magam választom meg.
Alaktalan vagyok, akár a köd,
mégis alakíthatasz.

Láthatatlan vagyok,
mégis meglátszom rajtad.
Kutyád is észrevesz, és olvas bennem.

Születési helyem a képzelet. Életterem az életed.
Zabolátlanul alakulok,
Szétszedek, összerakok, építek, kibogozok,
de végül beteljesül sorsom:
a feledés, a megsemmisülés.

Mégis így, ilyennek szeretsz,
amilyen vagyok,
mert a Tied vagyok.
Néha mégsem szeretsz?
Zavarlak? Haragszol rám, vagy magadra?
Akkor, míg meg nem békülsz,
alakíthatsz, alakulok.

Élvezed a jelenlétem, mert általad vagyok.
Ha létezel, létezem. Sajátod vagyok.
Mégsem tudod, miféle-fajta
és ugyan, miből vagyok, mert
Mindenki számára megfoghatatlan vagyok.

NOS, AKKOR KI IS VAGYOK?

A megzabolázhatatlan, leigázhatatlan
gondolat vagyok.

EPILÓGUS, avagy: HAPPY END HELYETT – Az UTOLSÓ SZÓ JOGÁN

Tisztelt Bíróság!

Mentségemre naivitásomat és jóhiszeműségemet hozom fel. Azt hittem, hogy elegendő megmutatni az embereknek aényt: itt van valami új, ami jól működik. Az igazság belátásában, a gondolat meggyőző erejében hittem. Bízam a szakmában, a tudományban, a közvéleményben, a sajtóban, a befektetőkben, a piacon. Talán csak a politikában és a politikai kapcsolatokban nem. Beismerem, hogy abszolút naiv voltam.

Beismerem, hogy figyelmen kívül hagytam a változásokat késleltető tehetlenségi erőket. Minden kétséget kizáróan, hosszan tartóan megbizonyosodtam felfedezésem és találmányom használhatóságáról és hasznosságáról. Kitartó, kudarcűrő voltam és maradtam.

A szerencse sokszor mellém szegődött. Kiismerhetetlen, hűtlenkedő társ volt. Sokat hozott és vitt. Nem törődtem vele. Bízam a visszatérésében. Néhányszor visszaédesgettem.

Kitartottam, a végsőkön túl.

A szenvedélyem a megértésen, a józan ész belátásán alapuló megismerés volt. Ebben együgyű voltam. Az éppen időszerű, számomra éppen egyetlen ügy érdekelt szenvedélyesen.

Tettestársaim mindig voltak. Szolidárisak jóban, rosszban.

Hálás vagyok nekik. Nélkük semmire sem jutottam volna.

Betöltöttem, el is hagytam a hetvenötödiket.

Amit megoldani akartam, megoldottam. Így újabb megoldandókra is találtam, találok. Amit mindezek szakmai elterjesztésével elérni akartam, nem értem el. Nincs más tennem: gondolataimat könyvembe zárva szabadon engedem. Nagy kaland volt.

Igazságos ítéletet kérek.

2016. február

ÉS MÉG VALAMI

Nehéz abbahagyni így az írást. El kell mondanom még a következőket: mindenhez szeretnék érteni. Persze, ez túlzás, és a többes szám is alaptalan. Magamra gondoltam.

Szóval sok dologhoz szeretnék érteni. Akkor is, ha lehetetlen. Előző könyvem alcíme is ezt jelezte: *Gyermeki kíváncsisággal a Világról*. Rengeteg dolog érdekel, de átlátásukhoz polihisztorrá kellene válnom. Mondják, hogy az ő koruk lejárt. A polihisztor a dilettáns rokona. Vagy fordítva. Nagy és vegyes ez a rokonság. Nehéz megkülönböztetni őket. Különbségeiket a tükör nem mutatja.

Nehéz felülkerekedni a bizonytalanságunkon is. Mégis a töprengésből cselekvésbe kell váltanunk. A kockázat ellenére ehhez magabiztos határozottság kell. Vakmerő kíváncsiságom és gyávaságom együtt uralkodott felettem. Kis tételekben a gyorsan döntő hazardőr, nagyban a vissza-visszatáncoló biztonsági játékos vitatkozott bennem rendszeresen. Sokszor tévedtem. Néha veszítettem, néha nyertem rajta. Utólag könnyű lenne magyarázni. Kényelmetlenebb a folyamatokat újragondolni és tanulásra jutni.

Amit itt lezárók, a második könyvem. Számomra mégsem könyveim egyike. Folytatása, lezárása az elsőnek. Míg mások tanulták vagy tanították a nyelveket, én egy emberöltőnyi ideig töprengtem a nyelvek használatán, használatának elsajátításán.

Próbálkoztam megérteni az ember működését, gondolkodását, nyelvhasználatát, tanulását. És persze a második nyelvekre való áttanulást és átállást, a beszéd belső lefolyását. Igyekeztem kiismerni magam az idegennyelv-oktatás labirintusában. Felismerni, hogy melyik miért tévút, melyik a jó út, és miért.

Magam is terhelt voltam az iskolai nyelvtanítás hagyományaival, a világszerte élő közhiedelmekkel. Hittem, hogy a nyelvtanulásban napról napra bővíteni kell a szókincset, kikerülhetetlenül meg kell ismerni legalább a nyelvtan alapjait. Azt is elhittem, hogy az idegen nyelvi környezetbe kerülés mindent megold. Innen jutottam el mindennek a tagadásáig, az antitézisemig, majd a szintézisig is.

Az antitézisem szerint a nyelvtanulás kezdeti szakaszában az azonnali szabad beszéltetéstől kezdve mindent el kell vetni a hagyományos nyelvtanítás eszköztá-

rából, ideológiájából. Más elvek és másfajta gyakorlat szerint másfajta fokozatosságban kell mindent tenni.

A szintézis az alapfokú nyelvismeret elérésekor válik időszerűvé. Akkor már nagyrészt mellőzhetjük a nyelvtanításból a tanuló anyanyelvét. Helyük marad a kontrasztív nyelvtani ismereteknek, hogy a bizonytalanságokat és a zavaros dolgokat tisztázzuk velük. Ezekkel nincs személyes tennivalóm. Képzettségem és nyelvtudásom korlátai miatt a pálya széléről tettem a dolgom. Irányítottam.

E könyv írásába tizenegy éve, 2005-ben kezdtem bele. Akkori munkacíme a tüköridegrendszerre és annak a tanulásban betöltött szerepére utalt: „AZ EMBER – AZ ÉLŐ, ÉRZŐ TÜKÖR, avagy – és következett perlekedő alcíme – Tévhitek és tévutak a (nyelv)tanításban és vizsgáztatásban”.

Barátaim azt tanácsolták, hogy maradjak a magaménál, és ne mások tévedéseivel foglalkozzam. Mondjam azt el, hogy szerintem mit és hogyan kell tenni. Igazuk volt, de erre csak lassan jöttem rá. Közben a kézirat szövege hízott és hízott. Talán kétszer is elérte a hatszáz-nyolcszáz oldalt az elmúlt 11 év során. Ilyenkor szelektáltam, és felére, harmadára visszametszettem az anyagot.

Végül a mostani, reményem szerint békés, kiadható szövegig jutottam. A me-revlemezzen jól elfér a terjedelmes, mostani 300 oldalnyi maradék. Biztatom magam: *ami nincs benne a könyvben, az nem hiányzik az olvasónak.*

Szeretnék a könyvem végén köszönetet mondani mindazoknak, akiket illet. De kiknek és miért? Elakadok, és félek is, hiszen három évtizedre kell most visszaemlékezni. Megpróbálom.

A változatos, izgalmas feladatért, a szerencsés lehetőségért a Sorsnak, ha hinnék létezésében. Megismerés- és munkamániám elszenvetőinek: családomnak, társaimnak, barátaimnak, egykori és mostani alkotótársaimnak, munkatársaimnak, üzleti partnereinknek, ügyfeleinknek. A nyelvtanulók generációinak, tízezreinek, talán százezreinek már, akiktől számtalan visszajelzést kaptam. A szerencsémnek, mely megóvott a súlyos sérülésektől, amikor a holdkóros magabiztosságával mozgott mások szakterületein. Megérzéseim ritkán vezettek be az erdőbe. Amikor bementem mégis, a megérzések sugallatait követtem, melyek többnyire kivezettek belőle.

Meghatározó jelentőségű volt Karl-Heinz Gelsen német üzletember. Nélküle a nyelvtanulás problémáinak oldalszele sem érintett volna meg. Partneremmé lett, és amikor eljött az ideje, utamra engedett.

Mostanra három évtizednyi időt töltöttem el a téma bűvkörében. Megpróbálom a következő, erre szánt oldalon betűrendbe szedve mindenki nevét felsorolni, akinek hálásan köszönöm baráti észrevételeit, tanácsait, útmutatásait, javításait, segítségét, amit munkámhoz és könyvemhez kaptam. Rossz érzések közepette gondolok azokra, akiket mindenképpen meg kellett volna említenem, és szándéktalanul mégis kifelejtettem.

2016. február.

E KÖNYV LÉTREJÖTTÉT SEGÍTTÉK:

Békés Vera	Makara Györgyné
Borbás Gabriella Dóra	Makara Tamás
Borsos Szabó Attila	Makrai Balázs
Budai Andrea	Nagy Judit
Budai László	Óbert Orsolya
Csányi Vilmos	Prószéky Gábor
Czigler István	Rádi Ildikó
Dévai Tibor	Sárközy Erika
Greguss Pál	Sándy Gabriella
Hanák Angéla	Sánta Balázs
Haluska Gabriella	Selmeczi Tibor
Harle Tamás	Sillár Emőke
Horváth Gita	Szathmáry Attila
Horváth Zoltán	Szirmai Imre
Kállay Géza	Szabó György
Kálmán László	Szekeres András
Keller Gabriella	Szokolszky Ágnes
Kígyós Éva	Uzsalyné Pécsi Rita
Lipták András	Végh Ildikó
Makara Dorka	

FÜGGELÉK 1.

HAJDÚ ZSUZSA NAPLÓJA

ÖNÉLETRAJZ

Budapesten 1974. 08. 12-én születtem. 4 éves koromban kezdtem érdeklődni a zene iránt. Kaptam egy kis zongorát, amin egyszerű filmzenéket játszottam hallás után. 3. osztályos koromtól angol szakos általános iskolába jártam. Ezzel párhuzamosan zongorázni tanultam 8 éves koromtól, és versenyszerűen műkorcsolyáztam. Aztán a Bartók Zeneművészeti Szakközépiskolába vettek fel szolfézs-zeneelmélet szakra. 2 évvel később zongora szakra. Az iskolában olaszt tanultam. Szolfézs–zeneelmélet szakon érettségiztem 1992-ben. Utána kezdtem el orgonatanulmányaimat Elekes Zsuzsa művésznőnél.

Most, a nyár végén jött az ötlet, hogy meg kéne tanulnom németül. Kórusban énekeltünk ugyan már német szövegű műveket, de más kapcsolatom ezzel a nyelvvel nem volt. Így született a Relaxa Kft. ügyvezetőjével a megállapodás: az egész német anyagot átveszem – 14 nap alatt! Ennek köszönhetően eljutottam olyan szintre, melyet sehogy máshogyan nem tudtam volna elérni.

NAPLÓ ARRÓL A NEVEZETES 14 NAPRÓL

1. nap – '95. aug. 25., péntek.

Ma délután elhoztam a 4 kötetes Villám Német Família-sorozat tananyagot, ott-hon rögtön hozzáfogtam, de sajnos lemaradtam kicsit. Elég jól értem a szövegeket. Kétségek merültek föl bennem. Félek, hogy nem fogok tudni minden szót megjegyezni.

Kazettahallgatás közben leírogattam németül a szavakat egy füzetbe. Úgy érzem, hogy nem fér belém több, és az elején hallottakat már rég elfelejtettem.

2. nap – '95. aug. 26., szombat.

Tévedtem... Az ismétlőkazetta megcáfolta ezt az érzést, mert megértettem az olvasmányokat. Hozzákezdtem a Família 11-20 kötetnek, és sikeresen behoztam lemaradásomat! Már nem félek a gyors tempótól, a sok új szótól. Könnyebben ment, mint az első.

3. nap – '95. aug. 27., vasárnap. Família 21-30.

Most tényleg úgy érzem már, hogy az agyam nem bírja felfogni és befogadni az új anyagot. De az ismétlésnél mindig meglepődöm magamon...

4. nap – '95. aug. 28., hétfő. Família 31-40.

A kis történetek, a sorozat nagyon megtetszett nekem. Bennük a családot is nagyon megkedveltem. Most már belenyugodtam, hogy mindent úgysem fogok tudni megjegyezni, mert nagyon sok.

5. nap – '95. aug. 29., kedd. Aktív 1-5.

Jólesik egy kis ismétlés! Kicsit tudok lazítani, hogy nincsenek új szavak. Izgatottan várom a történetek folytatódását.

6. nap – '95. aug. 30., szerda. Aktív 6-10.

Jól értem a szövegeket, és már ez a kötet az utolsó a család történetéből! Sajnálom, hogy meg kell tőlük válnom, de kíváncsi vagyok a folytatásra is.

7. nap – '95. aug. 31., csütörtök. Dialóg 1-5.

Mire a végére értem, úgy éreztem, mintha az elejét már rég elfelejtettem volna. A szavak névelői is jól a fülemben maradnak. Nehezebben tudom tartani az iramot, itt sokkal több új szó van!

8. nap – '95. szept. 1., péntek. Dialóg 6-10.

A szövegértés kicsit nehezebben megy az új szavak miatt. Legtöbbjük visszajön az ismétlésnél. De ezek a témák komolyabbak, jobban tudom őket alkalmazni bizonyos élethelyzetekben.

9. nap – '95. szept. 2., szombat. Dialóg 11-15.

Nehezen tudom a szavakat írni, mert nagyon sok van. Az az érzésem, hogy az agyam beállt arra, hogy csak az új dolgokat szűrje ki („hopp egy új szó vagy nyelvtan...”), és a régiekre nem akar figyelni, mert azt már mind hallotta a „nagyokos”.

10. nap – '95. szept. 3., vasárnap. Dialóg 16-20

A témák nagyon tetszenek, mert minden élethelyzetben használhatók, habár sokat elfelejtettem.

11. nap – '95. szept. 4., hétfő. Praxis 1-10.

Úgy érzem, kinyúlok az írástól. A szöveget elég jól megértem, és sokszor viccesnek is találom (pl. a férfiak esete a leégett hússal). Amit nem értek, az a feltételes mód.

12. nap – '95. szept. 5., kedd. Praxis 11-20.

Nagyon jó, tetszik, hogy a szöveget hallhatom „turbó” tempóban is. Nem értek mindent. Az eddigiekből a Praxis-sorozatot éreztem majdnem a legnehezebbnek.

13. nap – '95. szept. 6., szerda. Krimi 1-10.

Nagyon nehéz szövegek, a legtöbb dolgot nem értem a sok új szó miatt. A történet nagyon érdekel, habár nem vagyok „Krimi Fan”. A szavakat nem tudom írni.

14. nap – '95. szept. 7., csütörtök. Krimi 11-20.

Teljesítettem, amit vállaltam..., de mostanra magamban feladtam a harcot. Ez a kötet nekem egyszerre már túl nehéz. Nem tudok megjegyezni ennyit (de azt hiszem, nem is lehetséges ilyen tempóban).

Telefonálok: mikor lesz a vizsga?

Azt mondták, kedden, és azt, hogy *nem hallgathatom a kazettákat újra, legfeljebb az ismétlőkazettákat.*

MÉG 5 NAP!

'95. szept. 8., péntek

Ma még egyszer meghallgattam a Krimi 11-20 ismétlőkazettáját. Hiába. Ez a haladóknak készült tananyag kezdőknek túl tömény. Egyébként ezt a módszert nagyon tudom ajánlani mindenkinek, akár ebben a tempóban is. Fogókúrázóknak különösen – mert két hét alatt lefogytam bizony –, ugyanis alig volt idő az evésre. Alvásra még kevésbé, de úgy érzem, volt eredménye és értelme. A németezés kedvéért azért a bécsi felvételimre az orgonagyakorlást mégsem hagyhattam el. De kibírtam.

Igazán szerencsés vagyok, hogy ezt a lehetőséget kaptam.

95. szept. 11., hétfő

A Dialóg 1-5, 6-10 ismétlőkazettáit hallgattam meg. Ha az idő engedte volna, többet is végighallgattam volna. És holnap a vizsga! Azt hiszem, sikerülni fog.

... és a vizsga!

Két kedves nyelvtanárral ismerkedtem meg. Az első német mondat – a magyar beszélgetés után – úgy jött, mint derült égből a villámcsapás. Kicsit féltem ettől a felméréstől, és még a mikrofon is hozzáadott az izgalmamhoz. Azt, amit kérdeztek, egész jól értettem. Volt, amit csak harmadszorra, más megfogalmazással. Amikor dr. Dálnoki-Fésűs András lassított a beszédtempóján, tagoltabban beszélt, akkor jobban értettem. A sok és igen gyorsan, egymás után következő kérdés mellett nem nagyon volt időm arra, hogy azt döntögessem magamban, melyik előjárószo után milyen eset van, a szavak előtt milyen névelő áll. A vizsgaláz is blokkolt ebben.

Előjött a „semmit nem tudok, a fejem teljesen üres” érzése. Ez aztán meggátolt abban, hogy a vizuális és audit-vizuális memóriám teljesen jól működjön. Különben sem vagyok – főleg idegen emberek előtt – bőbeszédű. Talán, ha pl. egy tesztet az orrom elé dugnak, jobb lett volna. Hiszen ez volt az első alkalom, hogy németül beszélhettem valakivel.

Még olyan dolgokat is sikerült összekevernem, amelyet egyébként rendes körülmények között jól tudok, pl. egy mellékmondati szórendet. Különben még mindig az a furcsa hatás uralkodik rajtam, hogy:

„Jé, én megérték valamit németül: két héttel ezelőtt egy kukkot sem tudtam...”

UTÓJÁTÉK BÉCSBEN, HÁROM ÉS FÉL NAP A „MÉLY VÍZBEN”

‘95. szept. 17.

Délben érkeztem. Magyar szállásadómtól elmentem az osztrák ismerősömhöz, Fernandához, akivel rögtön egy háromórás városnéző körútra indultunk. Beszélgettünk. Lassan, érthetően beszélt, s bizony, bele kellett jönnöm a válaszolgatásba. Kis idő múlva már nem is kellett annyit gondolkoznom egy-egy mondaton. A végére

kifáradtam. Angol szavakat is kevertem a németbe, de ez csak engem zavart. Értettük egymást.

‘95. szept. 18.

Dél körül mentem az iskolába, hogy gyakoroljak. A jövődóbeli tanárommal elpróbáltuk a műveket a keddi felvételire. Szinte mindent értettem abból, amit a zenével kapcsolatosan mondott – pl. hogy nyugodtan, énekelve manuálok, dallamosan. A kantinban megettünk egy sütit és beszélgettünk. Ott volt a regisztrátor is, a tanár úr segédje, aki „osztrákul” beszélt vele. Amit ők beszéltek egymással, az nehéz volt. Lesz még mit megszoknom! Ott maradtam még gyakorolni. Este hazamentem. Az osztrák rádióhírekből nemigen értettem semmit. Hiába, olyan a tempójuk!

‘95. szept. 19.

A felvételi napja. Reggel az írásbeli teszt jól sikerült. Kottázni kellett. Amit közben mondtak, elég világos volt. Néhány új szót kellett csak megjegyezni előző nap (mint pl. szűkített, bővített hangközök). Az orgonavizsga is jól ment. Ott már nem kellett sem érteni, sem beszélni. Huszonnyolcból tizenötöt vettek föl. (Köztük voltam.) Örültem, de kicsit szomorú is voltam. Egy csomó jó dolgot és barátot kell otthagynom Magyarországon. Este még maradtam. El kell intézni még egy-két dolgot.

‘95. szept. 20.

Nagyot aludtam, s tiszta fejjel ébredtem. Reggel a tanárommal találkoztam az iskolában. A beiratkozáshoz segített a papírok kitöltésében. Megint a kantinban ettünk valamit, és a zenéről vagy egy órácskát beszélgettünk. Kérdezgettem, hogy milyenek voltak a többiek stb. Azért igencsak jól jött még, hogy a kedvemért érthetően, lassabban igyekezett beszélni. De végül is: értjük egymást, s ez olyan természetes, mint a belélegzett levegő!

FÜGGELÉK 2

A MENTOR MAGAZIN 2009/4. számába írt cikk javított utánközlése

UZSALYNÉ DR. PÉCSI RITA:

NYELVI FÜRDŐ – SZABÁLYOZHATÓ HŐFOKKAL

LEVÉLVÁLTÁS az idegennyelv-tanítás buktatóiról és
egy hatékony módszerről

Kedves Rita!

Úgy emlékszem, annak idején bevezettétek az iskolában a Villám módszert, és a fiad a minap azt mesélte, hogy neki a Nyelviskolában is voltak nagyon jó tapasztalatai. Egyáltalán hogyan találtál rá? Úgy tudom, Pécsen nincs is képviseletük. Nagyon kíváncsi lennék, mi a véleményed erről a nyelvtanulási módszerről mint pedagógiai módszertani kutatónak, de még jobban arra, hogyan vélekedsz róla anyaként és iskolavezetőként. Nagyítóval keresek olyan módszert, amellyel használható módon lehet megtanulni valamilyen idegen nyelvet.

Nem vitás, hogy 1-2 idegen nyelvet mindenkinek tudnia kellene. De hogyan segítsünk a gyerekeknek, hogy ne utálják meg a nyelvtanulást még idő előtt, ne kelljen évekre külföldre küldeni őket, és bizony nincs pénzünk többéves magántanításra sem.

Tudod, már mindent kipróbáltunk – az egyébként normálisan tanuló, sőt jó eredménnyel felmutató gyerekeinkkel. Jó iskola jó nyelvtanára tanította a legnagyobbat, Karit 10 éve, amikor Hansék meglátogattak Münchenből. Nagydumás fiúnk a saját nevét is alig tudta kibökní, a megértés pedig nulla.

Krisztit, a középsőt – már tanulva ebből – különnémetre járattuk. A bátyjánál 3 évvel korábban nyelvvizsgázott, azt hittem, ez így rendben is van. Szívtuk ugyan a fogunkat, hogy külön kell érte fizetni, de azt gondoltuk, legalább eredményes. Az-

után jött a koppanás. Abban az évben meglátogattuk barátainkat Augsburgban, s kiderült: a szituáció ugyanaz volt, mint Karesznál – pepitában. „C” típusú középfokú nyelvvizsgájával nem tudott mit kezdeni. Egy darabig megpróbált beszélgetni, aztán elment tőle a kedve. A válaszokat többnyire nem is értette.

Most a legkisebb van soron. Nyelviskolát keresve valaki ajánlotta a Villámot, de szinte semmit nem tudok róla. Halvány emlékem van egy régi reklámjukról – hogy „Akár 14 nap alatt...” vagy mi. Na, ez nekem gyanús! Holnap mi is kiírhatjuk a zeneiskolára, hogy „akár 14 nap alatt zongorázhat!” – ki hiszi el? Vagy aki igen, annak úgy kell? Egy kollégám úgy tudja, ez az „alva” vagy „relaxálva” tanulás. Őszintén szólva azt nem hinném, hogy ezt vezették volna be a suliban!

Kérlek, segíts, adj tanácsot, vagy legalább írd meg, mit tudsz erről! Te mit tennél a helyemben?

Kedves Berti!

Ha SMS-t írnék, azt válaszolnám: küldd el Tomit nyugodtan a Villámra, de te is élveznéd!

Ha érdekel, és van türelmed kicsit hosszabban, megpróbálom a rengeteg háttér-információból, tapasztalatból a legfontosabb „miértéket” összefoglalni. Először is néhány félreértést kell körülötte tisztázni:

- A kollégádnak üzenem, gyakorlatilag semmi köze nincs ennek a relaxációs tanulás-hoz. Hacsak annyi nem, hogy egy német szabadalom volt, amit ugyanaz a dr. Makara György forgalmazott akkoriban, aki később a Villámnak nevezett módszert magyar világújdonságként megalkotta.

A 14 napos reklám nem humbug: háttérében éppen egy zenész lány állt, aki a bécsi Zeneakadémiára felvételizett, és a Villám-tananyagot „gyúrta” két hétig. Előtte semmit nem tanult németül, két hét alatt mégis használni tudta a tanultakat, és sikeres felvételi vizsgát tett Bécsben németül az ottani orgona tanszékre. Igaz, hogy őt a felvételi és a sürgősség erősen motiválta – de lehet, hogy nem volt túl ügyes ez a reklámfogás. Mint ahogy szerintem a „Villám” elnevezés is sokakat

félrevezet. Nálunk az iskolában x+1 szülő kérdezte meg, hogy azért hívják-e így ezt a módszert, mert „villámgyorsan” megtanulnak majd a gyerekek angolul, németül?

Nos, nem azért. Megteremtője azt a bizonyos „aha”-élményt akarta volna föl-idézni, amiben sokszor része van az így tanulónak, amikor a sok-sok megértett és kimondott mondat, fordulat után egyszer csak megérti a nyelvi szabályokat, szerkezeteket. A megértés „villámfényében”.

Én biztosan „Makara-módszernek” hívnám, de ha megismernéd a feltalálót, rögtön megértenéd, hogy miért nem ez lett a neve. Tipikus fejlesztő-kutató, akit a mechanizmus, a technológia érdekel. Nyilván annak a kulcsát akarta megnevezni, hiszen erről, és nem az ő személyéről szól a dolog.

Hogy miként találtam rá? Nagyon sokat kerestem valamilyen használható módszert, ugyanúgy, ahogy most Te is. Mert akárhogy is szépítgetjük, az általánosan ismert és bevett nyelvtanulási gyakorlat jó, ha a tanulók 25%-ának felel meg, de még közülük is sokan járnak úgy, mint a ti Krisztinátok. Működik az órán, a nyelvvizsgán, de az életben nem!

Nem hiszem el, hogy ennek így kell lennie. Jól jöttek korábbi módszertani tanulmányaim, igen sok módszer hatékonyságát elemeztem, de arra jöttem rá, hogy az egyik tizenkilenc, a másik egy híján húsz. Tulajdonképpen alapjaiban mindegyik ugyanazt teszi. Az egyik jobban, a másik kevésbé jól. Ez az úgynevezett tudatosított szabályokra, a leíró nyelvtanra épülő tanítás, még ha beszédközpontúan próbálják is megoldani. Mert mit beszélgetnek? A tudatosított szavakat, nyelvtani szerkezettel összeállított elemeket.

Ma már divatba is jött azonnal beszélgetni. Merthogy „kommunikáció-központúak” vagyunk, mióta rájöttünk, hogy legkevésbé a megértés, a megszólalás megy. Szóval azonnali kommunikáció tudatos szerkesztésben. Bemutatkozol, hol laksz, mi a hobbid, stb. Józan paraszti ésszel is belátható, hogy rosszul kezdődik, ilyen sohasem csinálunk az élő beszédben! Szinte kihallatszik, ahogy csikorognak az agyak! Ragozunk, egyeztetünk, igeidőket keresgélünk! És persze később is ezt tesszük, csak akkor már kicsit gyorsabban, de a tudatosítással szinte beépítjük a fékeket, nem beszélve a háromszoros gyorsasági tempóban beszélő idegen anyanyelvű ember megértéséről... Kudarccal, kudarc hátán.

Tehát folyton tovább kerestem. Aztán Tibi bácsinál – tudod, annál a pap barátunknál, akiről annyiszor meséltem Neked – megláttam egy Villám kazettasorozatot, és egy antológiát a kísérletről. Tibi bácsi szeretett minden technikai újdonságot a szellemiek terén is – és „el volt dőlve” ettől. – *Őrült jó!* – mondta. – *Nem hittem volna! Egy napra odaadom, de hozza ám vissza! Kíváncsi vagyok, mit szólsz hozzá!* – ezzel adta kölcsön.

Nem ragozom tovább, megtaláltam! Végre valaki, akit nem kötöttek meg az „így szoktuk” módszertan babonái. Egy gépészmérnök, a műszaki tudományok kandidátusa megtalálta a probléma technológiai megoldását. Rendszerben gondolkodik, és aprólékosan elemez. Szívós, kitartó munkával fölhasználja a társtudományok kutatási eredményeit – bátyja egyébként élettankutató, egyébként is tele van nyelvész, neveléstudós, pszichológus, pszichiáter barátokkal, munkatársakkal. Fejlesztő gyakorlattal – mérnöki szabadalmakkal – maga mögött mindent ellenőriz, kipróbál, kísérletez, addig nem nyugszik, míg össze nem áll kezében az új, működőképes rendszer.

Szerintem nagyszerű, amit alkotott! Minden tanulás-módszertani követelménynek megfelel, működnie kell. Rögtön fölvettem vele a kapcsolatot, hogy az iskolában is bevezethessük. Persze ne várd, hogy egy levélben leírjam a 21 éves intenzív kutatómunka eredményeit, hogy mi miért van úgy, ahogy azt a Villámban tanítják. Ha érdekel, az antológiát olvasd el, vagy gyertek el egyszer végre, és „megkávézzuk” ezt is! A végeredmény mindenesetre valóban az, hogy TELJESEN fölforgatta a nyelvtanítási szokásokat.

Először is: NEM egynyelvű. Minden mondat először elhangzik magyarul is. Tehát mindig mindent értesz.

Másodszor: A szövegek nem csak jelen idejű tőmondatok. Változatos igeidők, szituációk, de nem kell törekednek arra, hogy megjegyezd, mert minden panel többször is szerepel egy leckében, változatos ismétléssel, így szinte észrevétlenül rögzül a tudás, a szókincs, a jó tempó, a hangsúly, a kiejtés.

Harmadszor: A tanuló kezdetben egyáltalán nem szerkeszt mondatokat. Aki nem tud arabusul, ne beszéljen arabusul – mondja Makara úr. Ehelyett rendszeres „nyelvi fürdőt” kap.

Negyedszer: A módszer felhasználja az alvás „tudáskonszolidáló” szerepét. Naponta sok új információt ad, amelyet az alvás során az agy rendszerez, és másnap az új összefüggésekben látva a részleteket, könnyebb a megoldás. (Ezt az „érési” folyamatot a zenetanárok is jól ismerik!) A konszolidált tudásra később tér vissza, többször, lépcsőzetesen. Remekül felépített tananyagot használ ebből a szempontból is.

Ötödször: A „Villám” *nem* szavakat és nyelvtani szabályokat alkalmaztat. A megértett idegen nyelvű mondatok elegendően nagy száma kumulálódik, összeadódik és a szabályok is megvilágosodnak, miközben a belső néma beszéd a spontán megszólalás alapjául szolgál.

Van egy VillámExpressznek nevezett, 2 x 8 órás tréningjük, ahol 12-15 ezer (!) jó mondatot mondasz ki! Így kb. 70-100 óra kell az idegen nyelvi megértés beindulásához és a spontán megszólaláshoz. Mindezt a mi fiainkon is tapasztaltuk. Nagyszerű volt látni ezt az élményt!

A középfokú „C” eléréséhez ilyen módon 6-700 óra kell felnőttek esetében, gyerekeknél valamivel kevesebb (igaz, ezek 60 perces órák és feleltetgetés, házi feladatztatás nélkül, csak a nyelvvel való foglalkozással), ami kb. fele-harmada(!) a hagyományos módszerek iskolai és otthoni tanulási igényének. És tényleg nincs házi feladat, gyötrelmes szótanulás stb. Nem fogod elhinni, de az iskolai bevezetésben ez volt a legnehezebb! Nem volt még „iskolásítva”. A szülők(!) kikövetelték a házi feladatot, a tanárok egy része a témazáró dolgozatot.

Azonban az egyértelműen kétkedő tanár kollégákat is meggyőzték a 70-100 óra után spontán megszólalók, de tudod, eljöttem az iskolából, mielőtt befejeződhetett volna a kísérletünk. Sajnálom, de nem ez számít! *Ha adódik rá lehetőségem a jövőben is⁷⁵, megint bevezetem majd valahol.*

Azt mindenesetre megtanultam, hogy csak olyan kollégával szabad csináltatni, aki akarja, és nem próbálja meg a saját eddigi beidegződéseivel kicsit „átírni”, kiegészíteni az alapokat.

⁷⁵ Adódott rá lehetőség a pécsi megyervárosi általános iskolákban.

Sok szinten meggyőződtem róla, hogy jó, sőt nagyon jó a Makara-módszer. Alapvető érdekünk lenne, hogy minél többen használják. Hogy mégis miért nincs minden városban legalább? „A tények makacs dolgok. Talán csak az előítéletek makacsabbak” – mondja Makara György.

Nos, láttunk már ilyen kis hazánkban és széles e világon is! Szegény Semmelweis Ignác. Felfedezte, bebizonyította, hogy jobb lenne, ha az orvosok fertőtlenítővel keztenék a vizsgálat előtt. (Nem valami költséges megoldás.) 26 évig nem fogadta el az orvostársadalom a „szokatlan és nevetséges” újítást. És az anyák továbbra is meghaltak.

„Galileit elítélték, a Föld mégis mozgott tovább” – írta Juhász Gyula. Az öreg indiánus pedig azt tanácsolta: Ha észreveszed, hogy döglött a ló, amelyiken ülsz, legjobb, ha leszállsz róla!

Kedves Berta! Még egyszer azt javaslom: bátran ülj át a Villámra! Írj nekik! Meglátod, élvezni fogod a haladást!

Az egész családot nagy szeretettel ölelem: Rita

FÜGGELÉK 3.

ÓBERT ORSOLYA

**TAPASZTALATAIM A VILLÁMANGOL TANGÓ
TANANYAGGAL ÉS MÓDSZERREL
AZ ÁLTALÁNOS ISKOLAI NYELVTANÍTÁSBAN**

2000-ben végeztem el angolnyelv-tanári tanulmányaimat Székesfehérváron, a Kodolányi János Főiskolán. A VillámAngol Tangót az általános iskolában idestova 6 éve tanítom első osztálytól ötödik osztályig Pécsen, a Megyervárosi Általános iskolákban.⁷⁶

Egy első, egy második és egy harmadik osztályos csoporttal indultunk, átlagos és igen sok gyenge képességű diákkal. Részletesen:

- az 1. osztály csoportbontása:
22 fő, gyenge és átlagos képességű diák. (SNI⁷⁷ – F90, 91 és kevert volt túlnyomó többségben.)
Heti 4 óra: két tanóra, egy szakkör, egy délutáni foglalkozás.
- a 2. osztály csoportbontása:
14 fő, gyenge képességű diák. (BTMN⁷⁸ és SNI.) Heti 2 tanóra, egy szakkör.
- a 3. osztályé:
17 fő gyenge képességű tanuló. (BTMN és SNI.)
Heti 4 óra: 3 tanóra, egy szakkör.

Az első osztályokban kezdetben nehezen indul be a beszéd és a visszacsatolás, de én abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy heti három órában hétfőn, szerdán és pénteken is találkoztam a diákokkal, így nagyon jól elő tudták hívni az anyag mondatait.

⁷⁶ Az Anikó Utcai Általános Iskolában, az Illyés Gyula Általános Iskolában és az Árpád Fejedelem Gimnázium és Általános Iskolában.

⁷⁷ Sajátos Nevelési Igényű

⁷⁸ Beilleszkedési, Tanulási, Magatartási Nehézséggel küzdő

Mivel elsőben nem támaszkodhatunk az írás- és olvasáskészségekre, ezért a hallás utáni szövegértésen, illetve a vizualitáson van a hangsúly. Itt többször hallgatjuk meg a mondatokat, és az illusztrációk segítségével idézzük fel őket. A bevezető rész minden egyes szereplőjének bemutatkozása több időt vesz igénybe, de tetszik a gyerekeknek, és kíváncsiak, hogy milyen történetekbe fogja őket belevinni a család élete. A fejezetek érdekesek, a rajzok viccesek, mindez sokat segít abban, hogy a tanulók megjegyezzék a hozzájuk tartozó közléseket.

A diákok már az első év második félévétől nagy bátorsággal kiabálják a folyosón a teljes angol mondatokat a megfelelő kontextusban, például *Good morning, darling!*, amikor reggel meglátják az osztályfőnöküket, vagy amikor nem tetszik valakinek, amit a beszélgetőtársa mondott: *What did you say?* Ilyenkor ráismerek arra a hangsúlyra, amit a Villám tananyag megfelelő részénél az adott szereplő használ.

Az első év végére illusztrációk nélkül is képesek a megfelelő helyeken használni a teljes mondatokat, holott az egyes szavak, illetve nyelvtani elemek jelentéséről fogalmuk sincsen.

A második évtől már használjuk az írásos feldolgozási formát, a másolást is, és ez is izgalommal tölti el őket. Mivel a magyar helyesírással is csak ekkor kezdenek el ismerkedni, ez nem könnyű feladat, de mivel nem kapnak az angol nyelvből, illetve nyelvről semmilyen magyarázatot, egyszerűen elfogadják, hogy máshogy mondják, mint ahogyan írják.

A szókinsük másodikban jelentősen megugrik, mert ekkor már alkalmazzuk a fordítás célnyelvről anyanyelvre – és vissza is –, anyanyelvről célnyelvre funkciókat is. Sőt, már a Tangó feldolgozást (rövid távú memóriás rekonstrukció) is meg tudjuk próbálni egy-egy rövidebb szakasznál, ahol nincsenek nagyon hosszú mondatok.

A négy szemközti kuckózást nem olvasással fejezem be, hanem az illusztrációk felismerésével, eltüntetve a szöveget. 10-ből 7-8 kép teljes közlését fel tudják idézni a tanulók.

Már itt feltűnt, hogy azok a diákok, akik a magyar nyelv tanulása során gyengébb eredményt mutattak, *az angolnyelv-tanulásban sokkal jobb eredményt hoznak*. Biztonságban érzik magukat a csoportos tanulásban – azaz, hogy mindent közösen, egyszerre mondanak és többször is –, bátrabbak és kezdeményezőbbek is. Volt olyan kisdíákom, aki magyarul dadogott, de az angolórákon a csoportban rövid mondatokban egyáltalán nem!

A tanulóink szerették a VillámAngolt, mert nem kaptak házi feladatot, ez motiválta őket az órai munkára. Nagy kedvvel jöttek órára, és szívesen végeztek kutatómunkákat is, pl. amikor kiegészítésként egy-egy idiómát kaptak, amivel kapcsolatban a délutáni szabad foglalkozásokon kutakodhattak az interneten.

A szülők is kedvelték a Villámangolt, mert nem kellett a gyerekeknek otthon segíteniük az angolban, hiszen az órán mindent meg tudtak kérdezni a tanártól. Ott-hon meg már el is tudták mesélni, mi volt az újabb történet, és abból sok mindent el tudtak mondani angolul. A szülők azt látták, hogy a gyerekek nem gond meg-szólalni angolul, és lazán csinálja, amikor kedve van.

A gyerekek nem mutogattak a társaikra, hogy ki hogyan halad, kinek hogy megy az angol, mert mindenki egyszerre dolgozott, és ez a gyengébbeknek is ösztönzés volt. Mindennek ellenére nem volt fegyelmezési probléma, mert csapatban dolgoztak, és nem lógott ki senki. A kuckózás mint elnevezés is hozzájárult a stresszmentes tanuláshoz, mert tudták, hogy nem lesz olyan kérdés, amire nem tudnak majd válaszolni.

Csoportjaimat az iskola megszűnésekor másik iskolába helyezték. Véleményem szerint valamennyi diákom olyan anyanyelvi kiejtésű, életre szóló alapot kapott eddig, amit már aligha lehet elrontani. Több csoportot sajnos már nem kaptam, mert az első tanévünktől felmenő rendszerben megszűntek az osztályok, és nem vettünk fel tanulókat az iskolába.

Akárhogyan alakulnak is a dolgok, bízom benne, hogy a jövőben is ezzel a módszerrel taníthatok!

FÜGGELÉK 4

HALUSKA GABRIELLA:**ÖT TANÉVNYI ANGOLTANÍTÁS EGY
ÁLTALÁNOS ISKOLA FELSŐ TAGOZATÁN**

Először angol műveltségi területtel tanítói diplomát, majd angolnyelv-tanári diplomát szereztem (1997) a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Társadalomtudományi Kar angolnyelv-tanári szakán. Angolul hagyományos módszerrel tanultam meg, és néhány évig kommunikatív módszerrel tanítottam. A VillámMódszert kilenc éve ismertem meg. Négy évig tanítottam felnőtteket a Relaxa Kft. nyelviskolájában, majd családi okból egy budapesti, peremkerületi, két tanítási nyelvű általános iskolában⁷⁹ helyezkedtem el főállásban.

Itt heti 24 órában öt éve tanítok angolt a felső tagozaton, és az iskolavezetés engedélyével a magammal hozott Villám/QLL Módszer digitális tananyagát használom. A tíz félév során körülbelül 15 osztályban mintegy 150 diákot tanítottam így. A csoportokat úgy cserélgették, hogy többnyire egy vagy két évig – egy csoportot hatodiktól nyolcadikig, három éven át – tanítottam.

⁷⁹ Janikovszky Éva Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola Üllői Úti Tagintézménye

A tanulók határozattan kedvelik a módszert, mert:

- nem kapnak délutánra házi feladatot,
- nincs tankönyv, nem kell azt is megvásárolni és cipelni,
- nem kell otthon semmit sem bemagolni,
(Se különálló szavakat, se szövegeket. Jelentésüket is, használatukat is szövegekbe ágyazottan a tanórán ismerik meg, és szándékos memorizálás nélkül, maradandóan emlékeznek rájuk.)
- a tanórán a szóbeliség dominál, és közben a kivetített szöveg alapján automatikusan rögzül a helyesírás,
- nincs az a nyomás, hogy „ezt és ezt el kell sajátítani ahhoz, hogy...”
- és mert így a saját megítélésük szerint is sikeresek.

Nyelvtanárok számára talán furcsán hangzik, hogy a csoportban mindenkit kórusmunkával együtt foglalkoztatunk. Időnként mindenkivel egyénileg, négy szem között beszélgetek a „kuckóban”. Annak ellenére, hogy együtt dolgozunk, mégis mindenki a saját szintjén, a maga tempójában fejlődik, halad. Kellemes, fesztelen, aktivizáló munkalégkörben taníthatok, ahol sikerélményük van a gyengébb tanulóknak is. Nem kell aggódniuk amiatt, hogy nem értik a szövegeket, hogy a többiek előtt megszégyenülhetnek. Nem idegesek a számonkérés miatt sem, mert csak azt és úgy kérem, amire képesek, amit elsajátítottak.

Jó így, stresszmentes légkörben tanítani. A mindennapos leckeadás és számonkérés helyett az iskolában, a tanórákon szerzik meg a tanulók a nyelvismeretüket. Ez megfelel a Nemzeti Alaptanterv követelményeinek, vagy meg is haladja azt. Sok függ persze, az egyéni képességeiktől. De még a diszlexiásnak minősített tanulóknak sincs semmi problémájuk így a nyelvtanulással. A hivatalosan „sajátos nevelési igényű (SNI-s)” és a „beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő (BT M-es) tanulók” is sikeresek így. Nem csak a gyerekek szeretik ezeket a nyelvórákat. A szülők is elégedettek, mivel a különböző képességű és szorgalmú gyerekeknél is eredményes a módszerünk.

Az érdeklődők többnyire számszerű eredményekről és nyelvvizsgákról, versenyeredményekről, statisztikákról kérdezzetnek. Álljon itt tehát néhány számadat arról a csoportról, amelyiket a hatodiktól a nyolcadik osztályig felmenő rendszerben, három teljes éven át taníthattam heti 3 órában. Az eredményeikre büszke va-

gyok, mert a harmadik tanévben 12 főből 11-nek az Euroexam középfokú (B2) nyelvvizsgálója sikeres volt. Tíz főnek a szóbeli és az írásbeli vizsgája is sikerült, egynek csak a szóbelije. (Akinak nem sikerült a középfokú vizsgája, ő is jó volt angolból, de az iskolán kívül, magántanártól is tanult, és ez belezavarhatott a vizsgaeredményébe.)

Idézek néhány tanulói visszajelzésből:

- „Akkor tudtam beszélni, amikor Villám Angollal tanultunk. Most meg nem merek megszólalni.“
- „Nagyon rossz könyvből tanulni, és újra visszatérni a könyvre a Villám Angol után.“
- „A történetek viccesek, így könnyebben megértem és megjegyzem őket.“
- „Villám Angolból mindig át szoktuk ismételni az előző órai anyagokat.“
- „Házi feladat hála istennek nincsen, de persze oda kell figyelni az órán.“
- „Nincs szükség külön tanulásra, mert a szavak, kifejezések könnyen megjegyezhetők.“
- „A többnyire mókás történetek szövegének megjegyzése cseppet sem okoz gondot.“
- „Nagy pozitívum, hogy vannak benne vicces történetek... Ezeknek a történeteknek köszönhetően egyre természetesebbnek érezzük az angolt a mindennapjainkban, és alapfokon megértjük a külföldieket is. És például amikor magyar szinkron nélkül nézek hokimeccset, értem, hogy mit mond a kommentár.“
- „Rendszeres tanulással az ember nemcsak a szavakat, de még a nyelvtant is elkezdi megérteni.“
- „Nekem mindenképp könnyebb a Villám Angollal tanulni, mert érthetőbb, sokszor ismétli a szavakat, mondatokat.“

Tanártársaimnak kezdetben tartottunk egy rövid módszertani ismertetőt, bemutatót, de – akkor számomra meglepő módon – nem akarták elhagyni a megszokott módszereiket. Pedig a Villám/QLL nemcsak tanuló-, de tanárbarát módszer is. A digitális tananyagban szinte minden rendelkezésre áll az órán. Nem szükséges feladatokkal, kiegészítésekkel külön készülni az órákra. Elterjedt alkalmazásával a tanulók és a tanárok terhelése is lényegesen csökkenne, és ugrásszerűen megnőhetne a nyelvtanítás eredményessége is.

Jó lenne, ha a módszer használatát szervezett tanártovábbképzés keretében megismerhetnék és elsajátíthatnák az óvodapedagógusok, az alsó és felső tagozatokon tanító tanárok, nyelvtanárok.

Tapasztalataimból kiindulva azt gondolom, hogy ha bevezetnék a jelenleg rendelkezésre álló német és angol Tangó programokat az óvodai kiscsoporttól felmenő rendszerben a 8. osztályig, akkor a tanulóknak 70-80%-a el tudná sajátítani az angolt átlagosan (B2) középfokú szinten, és mellé a németet (B1) alapfokú szinten.

FÜGGELÉK 5

A „TALÁLÓS KÉRDÉS PARAFRÁZISAINAK” IHLETŐJE:

*Dr. Denis Waitley: Your Greatest Helper, Your Heaviest Burden, Who Am I?
(February 24, 2010)*

Az interneten keringő fordítása:

KI VAGYOK ÉN?

Állandó társ vagyok.
A legnagyobb segítség,
vagy a legsúlyosabb teher.

Felemellek a sikerhez, vagy lerántalak a kudarc poklába.
Azt teszem, amit elvársz tőlem.
Dolgaid felét, mit teszel, nyugodtan rám bízhatod,
És én gyorsan, helyesen elvégzem őket.

Könnyű irányítanod,
csupán határozottnak kell lenned velem.
Pontosan mutasd meg,
miként akarsz csinálni dolgokat,
És néhány lecke után automatikusan azt fogom tenni.

Szolgája vagyok minden nagy embernek,
És sajnos, a sikerteleneknek is.
Akik nagyok, azokat én tettem naggyá.
Akik sikertelenek, azokat én tettem sikertelenné.

Nem vagyok gép,
noha pontos vagyok, mint a gépek,
És intelligens vagyok, mint az ember.

Használhatsz előnyödre,
használhatsz hátrányodra,
Ez közömbös számomra.
Végy kézbe, tréningeztess,
légy velem határozott,
És lábaid elé helyezem a világot.

Légy könnyelmű velem,
és tönkre foglak tenni.

HOGY KI VAGYOK ÉN?

Én vagyok a szokás!

ISBN 978-963-12-5183-8

Nyomtatta az OOK-Press Kft., Veszprém
Nyomdavezető: Szathmáry Attila